

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Stichting Pensioenfonds ABP

27-11-2025

Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds ABP heeft op 27 november 2025 de ABTN 27-11-2025 vastgesteld met gebruikmaking van de daartoe in artikel 3 en 12 van de statuten gegeven bevoegdheid en na inwinning van advies van het verantwoordingsorgaan op grond van artikel 18 van de statuten.

Aldus door het bestuur van de Stichting Pensioenfonds ABP vastgesteld op 27 november 2025,

Voorzitter Uitvoerend Bestuur, Uitvoerend Bestuurder Pensioenen, Uitvoerend Bestuurder Beleggingen,

HJ van Wijnen

Mw YEM Verdonk-van Lokven

J Julicher

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Organisatie-inrichting en risicobeheersing	4
2.1	Wat doet ABP	4
2.1.1	Missie, visie en kernwaarden	4
2.1.2	Beleidscyclus	4
2.2	Bestuurlijke organisatie	5
2.2.1	Bestuur	5
2.2.2	Commissies	6
2.2.3	Bestuurlijke omgeving	8
2.3	Beheerste en integere bedrijfsvoering	9
2.4	Compliance en integriteit	11
2.5	Evenwichtige belangenafweging	11
3.	Financiële opzet en sturing	13
3.1	Inleiding	13
3.2	Sturing	13
3.2.1	Beoordeling en bijsturing op basis van de (beleids)dekkingsgraad	13
3.2.2	Transitie-FTK en overbruggingsplan	16
3.2.3	Financieel crisisplan (Het Financieel Crisisplan is opgenomen als bijlage F bij de ABTN)	18
3.2.4	Communicatie over verhogingen en verlagingen	19
3.3	Haalbaarheidstoets	19
3.4	Korte termijn risicohouding	21
3.5	Risicohouding vrijwillige premieregelingen	21
3.6	Waardering	22
3.6.1	Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)	22
3.6.2	Waardeoverdracht	23
4.	Premiebeleid	25
4.1	Hoogte premie van de OP/NP-regeling	25
4.2	Premiekorting	26
4.3	Nadere omschrijving premievaststelling van de overige regelingen	27
4.3.1	Hoe financieren we ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen voor militairen?	27
4.3.2	Hoe financieren we het arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP)?	27
4.3.3	Hoe financieren we individuele aanvullingen op het pensioen?	27
4.3.4	Overige tarieven en factoren	28
5.	Beleggingsbeleid	29
5.1	Strategisch Beleggingsplan 2024-2026 en Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer	29
5.2	Organisatie en governance	32
5.3	Risicometing en -beheersing	36
5.4	Rol en toepassing derivaten	39
5.5	Leningen en garantstellingen	40
5.6	Uitvoering en vermogensbeheer	41
5.7	Rapportage en verantwoording	42
6.	Indexatiebeleid	43
7.	Actuariële grondslagen	47
	Bijlage A: Overzicht documenten waar wij naar linken	49
	Bijlage B: Premie OP/NP burgers 2025	50
	Bijlage C: Historisch overzicht premie, franchise en indexatie OP/NP burgers in de periode 2008-2025	51
	Bijlage D: Vereist eigen vermogen 31-12-2024	55
	Bijlage E: Afkortingen en begrippen	56
	Bijlage F: Financieel Crisisplan	59
	Bijlage G: Benchmark 2025	75
	Bijlage H: Verklaring inzake de beleggingsbeginselen	80
	Bijlage I: Besluitwijzer evenwichtige belangenafweging en duiding uitgangspunten & randvoorwaarden	89

1. Inleiding

Doel	Met de ABTN maken we ons actuariële en bedrijfstechnische beleid transparant. De actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) is vastgesteld door het bestuur van Stichting Pensioenfonds ABP (verder ABP te noemen) op 27 november 2025, nadat het Verantwoordingsorgaan hierover een positief advies heeft uitgebracht. Onze aanpak De laatste jaren is het belang om het beleid te communiceren sterk toegenomen. Dit heeft geleid tot diverse beleidsdocumenten naast de ABTN. Het beleid van ABP staat dus niet meer alleen in de ABTN, maar is veel concreter geformuleerd in de verschillende beleidsdocumenten. Dit heeft de volgende gevolgen voor onze ABTN: • In de ABTN geven we de lezer een overzicht van wat we in welk beleidsdocument geregeld hebben. • In de ABTN lichten we de onderwerpen toe die niet in de andere beleidsdocumenten staan. • Bij onderdelen die we in andere documenten uitvoerig beschrijven, geven we kort aan wat de lezer in dat document kan verwachten en linken we naar dat document. Dit betekent dat we gewijzigd beleid op deze onderwerpen in het betreffende beleidsdocument aanpassen. Als we naar een document linken wordt dat document niet automatisch onderdeel van de ABTN.
Wanneer passen we de ABTN aan?	We actualiseren de ABTN ieder jaar en na een belangrijke aanpassing van ons beleid. We wijzigen dan de ABTN of het document waar de ABTN naar verwijst.
Overzicht informatie	In bijlage A vindt u de documenten waar we naar linken. De inhoud van de regeling leest u op onze site bij het pensioenreglement. (https://www.abp.nl/pensioen-bij-abp/pensioenreglement/)

Wij vinden het prettiger om over 'we' en 'wij' te praten in plaats van het in de derde persoon te hebben over ABP of het bestuur van ABP.

2. Organisatie-inrichting en risicobeheersing

2.1 Wat doet ABP

Onze opdracht

Wij hebben de opdracht om de pensioenregeling uit te voeren zoals deze door de sociale partners in de Pensioenkamer is overeengekomen. Dit doen we als bedrijfstakpensioenfonds voor:

- de sector overheid;
- de sector onderwijs;
- defensie (militairen) en;
- aangewezen en toegelaten instellingen.

2.1.1 Missie, visie en kernwaarden

Missie

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld, dat is onze missie als sociaal maatschappelijk pensioenfonds in de publieke sector, waarbij 'goed' staat voor een koopkrachtig en stabiel pensioen. Onze drie miljoen deelnemers en werkgevers bij de overheid en in het onderwijs, zijn van betekenis voor Nederland en dragen bij aan een betere toekomst voor de samenleving. Wij werken aan een goede toekomst vóór en mét hen.

Visie

ABP ziet voor zichzelf drie rollen om daarmee invulling te geven aan de missie. Vanuit onze:

- financiële rol zien we goed pensioen als de basis en bieden we meerwaarde door inzicht, overzicht en handelingsperspectief. - sociale rol bouwen we met werknemers, werkgevers en sociale partners aan een solidair pensioenstelsel - maatschappelijke rol dragen we zichtbaar bij aan een leefbare wereld door bewust en duurzaam te beleggen.

Kernwaarden

Onze kernwaarden zijn cruciaal in het verwezenlijken van onze missie. Onze kernwaarden zijn:

- We zijn betrokken bij iedere deelnemer
- We zijn deskundig
- We werken duurzaam

2.1.2 Beleidscyclus

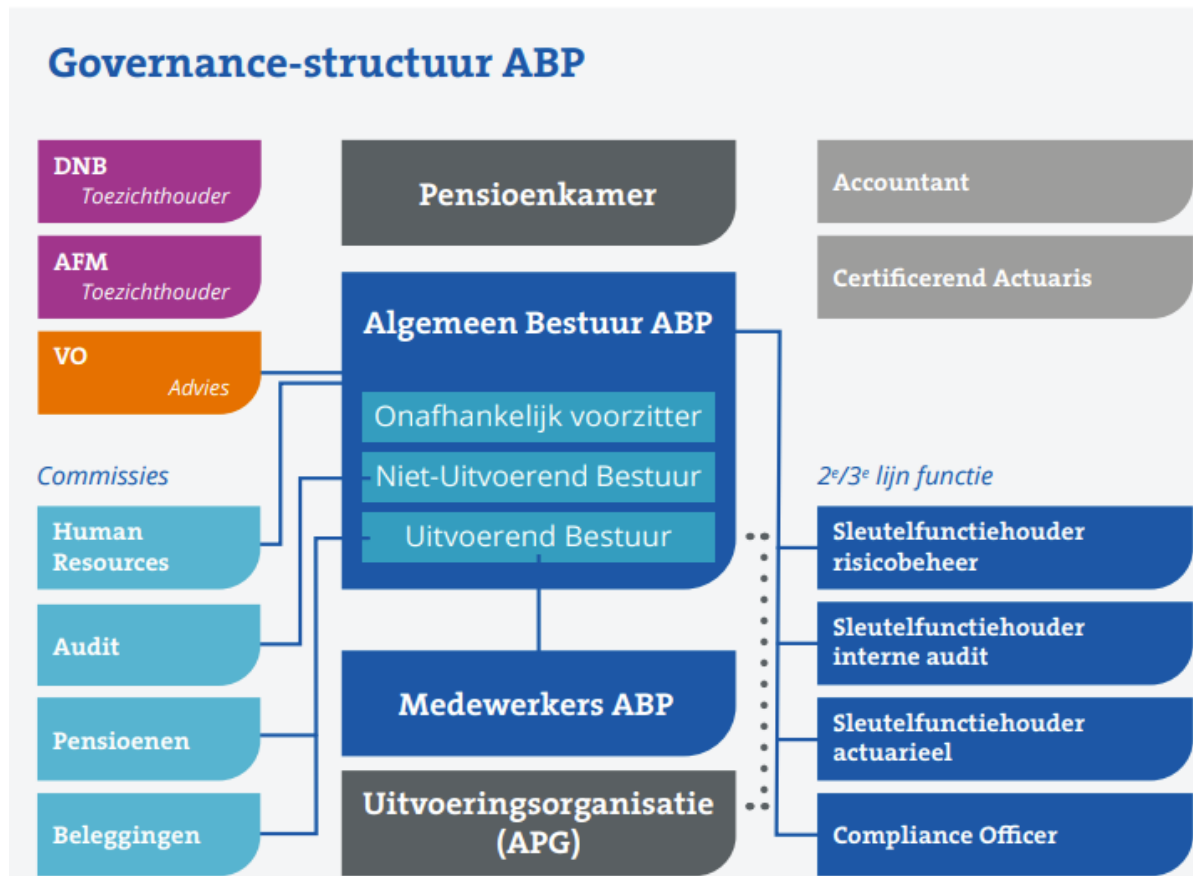
Strategisch plan iedere drie jaar

Het strategisch plan is een integraal beleidskader dat als leidraad dient voor de diverse beleidsterreinen. In het plan geven we aan welke keuzes relevant zijn en welke richting wij kiezen om onze visie te realiseren. Het middellange termijnkarakter ervan geeft houvast aan de diverse jaarplannen.

2.2 Bestuurlijke organisatie

De bestuurlijke omgeving van ons fonds is hieronder schematisch weergegeven.

Bestuurlijke omgeving

2.2.1 Bestuur

Taakstelling

Het bestuur stelt de missie, visie, doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het fonds vast. Deze doelstellingen en beleidsuitgangspunten zijn richtinggevend bij de besluitvorming, de uitvoering, de verantwoording, de advisering, en het toezicht. Ze gelden ook voor alle partijen die samen met of voor ons aan onze pensioenregeling werken.

Samenstelling

Met ingang van 1 januari 2022 hanteert ABP voor haar governance het omgekeerd-gemengde bestuursmodel. In dit omgekeerd-gemengde bestuursmodel is het bestuur (in het vervolg aangeduid als algemeen bestuur (AB)) verantwoordelijk voor het ontwikkelen van strategie en beleid van ABP. Het AB bestaat uit een uitvoerend bestuur (UB) en een niet-uitvoerend Bestuur (NUB). De voorzitter van het AB is tevens voorzitter van het niet-uitvoerend bestuur en vervult een brugfunctie tussen NUB en UB. Het UB bestaat uit drie leden. De voorzitter, de dagelijkse aansturing pensioenen en dagelijkse aansturing beleggingen. Het UB heeft als taak de voorbereiding te verzorgen van en uitvoering te geven aan de strategie en het beleid van ABP. Het is daarnaast verantwoordelijk voor de dagelijkse besturing van het fonds. Daarbij zijn de verschillende portefeuilles verdeeld over de drie leden: Legal, Compliance, eerstelijnsrisicobeheer, HR en Organisatieontwikkeling, IT en Data,

Financiën, Communicatie, Public Affairs en Interne beheersing. Het UB legt verantwoording af aan het NUB.

Het NUB bestaat uit 13 leden, onder wie ook de voorzitter van het AB. De leden van het NUB vervullen 2 rollen:

- het bepalen van strategie en beleid samen met het UB
- het houden van toezicht op het UB

De leden van het NUB worden voorgedragen door sociale partners (werkgevers en werknemers) en de gepensioneerden-sectie in het Verantwoordingsorgaan.

- vier bestuursleden namens de werknemers
- vijf bestuursleden namens de werkgevers
- drie bestuursleden namens de gepensioneerden

De voorzitter wordt benoemd door het AB

Stemverhouding

Besluiten worden genomen met een gewone meerderheid van stemmen.

Het UB heeft 6 stemmen. Voor het NUB geldt dat de werkgeversleden gezamenlijk evenveel stemmen (10 stemmen) uitbrengen als de werknemersleden en gepensioneerdenleden gezamenlijk.

Voor besluiten brengt ieder uitvoerend bestuurslid 2 stemmen uit. Voor de niet-uitvoerende bestuursleden geldt dat de werkgeversleden 2 stemmen uitbrengen. Het werknemerslid vanuit de ACOP brengt 2 stemmen uit en de andere werknemersleden en gepensioneerdenleden brengen ieder 1 ½ uit. De onafhankelijk voorzitter brengt 2 stemmen uit.

Geschiktheids- en beloningsbeleid

De kwaliteit en de reputatie van de aan het fonds verbonden personen moet passen bij de verantwoordelijkheden die het fonds heeft en aansluiten bij onze kernwaarden. Om de juiste mensen met de vereiste kwaliteiten en competenties aan ons te kunnen binden is een goed beloningsbeleid van wezenlijk belang. Tegelijkertijd moet recht worden gedaan aan de maatschappelijke positie van het fonds. Mede richtinggevend daarbij is hoe in het publieke domein de normering voor topinkomens is vormgegeven. Wij hebben ervoor gekozen om vrijwillig de wet normering topinkomens (WNT) te hanteren als uitgangspunt voor het beloningsbeleid van het ABP bestuur. ABP heeft een geschiktheidsbeleid (zie [statuten](#)) en een diversiteits- en inclusiebeleid. Deze zijn erop gericht om het bestuur zo samen te stellen dat alle noodzakelijke deskundigheid, ervaring en competenties die nodig zijn om het fonds goed te kunnen besturen, in voldoende mate aanwezig zijn. Dat betekent dat bestuursleden verschillende profielen en achtergronden hebben. Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor het fonds en het beleid van het fonds. ABP werkt met een vaste vergoeding voor ieder bestuurslid.

2.2.2 Commissies

Commissies

De commissie Pensioenen en de commissie Beleggingen adviseren het UB (of de betreffende UB-er) bij de voorbereiding van strategie- en beleidsvorming door het AB. De commissies zijn hiermee ondersteunend aan het UB dat verantwoordelijk is voor de strategie- en beleidsvoorbereiding. Beide commissies zijn samengesteld uit een combinatie van ten minste één uitvoerende en vier niet-uitvoerende leden van het AB.

De commissies worden ondersteund door medewerkers van ABP. De taken en bevoegdheden van de organen vindt u in onze statuten en in de werkafspraken commissies.

Commissie pensioenen	De commissie pensioenen adviseert het UB over het pensioenbeleid van het fonds. Dit omvat o.a.: • het premie- en indexatiebeleid • het pensioen- en het uitvoeringsbeleid • monitoren van een adequate uitvoering van het pensioenbeleid Communicatie en uitvoerend risicomanagement zijn een integraal onderdeel van de commissie pensioenen.
Commissie beleggingen	De commissie beleggingen adviseert het UB over het beleggingsbeleid van het fonds. Dit omvat o.a.: • formuleren van het beleggingsbeleid • bijdragen aan de kwaliteit en objectiviteit van het beleggingsbeleid en het risicobeheer • monitoren van een adequate uitvoering van het beleggingsbeleid Communicatie en uitvoerend risicomanagement zijn een integraal onderdeel van de commissie beleggingen.
Auditcommissie (AC)	Het NUB wordt in de toezichthoudende rol ondersteund door de Auditcommissie. De Auditcommissie: • ondersteunt het NUB op het gebied van financiële informatie-verschaffing door het fonds, beleggingsbeleid en risicobeheersing • challenge het NUB op de rolvastheid en geeft advies aan het NUB over de wijze waarop het NUB adequaat, effectief, efficiënt en met een onafhankelijke blik toezicht kan houden • challenge het NUB op de toezichtsagenda, het normenkader en toezichtsinstrumentarium per toezichtthema
HR-commissie	Het AB wordt bij HR-thema's ondersteund door de HR-commissie. De HR-commissie ondersteunt het AB bij de continuïteit, (permanente) educatie en geschiktheid van aan het fonds verbonden personen. Deze commissie bestaat uit de onafhankelijk voorzitter, de UB-portefeuillehouder HR en Organisatieontwikkeling en een vertegenwoordiging vanuit het NUB. Daarnaast heeft de HR- Commissie (exclusief de vertegenwoordiging van het UB) een ondersteunende rol in de werkgeversrol naar UB, sleutelfunctiehouder risicobeheer en compliance officer.
Remuneratiecommissie	Daarnaast kennen we nog de volgende commissies: De commissie adviseert over benoemingen en beloningen die het bestuur als aandeelhouder van APG moet goedkeuren. De commissie zorgt ervoor dat het beloningsbeleid aansluit bij de Code Pensioenfondsen.
Aandeelhouderscommissie	ABP is voor 92,16% aandeelhouder in APG Groep N.V. Het bestuur heeft een commissie ingesteld waarin aandeelhouder gerelateerde aangelegenheden intern worden voorbereid.
Toezichtcommissie NPC	Gezien de impact van de besluitvorming bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel heeft het NUB het toezicht geïntensiveerd op dit thema via een tijdelijke commissie NPC. De Toezichtcommissie NPC: - bereidt het toezichtthema NPC voor, waarbij het toezicht zich richt op zowel het proces van de bestuurlijke besluitvorming (beleidsmatige keuzes) als op de regie op het realiseren van de transitie (door het UB). - rapporteert ten behoeve van iedere NUB-vergadering haar observaties, bevindingen en suggesties voor toezichtvragen (aan het UB / AB).

Drie lijnen van
risicomanagement

ABP maakt voor haar risicomanagement gebruik van het *three lines-model*.

Eerste lijn

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor de dagelijkse operatie en de identificatie, beoordeling en beheersing van de risico's die bij deze activiteiten horen.

Tweede lijn

De sleutelfunctiehouder actuarieel, sleutelfunctiehouder risicobeheer en de compliance officer hebben een onafhankelijke positie en zijn verantwoordelijk voor het bieden van tegenwicht aan de eerste lijn. De sleutelfunctiehouder risicobeheer geeft een onafhankelijk oordeel over het risicobeheer van ABP.

Derde lijn

De sleutelfunctiehouder interne audit voert interne audits uit en controleert of het samenspel tussen de eerste en tweede lijn correct functioneert en geeft een objectief, onafhankelijk oordeel naar aanleiding van zijn audits.

Overlegstructuur

ABP heeft het risico- en compliance-comité opgericht om werkafspraken te maken. Dat is het periodiek overleg van de voorzitter van het uitvoerend bestuur met de sleutelfunctiehouder risicobeheer en de compliance officer. Elk kwartaal is er overleg tussen de drie sleutelfunctiehouders en de compliance officer. Ook hebben de tweede en derde lijn van ABP regelmatig overleg met de tweede- en derdelijns functies en de compliance officers van onze uitbestedingspartners..

2.2.3 Bestuurlijke omgeving

Pensioenkamer

De Pensioenkamer bepaalt hoe de pensioenregeling van ABP eruitziet. Na een akkoord in de Pensioenkamer voert ABP een uitvoeringstoets uit voordat de uitvoering van de nieuwe of gewijzigde pensioenregeling wordt geaccepteerd. Bij de invulling van de pensioenregeling houdt de Pensioenkamer rekening met de hoogte van het pensioen en de premie in samenhang met de beleggingsrisico's. De Pensioenkamer bestaat uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers binnen overheid en onderwijs.

Uitvoeringsorganisatie
APG

Zie onder 2.3 Beheerste en integere bedrijfsvoering

Verantwoordingsorgaan
(VO)

Het bestuur legt verantwoording over zijn handelen af aan het verantwoordingsorgaan. Daarnaast adviseert het verantwoordingsorgaan het bestuur over beleid en de gevolgen daarvan voor deelnemers. Gevraagd én ongevraagd. Bijvoorbeeld over:

- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag
- de jaarrekening
- de bevindingen van het Niet Uitvoerend Bestuur en andere informatie over het uitgevoerde beleid
- en de beleidskeuzes voor de toekomst

Het verantwoordingsorgaan geeft vooraf advies, maar oordeelt ook achteraf of het bestuur goed gehandeld heeft. Dat oordeel kunt u teruglezen in het [jaarverslag](#). Zie ook de [statuten](#) en het [reglement](#) van het verantwoordingsorgaan.

Actuaris	Het bestuur benoemt de certificerend actuaris zoals bedoeld in de pensioenwet. De certificerend actuaris toetst. Deze toetsingen hebben o.a. betrekking op: • de vastgestelde technische voorzieningen • de actuariële analyses • de vermogenspositie, waaronder het (minimaal) vereist eigen vermogen • of ons fonds voldoet aan de prudent-person regel • de (gedempte) kostendekkende premies De actuariële verklaring is opgenomen in het jaarverslag.
Accountant	Het bestuur benoemt een externe registeraccountant. Deze accountant is verantwoordelijk voor de uitvoering van (wettelijke) controles op: • het jaarverslag • de DNB jaarstaten • de Z-score • de norm-portefeuille • de basisgegevens De accountantsverklaring is opgenomen in het jaarverslag. Daarnaast beoordeelt een accountant ons verslag duurzaam en verantwoord beleggen en geeft daar een verklaring bij.

2.3 Beheerste en integere bedrijfsvoering

Doelstellingen en uitgangspunten	Het algemeen bestuur is eindverantwoordelijk voor het waarborgen van de beheerste en integere bedrijfsvoering van ABP. Dit omvat het beheersen van bedrijfsprocessen en bedrijfsrisico's, de integriteit en de financiële soliditeit van ABP. Het algemeen bestuur heeft daarom in 2024 het kader voor haar beheerste en integere bedrijfsvoering vastgesteld. Hierin staan de doelstellingen en uitgangspunten die ABP hanteert voor haar beheerste en integere bedrijfsvoering, waarbij vijf volwassenheidsniveaus worden onderscheiden. Het uitvoerend bestuur, de sleutelfunctiehouders, de auditcommissie en het intern toezicht gebruiken deze doelstellingen en beleidsuitgangspunten bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering en het toezicht op de beheerste en integere bedrijfsvoering binnen ABP. Belangrijke elementen van het kader zijn het risicobeheer en het procesbeheer van ABP. Deze elementen worden hieronder toegelicht. (zie ook ons jaarverslag)
Risicobeoordeling	Om de pensioenregeling goed te kunnen uitvoeren en de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling zorgvuldig voor te bereiden, heeft ABP een solide basis nodig. Het risicomanagement en de governance van ABP maken deel uit van het solide fundament van de organisatie. De risicobeoordeling heeft daarom een vaste plek in elk besluit dat het bestuur van ABP neemt. Voor het uitvoeren van de risicobeoordelingen, past ABP een gestructureerde methodiek toe. Dit draagt significant bij aan de kwaliteit van de besluitvorming. Bovendien helpt het bij het bepalen van de vervolgstappen inclusief de prioriteitstelling.
Risicobeheer	Met behulp van het kader kan de volwassenheid van de bedrijfsvoering, waaronder het risicobeheer van ABP, worden gemeten en gemonitord. Het bestuur heeft in 2024 de ambitie en het groeipad voor de volwassenheid van het risicobeheer van ABP vastgesteld.

Procesbeheer	Daarnaast heeft ABP het procesbeheer doorontwikkeld. In 2024 zijn de belangrijkste processen beschreven, waaronder het proces van beleidsontwikkeling, de besluitvorming daarover en de processen waarin ABP de regie voert op de uitbestede werkzaamheden. Er is gekeken wat de belangrijkste risico's zijn van ABP en er zijn generieke beheersmaatregelen zijn geformuleerd die worden toegepast om de risico's van deze processen te beheersen. Onderdeel van het procesbeheer is ook dat wij de effectieve werking van deze beheersmaatregelen vaststellen en het uitvoerend bestuur daarover informeren.
Volwassenheidsmeting	Om te monitoren of de ontwikkeling van de gerealiseerde volwassenheid op het groeipad ligt, voert ABP periodiek een volwassenheidsmeting uit.
Regie op uitbesteding	Ook voor uitbestede werkzaamheden wil ABP aantoonbaar in control zijn. Dan gaat het om het kernproces van de pensioenuitvoering, de dienstverlening aan deelnemers en werkgevers en vermogensbeheer via beleggingsmandaten. ABP draagt zorg voor een systematische analyse van de risico's die samenhangen met de uitbesteding van deze werkzaamheden. ABP maakt deze periodieke risicoanalyse op het niveau van de eigen organisatie als geheel en op het niveau van de onderscheiden bedrijfsonderdelen. In het kader van de transitie zijn de risico's nogmaals geïdentificeerd en gewaardeerd en zijn de beheersmaatregelen beschreven. De belangrijkste risico's en beheersmaatregelen worden toegelicht in de eigenrisicobeoordeling. In het uitbestedingsbeleid van ABP staan de voorwaarden waaronder uitbesteding plaatsvindt. In de overeenkomsten met onze uitbestedingspartners is geregeld welke werkzaamheden aan hen worden uitbesteed. Hierin staan sluitende afspraken die onder meer gaan over de opdracht die wij aan hen verstrekt hebben en de informatie-uitwisseling die daarvoor plaatsvindt. Ook is opgenomen dat ABP door hen in staat wordt gesteld om ten behoeve van onze beheerste en integere bedrijfsvoering gebruik te maken van door hen verstrekte risicoanalyses en verleende assurances.
Incidentenregeling	Een gedegen incidentenmanagement en Integraal crisismanagement dragen bij aan onze missie "Samen bouwen aan een goed pensioen in een leefbare wereld" en een solide fundament. Een incident is een gebeurtenis of gedraging die een gevaar vormt voor de integere en/of beheerste bedrijfsvoering. ABP maakt daarbij onderscheid tussen incidenten gerelateerd aan de integere bedrijfsvoering, incidenten gerelateerd aan de beheerste bedrijfsvoering en het beheer van ICT gerelateerde incidenten: ABP onderscheidt incidenten en ernstige incidenten, die zich op het vlak van zowel de integere als beheerste uitoefening van het fonds kunnen voordoen en die nader worden beschreven in de incidentenregeling. Voor ICT gerelateerde incidenten gelden de definities en classificaties op grond van DORA.
Business Continuity Management	De continuïteit van de ABP bedrijfsvoering en in het verlengde daarvan de aan APG uitbestede operationele processen en dienstverlening is van groot belang voor (de reputatie van) ABP. ABP streeft ernaar dat het fonds te allen tijde aan haar verplichtingen kan voldoen. Dit betreft onder meer het tijdig uitbetalen van de pensioenen aan de pensioengerechtigden. Business Continuïteit Management (BCM) dient dusdanig binnen ABP en APG geoperationaliseerd te zijn dat het blijvend de ABP continuïteitsrisico's (binnen de gehanteerde

risicobereidheid) minimaliseert en de herstelcapaciteit optimaliseert. ABP bewerkstelligt dit door heldere afspraken met APG evenals een binnen de APG organisatie geborgde BCM-risico management cyclus. Daarbij is Business Continuïteit Management het geheel aan maatregelen en procedures waarmee ABP, ook voor wat betreft de uitbestede processen, is voorbereid op het in stand houden en/of herstellen van de continuïteit van bedrijfskritische processen en dienstverlening in overeenstemming met het belang van de deelnemers, werkgevers, bestuurders, medewerkers en andere belanghebbenden.

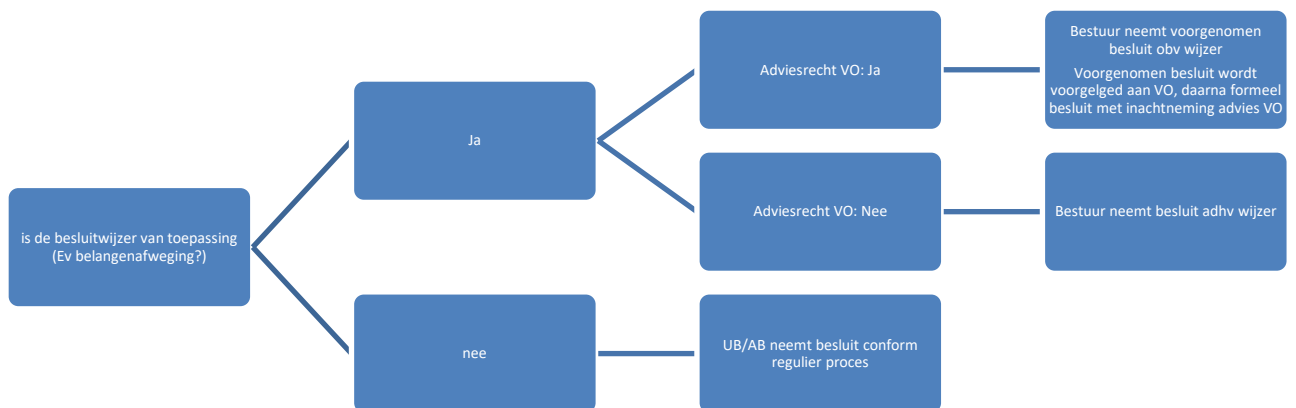
2.4 Compliance en integriteit

Compliance risico	Het compliance risico definiëren we als het risico van financiële verliezen, schade aan de reputatie van ABP of sancties van toezichthouders, als we niet voldoen aan (ongeschreven) regels van integere bedrijfsvoering en wet- en regelgeving.
Integere bedrijfsvoering	Een integere bedrijfsvoering betekent dat we ons houden aan wet- en regelgeving en we geen handelingen doen die schade toebrengen aan het vertrouwen in ABP.
Gedragscodex/Code of conduct	Wij hanteren een gedragscodex. Deze is van toepassing voor alle personen die werken bij of voor ABP. Dit zijn in ieder geval bestuursleden, externe leden van commissies, leden verantwoordingsorgaan en (tijdelijke) medewerkers. Deze code is de basis voor het beheersen van het compliance risico. Daarom is de ABP Gedragscodex van toepassing op deze groep.
Compliance officer	Onze compliance officer let erop dat we de geldende wet- en regelgeving, intern beleid en procedures implementeren en naleven en bevordert hierbij passend integer gedrag. De compliance officer heeft rechtstreeks toegang tot het bestuur en haar individuele leden. Als we inbreuken op relevante regels vermoeden, zal de compliance officer dit onderzoeken, hierover rechtstreeks rapporteren en adviseren aan het bestuur. Wanneer nodig schakelt de compliance officer rechtstreeks met de voorzitter algemeen bestuur.

2.5 Evenwichtige belangenafweging

Wettelijke norm	Uit de Pensioenwet volgt dat “de personen die het beleid van een pensioenfonds bepalen of mede bepalen zich bij de vervulling van hun taak richten naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, de pensioengerechtigden en de werkgever en zorgen ervoor dat dezen zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen”.
Besluitwijzer	Om invulling te geven aan deze open norm is de besluitwijzer evenwichtige belangenafweging opgesteld. De besluitwijzer is een concreet en praktisch toepasbaar stappenplan dat helpt om op een gestructureerde manier verschillende belangen te kunnen afwegen. Het doel van dit stappenplan is om meer grip te krijgen op het besluitvormingsproces en evenwichtige besluiten te kunnen nemen waarin alle relevante factoren en doelgroepen meegenomen worden.
Inhoudelijke toetsing	Naast een beschrijving van de processtappen van het bestuurlijke proces, is in de besluitwijzer ook de basis gelegd voor de inhoudelijke toetsing . Daarvoor zijn enkele uitgangspunten en randvoorwaarden geformuleerd waarlangs afwegingen gemaakt kunnen worden.
Afspraken	Voor de toetsende partijen, zoals het Verantwoordingsorgaan is het belangrijk dat het besluitvormingsproces goed te volgen is en dat argumenten en afwegingen die ten grondslag liggen aan een (voorgenomen) besluit voldoende inzichtelijk gemaakt kunnen worden. Daarom bevat de besluitwijzer ook toezeggingen richting het Verantwoordingsorgaan.

Voor de doelgroepen die onderwerp zijn van een besluit (de zogenaamde basisdoelgroepen: deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers) is het van belang dat een besluit/ het beleid uitlegbaar is en dat de uitkomst evenwichtig is. Zij moeten hun belangen immers terugzien, het besluit kunnen begrijpen en het besluit moet voor deze doelgroepen (in meerderheid) aanvaardbaar zijn. Daarom is in de besluitwijzer ook aandacht besteed aan hoe een besluit extern wordt gecommuniceerd. Dit als laatste onderdeel van het proces van evenwichtige belangenafweging. In onderstaande figuur is weergegeven wanneer en hoe de besluitwijzer wordt gebruikt.

In de [bijlage I](#) is de Besluitwijzer evenwichtige belangenafweging opgenomen, inclusief de nadere beschrijving van de uitgangspunten.

3. Financiële opzet en sturing

3.1 Inleiding

Driehoek kosten, ambitie en risico	De drie pijlers van het financiële beleid zijn het premie-, beleggings- en indexatiebeleid. Hieronder valt ook het kortingsbeleid (hierna verlagingsbeleid). Deze drie pijlers bespreken we in de hoofdstukken 4, 5 en 6.
Financiële Risicohouding	De financiële risicohouding van ABP bestaat uit een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding. De korte termijn risicohouding is uitgedrukt in een bandbreedte voor het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Het VEV schommelt door marktomstandigheden (m.n. renteveranderingen). De korte termijn risicohouding bespreken we in 3.4. De lange termijn risicohouding is uitgedrukt in ondergrenzen van de Haalbaarheidstoets. De ondergrenzen bespreken we in hoofdstuk 3.3. De korte- en de lange termijn risicohouding zijn in 2022 in overleg met de fondsorganen opnieuw vastgesteld. Ons strategisch beleggingskader valt binnen de financiële risicohouding.
Hoofdpunten financieel beleid	Hoofdpunten van het financiële beleid van ABP: • deelnemers een goed pensioen bieden tegen een redelijke prijs, met; • een ambitie om de pensioenen bestendig en volledig te kunnen indexeren, door; • een zo goed mogelijke afweging te maken tussen de hoogte van de premie, onze ambitie om te indexeren en het te nemen beleggingsrisico. • in het bijzonder hierbij ook rekening te houden met voldoende vermogen voor een evenwichtige transitie naar het nieuwe pensioencontract. Ons financiële beleid toetsen we iedere 3 jaar voor: • de actuariële grondslagen (zie hoofdstuk 7 Actuariële grondslagen), en; • het strategisch beleggingsplan (zie hoofdstuk 5.3 Risicometing en beheersing). In 2021 zijn deze uitgangspunten opnieuw vastgesteld voor de periode 2022-2024. In 2023 hebben we het strategisch beleggingsplan (StIP) voor de periode 2024-2026 vastgesteld. Dat staat ook beschreven in deze ABTN. Aandachtspunt hierbij is dat we in het kader van de Wet Toekomst Pensioenen het financiële beleid voor het nieuwe pensioencontract gaan vormgeven en een implementatieplan gaan maken voor de transitie daar naar toe.
Herverzekering	Wij zijn zelf verantwoordelijk voor alle risico's uit onze verplichtingen vanuit het Pensioenreglement. Van herverzekering is geen sprake.

3.2 Sturing

Korte termijn financiële sturing via indexatie en verlagingen	De korte termijn sturing van de financiële positie van ons fonds doen we met ons indexatiebeleid en verlagingsbeleid. Bij indexatie verhogen we in principe per 1 januari het pensioen.
Lange termijn financiële sturing via premie- en beleggingsbeleid	De lange termijn sturing van de financiële positie doen we met ons premie- en beleggingsbeleid. De premie en het beleggingsbeleid hebben invloed op de ontwikkeling van het vermogen op de langere termijn.

3.2.1 Beoordeling en bijsturing op basis van de (beleids)dekkingsgraad

Dekkingsgraad	De actuele dekkingsgraad is een momentopname. Die laat zien of ABP genoeg geld in kas heeft om de pensioenen nu en in de toekomst te kunnen betalen. Is de actuele dekkingsgraad 100%? Dan hebben we voor elke € 100 die we (straks)
---------------	--

aan pensioen moeten betalen precies € 100 aan vermogen. De actuele dekkingsgraad stellen we vast aan het eind van elke maand.

Beleidsdekkingsgraad	De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 actuele dekkingsgraden. Doordat het een gemiddelde is, stijgt en daalt deze dekkingsgraad niet zo snel van maand tot maand als de actuele dekkingsgraad. Deze dekkingsgraad geeft daardoor een stabiel beeld van onze financiële situatie. De beleidsdekkingsgraad wordt daarom gebruikt bij besluiten over onder meer waardeoverdracht en het verhogen of verlagen van de pensioenen.
Dekkingsgraad premiekorting	Bij een dekkingsgraad vanaf 150% kan het bestuur besluiten de premie te verlagen.
Vereiste dekkingsgraad (VEV-dekkingsgraad) Ca. 126%	Onze vereiste dekkingsgraad bedraagt 126,3% (eind 2024). Deze dekkingsgraad is bepaald zoals beschreven in hoofdstuk 3 van de Regeling Pensioenwet. Onder dit niveau van de beleidsdekkingsgraad moet een herstelplan worden ingediend. Komt de beleidsdekkingsgraad aan het eind van een kwartaal onder deze grens? Dan moeten we dit aan de toezichthouder melden. We moeten dan binnen 3 maanden een herstelplan indienen (zie artikel 138 van de Pensioenwet). De beleidsdekkingsgraad is sinds eind 2014 onder de grens van de vereiste dekkingsgraad. Dat betekent dat we vanaf dat moment ieder jaar een nieuw herstelplan hebben gemaakt, tenzij we gebruik konden maken van het transitie-FTK (zoals in 2024 het geval was). De vereiste dekkingsgraad speelt ook een rol bij de regels over na-indexeren.
Niveau van toekomstbestendige indexatie (TBI-dekkingsgraad) Ca. 135%	Onze TBI-dekkingsgraad bedraagt 132,8% (eind 2024). De TBI-dekkingsgraad is het niveau van de beleidsdekkingsgraad vanaf waar we volledig mogen indexeren onder de regels van het nFTK. Deze grens hangt af van de rente, inflatie en het verwachte rendement, en beweegt tussen 120 en 140%. De TBI-dekkingsgraad speelt ook een rol bij de regels over na-indexeren.
Indexatie ondergrens 110%	De dekkingsgraad waarboven indexeren volgens ons beleid mogelijk is.
Minimaal Vereiste Dekkingsgraad (MVEV-dekkingsgraad) Ca. 104%	Onze minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt 104,2% (eind 2024). Hoe we de minimaal vereiste dekkingsgraad moeten berekenen, staat wettelijk vast. De minimaal vereiste dekkingsgraad is de grens waaronder we pensioenen moeten verlagen als: • de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lang (6 meetmomenten) lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, en; • de actuele dekkingsgraad ook lager is dan het minimaal vereiste niveau.
Kritische dekkingsgraad Ca. 100%	De kritische dekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij ABP (volgens het herstelplan) in de maximale hersteltermijn de vereiste beleidsdekkingsgraad van ca. 126% kan bereiken. Als aan het einde van het jaar de actuele dekkingsgraad lager is dan de kritische dekkingsgraad, moet ABP de pensioenaanspraken verlagen om zo tijdig te kunnen herstellen tot aan de vereiste dekkingsgraad.
Niveau van na-indexatie	Is de beleidsdekkingsgraad op de peildatum hoger dan de TBI-dekkingsgraad? En ook hoger dan VEV-dekkingsgraad? En laten de regels het toe? Dan kan ABP besluiten om een deel van de beschikbare financiële ruimte in te zetten om de eerder gemiste indexatie alsnog te geven. Dit noemen we na-indexatie. Ook mogelijke pensioenverlagingen uit het verleden kunnen we in dat geval herstellen.

De beschikbare financiële ruimte geldt voor alle deelnemers met een indexatieachterstand. Iedereen krijgt dan een gelijk deel van de indexatieachterstand en/of pensioenverlaging. Het moment waarop de indexatieachterstand en/of pensioenverlaging is opgelopen, speelt hierbij geen rol. Wel krijgt het herstellen van een mogelijke pensioenverlaging voorrang op na-indexatie.

Hieronder ziet u een overzicht van de belangrijke grenzen van de (beleids)dekkingsgraad volgens het FTK.

Beleidsdekkingsgraad ¹	Classificatie	Toelichting
≥ VEV-dekkingsgraad (ca. 126%), en ≥ TBI-dekkingsgraad (ca. 135%)	Groen	• Dekkingsgraad > 150%: mogelijkheid tot premiekorting. • Mogelijkheid tot volledig indexeren • Mogelijkheid tot compenseren van mogelijke pensioenverlagingen uit het verleden. • Mogelijkheid tot na-indexeren
> 110% en < VEV dekkingsgraad	Geel	• Indien een herstelplan bij DNB (zie Hoofdstuk 3.2.2). Mogelijkheid om (gedeeltelijk) te indexeren. In dit geval bevindt het fonds zich in een situatie van een reservetekort. Het bestuur, verantwoordingsorgaan en DNB krijgen hierover meteen een bericht. <i>Actualisatie herstelplan</i> Hebben we in het daaropvolgende jaar nog steeds een reserve-tekort? Dan dienen we een nieuw herstelplan (artikel 139 PW) in.
< VEV-dekkingsgraad, en ≥ TBI-dekkingsgraad	Rood Geel	• Mogelijkheid tot volledig indexeren. Bij een dekkingsgraad lager dan 110% kunnen we niet indexeren.
< MVEV-dekkingsgraad (ca. 104%)	Rood	Bij een beleidsdekkingsgraad onder de 104% spreken we van een dekkingstekort. <i>MVEV-verlaging</i> We moeten de pensioenen verlagen als: • de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lager is dan de MVEV-dekkingsgraad, en: • de actuele dekkingsgraad ook lager is dan de MVEV-dekkingsgraad. <i>De verlaging</i> Wij berekenen het verlagingpercentage als volgt: $\frac{\text{MVEV-dekkingsgraad} - \text{Dekkingsgraad}}{\text{MVEV-dekkingsgraad}} \times 100\%$ We berekenen de verlaging zo dat de dekkingsgraad direct op de MVEV-dekkingsgraad uitkomt. De verlaging is onvoorwaardelijk, maar mag over maximaal de hersteltermijn worden gespreid.

¹ De grenzen uit de tabel veranderen over de tijd.

< kritische dekkingsgraad (ca. 100%)	Rood	Kritische dekkingsgraad
		Herstelplanverlaging Is de actuele dekkingsgraad aan het einde van het jaar lager dan de kritische dekkingsgraad? Dan is een tijdig herstel tot aan de vereiste dekkingsgraad alleen mogelijk door de pensioenen te verlagen. Uitgangspunt is dat we dan de verlaging gelijk spreiden over de duur van het herstelplan. Als de verlaging zo laag is dat spreiding niet zinvol is, kunnen we besluiten niet te spreiden.
		Op het moment dat ABP per 1-1-2027 wil overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel moet de dekkingsgraad minimaal 90% zijn. Dit betekent dat we bij een lagere dekkingsgraad eerst de huidige pensioenaanspraken en -uitkeringen moeten verlagen tot een dekkingsgraad van minimaal 90%, voordat kan worden ingevaren.

Grafisch samengevat:

3.2.2 Herstelplan en transitie-FTK

Transitie-FTK

ABP wil per 1 januari 2027 overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Per 1 juli 2024 is ABP overgestapt op het transitie-FTK. Als onderdeel hiervan wilde ABP tot de beoogde transitie jaarlijks een overbruggingsplan indienen bij DNB, waar onder meer de nieuwe regels over indexering en verlaging zijn opgenomen. ABP hoeft zolang het gebruik maakt van het transitie-FTK geen herstelplan meer in te dienen, als de financiële positie daar aanleiding toe zou geven². In de Pensioenwet is geregeld dat als een pensioenfonds uiterlijk op 1 juli 2025 geen implementatieplan indient bij de toezichthouder, er geen overbruggingsplan kan worden ingediend voor de jaren 2025 en 2026. En het pensioenfonds dus geen gebruik (meer) kan maken van het transitie-FTK. Het wetsvoorstel Verlenging transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel had het mogelijk moeten

² In 2024 hoefde vanwege de beoogde transitie ook geen haalbaarheidstoets worden uitgevoerd, deze 'onthefing' moet nog worden verlengd voor de resterende transitieperiode.

maken om toch gebruik te blijven maken van het transitie-FTK, ook als het implementatieplan later wordt ingediend, maar de behandeling van dit wetsvoorstel heeft vertraging opgelopen. Als reactie op deze vertraging heeft minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in juni 2025 de indexatie-AMvB (de opvolger van de indexatie AMvB's die indexatiebesluiten in 2022 en 2023 mogelijk maakten) tijdelijk opnieuw leven in geblazen. De noodzaak van deze AMvB vervalt zodra het wetsvoorstel (met onderliggende lagere regelgeving) in werking treedt, omdat het dan weer mogelijk wordt gebruik te maken van het transitie-FTK (door een overbruggingsplan in te dienen). Fondsen zoals ABP, die voor het transitie-FTK willen gaan en ná 1 januari 2026 willen invaren zijn daarom nu nog niet zover dat zij hun implementatieplan vóór 1 juli 2025 kunnen indienen. Zij vallen daardoor in 2025 weer verplicht terug op het FTK en moeten afhankelijk van de hoogte van de beleidsdekkingsgraad een herstelplan, in plaats van een overbruggingsplan, indienen. Omdat ABP in het najaar van 2025 een implementatieplan zal indienen bij DNB, is het naar verwachting in 2026 (als het wetsvoorstel dan door de Eerste Kamer is) wel weer mogelijk om gebruik te maken van het transitie-FTK en een overbruggingsplan in te dienen. ABP heeft voor 1 oktober een herstelplan ingediend bij DNB.

ABP heeft het verlagingbeleid, dat hoort bij het transitie-FTK, opgesplitst in twee te doorlopen stappen:

- In de eerste stap maken we een beoordeling van de dekkingsgraad op 31 december. Als de dekkingsgraad lager is dan 90% wordt een verlaging doorgevoerd zodanig dat de dekkingsgraad na verlagen gelijk is aan 90%. De verlaging mag evenredig gespreid worden over de transitieperiode;
- Na het uitvoeren van de eerste stap is de dekkingsgraad die gebruikt wordt in het overbruggingsplan bekend. In de tweede stap maken we de beoordeling of vanuit deze dekkingsgraad de invaardekkingsgraad³ van 101,5% bereikt kan worden op de beoogde transitiedatum (1 januari 2027). Als dat niet het geval is moeten de pensioenaanspraken verlaagd worden:
 - Als het implementatieplan nog niet is ingediend mag deze verlaging evenredig over de looptijd tot de transitie worden gespreid (en is deze na het eerste jaar voorwaardelijk)
 - Als het implementatieplan wel is ingediend, mag deze verlaging niet worden gespreid.

De verlagingen die uit stap 1 en 2 resulteren moeten direct in de pensioenen worden verwerkt in het jaar waarin het overbruggingsplan is ingediend.

Uniform als het kan, gedifferentieerd als het moet

Uitgangspunt van het bestuur is om bij een overbruggingsplanplanverlaging **uniform** te verlagen, en de verlaging evenredig te spreiden over de resterende duur van het overbruggingsplan. We kunnen besluiten niet te spreiden als de verlaging zo laag is dat spreiding niet zinvol is.

Als we **gedifferentieerd** moeten verlagen, doen we dat op de volgende 2 manieren:

- Verlagen per **pensioenproduct** (bijvoorbeeld ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen of arbeidsongeschiktheidspensioen; zowel via de basisregeling als via een vrijwillige pensioenregeling), of:
- Verlagen per **status van de belanghebbende** (actief, gewezen deelnemer of gepensioneerd).

Herstelplan

In het herstelplan werken wij uit hoe we in in 10 jaar weer boven de vereiste dekkingsgraad kunnen komen:

- In het herstelplan berekenen we met een methode van DNB hoeveel herstel van de dekkingsgraad de komende jaren mogelijk is.
- Voor de berekening veranderen we het beleggingsbeleid 10 jaar niet.
- Komt de beleidsdekkingsgraad na de hersteltermijn van 10 jaar op de vereiste dekkingsgraad uit? Dan zijn er geen verdere maatregelen nodig.
- Zo niet, dan zullen we de resultaten van de volgende maatregelen uitrekenen:
 - door het doorrekenen van het herstelplan kunnen we besluiten om toekomstige indexaties in de context van herstelplan op nul te zetten;
 - premie verhogen, voor zover dat binnen ons premiebeleid kan.
- Voldoet het herstelplan na de bovengenoemde maatregelen nog steeds niet? Dan geven wij aan hoe we daar met het verlagen van pensioen wel aan voldoen. Uitgangspunt is dat we dan de verlaging gelijk spreiden over de duur van het herstelplan. We kunnen besluiten niet te spreiden als de verlaging zo laag is dat spreiding niet zinvol is. en verlaging voeren we alleen het eerste jaar door. Het jaar daarna maken we opnieuw een herstelplan, en beoordelen we of een verlaging nog nodig is.

3.2.3 Maatregel MVEV

Wanneer wordt de maatregel MVEV genomen?

Is de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lang (6 opeenvolgende jaarlijkse meetmomenten) lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, of MVEV-dekkingsgraad? Dan moeten we de pensioenen verlagen. We hoeven de pensioenen niet te verlagen als bij het laatste meetmoment de actuele dekkingsgraad boven de MVEV-dekkingsgraad ligt. Eind 2022 waren zowel de actuele dekkingsgraad als de beleidsdekkingsgraad hoger dan de MVEV-dekkingsgraad, waardoor de periode van 5 jaar opnieuw begint.

Doel van de maatregel MVEV?

Bij de maatregel MVEV worden de pensioenen zo verlaagd dat de dekkingsgraad per direct weer op het minimaal vereiste niveau komt.

Voor de verlaging geldt het volgende:

- De MVEV-verlaging kan over maximaal 10 jaar gelijk worden gespreid.
- De verlaging is onvoorwaardelijk.

3.2.4 Financieel crisisplan ([Het Financieel Crisisplan](#) is opgenomen als bijlage F bij de ABTN)

Doel van het financieel crisisplan

Het doel van een financieel crisisplan is:

- Het bestuur voorbereiden op een financiële crisissituatie, en duidelijkheid geven over welke stappen er genomen moeten worden.
- Deelnemers inzicht geven hoe met hun pensioen wordt omgegaan als er een crisis is.

In het crisisplan staat hoe we omgaan met crisissituaties, zoals beschreven in de pensioenwet. De precieze maatregelen stemmen we altijd af op de aard van de crisis en op de omstandigheden van dat moment.

Onderdelen financieel crisisplan

In het financieel crisisplan beschrijven we in ieder geval:

- 1 of meer financiële situaties waarin we niet aan het vereist eigen vermogen voldoen;
- 1 of meer risico's die volgens ons kunnen leiden tot situaties die als financiële crisissituatie kunnen worden gezien;
- een beschrijving van de maatregelen die we kunnen nemen en hoe we verwachten deze maatregelen in te zetten;
- een verwachting van het financiële effect van de inzet van de maatregelen;

- de berekening van het niveau van de beleidsdekkingsgraad vanaf waar naar verwachting verlaging van pensioenen nodig zijn om te voldoen aan het vereist eigen vermogen; en
- de manier waarop we bij het inzetten van maatregelen op evenwichtige manier rekening houden met deelnemers. We geven in ieder geval aan hoe we een verlaging van de pensioenen willen verdelen en spreiden.

3.2.5 Communicatie over verhogingen en verlagingen

Hoe communiceren wij over de indexatie en de kans op verlagen op middellange termijn?

Door de komst van het vernieuwde pensioenstelsel, is het heel lastig om voorspellingen te doen over het verhogen of verlagen van de pensioenen op de middellange termijn. Daarom zullen we dat ook niet doen. We zullen wel aan deelnemers duidelijk maken onder welke voorwaarden we kunnen en willen verhogen of moeten verlagen. In de communicatie daarover houden we ons uiteraard aan de wettelijke voorschriften, zoals bijvoorbeeld het inzicht geven per leeftijdscohort in de effecten van verhogingen op de langere termijn.

In welke middelen communiceren we?

Meerdere communicatiekanalen

Informatie over mogelijke verhogingen of verlagingen communiceren we in de kwartaalberichten, nieuwsberichten op de website, deelnemers- en werkgeversnieuwsbrieven, boodschappen in externe media, etc.

3.3 Haalbaarheidstoets

Haalbaarheidstoets

Voor de haalbaarheidstoets gebruiken we een groot aantal scenario's vanuit DNB. We kijken dan naar de samenhang tussen de financiële opzet van ons fonds, het verwachte pensioenresultaat en de risico's daarvan. De haalbaarheidstoets geldt ongeveer 60 jaar. Er zijn 2 haalbaarheidstoetsen:

- aanvangshaalbaarheidstoets (bij een nieuwe regeling of na grote aanpassingen);
- jaarlijkse haalbaarheidstoets.

Pensioenresultaat

Het **pensioenresultaat** is de som van de verwachte uitkeringen gedeeld door de som van de verwachte uitkeringen zonder verlagingen en volledig geïndexeerd. Het is de mediaan van alle scenario's.

Met de premie die we heffen en de wens om volledig en toekomstbestendig te kunnen indexeren, stelden we bij de aanvangstoets de ondergrenzen vast.

Aanvangshaalbaarheidstoets

De aanvangshaalbaarheidstoets moet laten zien:

1. Dat het verwachte pensioenresultaat boven de ondergrenzen zit (zie tabel 3.3.1).
2. Dat het premiebeleid over de hele beleggingshorizon voldoende realistisch en haalbaar is.
3. Dat het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft om vanuit de minimaal vereiste dekkingsgraad binnen de looptijd van het herstelplan (10 jaar) aan de vereiste dekkingsgraad te voldoen.
4. Wat het pensioenresultaat is bij een **slechtweersscenario**.

Toetsingen

- Bij de toetsing van onderdeel 1, 2 en 4 gaan we uit van de actuele financiële situatie.
- De onderdelen 1 en 2 evalueren we daarnaast ook vanuit de vereiste dekkingsgraad.

Ondergrenzen

Het bestuur stelt in overleg met de sociale partners de ondergrenzen bij 1 en 4 vast⁴. We stelden de volgende pensioenresultaten als **ondergrens** vast:

- vanuit een vereiste dekkinggraad : 95%
- vanuit de actuele dekkinggraad : 85%
- maximale afwijking (relatief) bij een slechtweerscenario : 45%

Wanneer doen wij een aanvangshaalbaarheidstoets?

Een maand nadat het fonds heeft besloten een nieuwe regeling uit te voeren. Of bij een grote aanpassing.

Jaarlijkse haalbaarheidstoets

Elk jaar toetsen we de punten 1 en 4 van de haalbaarheidstoets:

De jaarlijkse haalbaarheidstoets moet laten zien:

1. Dat het verwachte pensioenresultaat vanuit de actuele situatie boven de ondergrens zit (zie tabel 3.3.2).
4. Dat het pensioenresultaat bij een **slechtweerscenario** niet meer dan 45% (relatief) afwijkt van het verwachte pensioenresultaat.

Wanneer doen wij een haalbaarheidstoets?

De jaarlijkse haalbaarheidstoets rapporteren we vóór 1 juli aan DNB. De berekeningsdatum is 1 januari van dat jaar. In 2024 hoefde vanwege de beoogde transitie geen jaarlijkse haalbaarheidstoets worden uitgevoerd. DNB heeft aangegeven dat deze 'ontheffing' ook na 2024 zal gelden tot aan het transitiemoment, en is dit inmiddels ook formeel verlengd voor de resterende transitieperiode.

De meest recente aanvangshaalbaarheidstoets was in 2016 (zie tabel 3.3.1). In 2023 voerden we voor het laatst de jaarlijkse haalbaarheidstoets uit. In tabel 3.3.2 staan de uitkomsten van deze haalbaarheidstoets.

Tabel 3.3.1 Aanvangshaalbaarheidstoets 2016

Uitgangspositie	Ondergrenzen	Resultaat per 1-1-2016
Vereiste dekkinggraad (per 1-1-2016: 127,6%)	A Ondergrens verwacht pensioenresultaat: 95%	B Verwacht pensioenresultaat: 103,6%
Actuele dekkinggraad (per 1-1-2016: 97,2%)	C Ondergrens verwacht pensioenresultaat: 85%	D Verwacht pensioenresultaat: 92,7%
Actuele dekkinggraad (per 1-1-2016: 97,2%)	Maximale relatieve afwijking van het verwachte pensioenresultaat bij een slechtweerscenario: 45%	Afwijking slechtweerscenario: 38,7%

Tabel 3.3.2. Jaarlijkse haalbaarheidstoets 2023

Uitgangspositie	Ondergrenzen	Resultaat per 1-1-2023
Actuele dekkinggraad (per 1-1-2023: 110,9%)	Ondergrens verwacht pensioenresultaat: 85%	Verwacht pensioenresultaat:

⁴ Zie TK 33972, nr. 10 (Nota nav het verslag) p. 52; de Nota van Toelichting op het Besluit FTK, p. 11 (Staatsblad 2014, 569); en de bevestiging daarvan van DNB in de Q&A van 30 maart 2015: "[Keuze ondergrenzen en toezicht DNB daarop](#)".

		100,0%
Actuele dekkingsgraad (per 1-1-2023: 110,9%)	Maximale relatieve afwijking van het verwachte pensioenresultaat bij een slechtweerscenario: 45%	Afwijking slechtweerscenario: 25,4%

Extra voorwaarde bij de aanvangshaalbaarheidstoets

De aanvangshaalbaarheidstoets moet ook voldoen aan de volgende voorwaarde:
 $(B-A) \geq (D-C)$

Conclusie

Tabel 3.3.2 geeft aan dat het fonds in 2023 slaagt voor onderdelen 1 en 4.

De uitkomsten

De uitkomsten zijn agendapunt bij een overleg tussen het bestuur en sociale partners. Daarnaast legt het bestuur over de haalbaarheidstoets verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan. Voldoen we bij de haalbaarheidstoets niet aan de gestelde ondergrenzen? Dan overlegt het bestuur met sociale partners of en welke maatregelen we moeten nemen. De haalbaarheidstoets is daarmee vooral een instrument om de financiële opzet van het fonds te toetsen.

Uniforme Rekenmethodiek (URM)

In de Pensioenwet staat dat het te bereiken ouderdomspensioen moet worden weergegeven in 3 scenario's. Dit betekent dat alle pensioenfondsen verplicht zijn om via 3 bedragen inzicht te geven in de koopkracht en risico's van het toekomstig pensioeninkomen. Deze 3 bedragen zijn gebaseerd op een optimistisch ('goed weer'), verwacht en pessimistisch ('slecht weer') scenario en zijn indicatief. De rekenmethode om de uitkomsten in 3 scenario's te berekenen, noemen we de Uniforme Rekenmethodiek (URM). De 3 scenario-bedragen zien deelnemers terug in het Pensioenregister en het UPO. De gegevens voor de rekenmethode komen uit de haalbaarheidstoets.

3.4 Korte termijn risicohouding

De kwantitatieve risicohouding voor de korte termijn is als volgt vastgesteld:

- We hanteren een dynamische VEV bandbreedte van 3%-punt voor het strategisch VEV,
- De bovenkant van deze VEV-bandbreedte is gelijk aan het huidige strategisch VEV, en met een signaal-limiet op 129.5%, en
- de onderkant van de VEV-bandbreedte is gelijk aan het huidige strategisch VEV +/- 3%-punt.

Het huidig strategisch VEV is het VEV-niveau van het strategisch beleggingsbeleid van ABP op het moment dat de risicohouding is herzien. Dit omvat:

- De strategische asset allocatie van dat moment,
- Het valuta-afdekkingsbeleid van dat moment en
- De rentestaffel van dat moment.

3.5 Risicohouding vrijwillige premiereregelingen

Het bepalen van de risicohouding geldt niet alleen voor de basisregeling, maar ook voor ABP ExtraPensioen en Nettopensioen. Deze laatste zijn onze vrijwillige premiereregelingen. De risicohouding is de mate waarin deelnemers beleggingsrisico's kunnen en willen nemen om de doelen te behalen. De risicohouding is de maximale aanvaardbare afwijking tussen het pensioen in een pessimistisch scenario en het verwachte pensioen in een verwacht scenario zoals in de URM. De risicohouding voor

ABP ExtraPensioen en Nettopensioen gaat over de pensioendatum, het moment van inkoop in de basisregeling. Wij stelden de risicohouding vast na overleg met sociale partners en overige fondsorganen. In onderstaande tabel staat de risicohouding per leeftijdsgroep.

Tabel: risicohouding AEP en Nettopensioen

Leeftijd	Maximale afwijking AEP	Maximale afwijking Nettopensioen
30	55%	50%
35	55%	50%
40	55%	50%
45	55%	50%
50	55%	50%
55	50%	50%
60	45%	40%
65	30%	25%

Het licht hogere risico van ABP ExtraPensioen, komt doordat ABP ExtraPensioen in zijn aard een aanvullend product is. Meer nog dan Nettopensioen (omdat Nettopensioen de normale pensioenopbouw uitbreidt naar het inkomen boven de fiscale aftoppingsgrens).

3.6 Waardering

Waarderingen algemeen

We waarderen alle activa en passiva tegen actuele waarde. In het Handboek Waarderingen ABP staan de uitgangspunten en de grondslagen voor waardering. Een samenvatting vindt u in ons [jaarverslag](#).

3.6.1 Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)

Waardering pensioenverplichtingen

De voorzieningen voor pensioenverplichtingen zijn gelijk aan de contante waarde van de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen. Hierbij gaan we uit van:

- de rentetermijnstructuur, zoals gepubliceerd door DNB;
- de actuariële grondslagen (zie hoofdstuk 7 [Actuariële grondslagen](#));
- verwerkte indexaties of verlagingen van de pensioenen na de definitieve besluitvorming;
- de toekomstige aanpassing van de AOW-leeftijd zoals we die nu kunnen voorzien.

Voorziening ouderdoms- en nabestaandenpensioen

In deze voorzieningen zitten de volgende pensioenen:

- Het ouderdomspensioen voor zover op kapitaalbasis gefinancierd: alle diensttijd, behalve militaire pensioenen diensttijd vóór 1 juni 2001.
- Het nabestaandenpensioen, voor zover op kapitaalbasis gefinancierd:
 - bij overlijden: de diensttijd vóór 1 juli 1999, daarna:
 - o militairen: de diensttijd vanaf 1 juli 1999 bij overlijden vanaf 65 jaar;
 - o niet militairen: de diensttijd tussen 1 juli 1999 en 1 januari 2015 bij overlijden na 65 jaar, daarna bij overlijden vanaf 67 jaar.
- De premievrije voortzetting van de pensioenopbouw van arbeidsongeschikten (tot hun pensioenleeftijd).

Voorziening arbeidsongeschiktheids-pensioen (AOP)

De voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen is een arbeidsongeschiktheidspensioen die de WIA aanvult. De regeling is op risicobasis gefinancierd. Deze voorziening gaat alleen over pensioenen die zijn ingegaan. Inclusief arbeidsongeschiktheidspensioenen voor deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden, maar die nog niet zijn gemeld of bij wie de

uitkering nog niet is gestart (IBNR). De militairen kennen een apart arbeidsongeschiktheidspensioen ten laste van het ministerie van Defensie.

Voorziening langdurig
zieken

Langdurig zieken zijn deelnemers die (momenteel) ziek zijn en naar verwachting binnen nu en 2 jaar instromen in de AOPregeling. De hoogte van de voorziening langdurig zieken dient zodanig te worden vastgesteld dat de verwachte lasten van bovengenoemde deelnemers worden gedekt. De best estimate voor deze lasten is gelijk aan 2 maal de jaarlijkse risicopremie voor AOP en PVAO. De voorziening wordt eenmaal per jaar herijkt.

Voorziening ABP
ExtraPensioen (AEP)

ABP ExtraPensioen (AEP) is een vrijwillige beschikbare premiereregeling. De beleggingsvoorziening is gelijk aan de waarde van de beleggingen. Omzetten in een ander pensioenproduct mag alleen bij pensioen gaan, einde deelneming en overlijden. ABP geeft de deelnemer bij deze omzetting een inleggarantie. Daarom is er ook sprake van een voorziening voor de inleggarantie.

Voorziening
nettopensioen

Nettopensioen is een vrijwillige beschikbare premiereregeling. Deze regeling zorgt voor pensioenopbouw over het salaris boven de fiscale aftoppingsgrens. Het is een voorziening voor ingegane ouderdoms- en nabestaandenpensioenen, voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid en voor de beleggingen. De beleggingsvoorziening is gelijk aan de waarde van de beleggingen en deze is volledig voor risico van de deelnemers.

3.6.2 Waardeoverdracht

Individuele
waardeoverdracht

Verzoeken voor inkomende en uitgaande waardeoverdrachten behandelen we volgens de wet en regelgeving. Dit betekent dat individuele waardeoverdracht alleen mag vanaf een beleidsdekkingsgraad van 100%. Verder geldt dat individuele waardeoverdrachten worden opgeschort als het een waardeoverdracht betreft tussen pensioenuitvoerders waarbij de ene pensioenuitvoerder al is ingevaren en de andere pensioenuitvoerder nog niet (artikel 150r Pensioenwet).

Collectieve
waardeoverdrachten

Voor collectieve waardeoverdrachten hebben we het volgende beleid:

Inkomende collectieve waardeoverdrachten

Bij inkomende waardeoverdrachten bepaalt de waarde die wordt overgedragen, de pensioenaanspraken in de ABP-regeling. Bij de overdrachtswaarde houden we rekening met een bufferopslag. De bufferopslag leiden we af van onze actuele dekkingsgraad op het meetmoment. Het meetmoment ligt op de datum van overdracht of, indien DNB daar ruimte voor geeft, op een andere datum binnen het kwartaal voor de datum van overdracht. Alleen als DNB daar ruimte voor geeft. Is de meegegeven waarde van het overdragend pensioenfonds niet goed genoeg voor de inkoopwaarde die wij vragen? Dan moet de werkgever van het overdragend pensioenfonds bijstorten. Het door de collectieve waardeoverdracht bij ABP verkregen pensioen kan meelopen met na-indexatie. De na-indexatie mag dan niet hoger zijn dan het ABP-maximum. De na-indexatie mag ook niet hoger zijn dan de gemiste indexatie van het oude fonds. Wij zijn hierbij afhankelijk van de gegevens die we krijgen van de overdragende pensioenuitvoerder.

Uitgaande collectieve waardeoverdracht

Bij een uitgaande collectieve waardeoverdracht geven wij een bufferopslag mee die uitgaat van onze actuele dekkingsgraad. Het meetmoment ligt op de datum van overdracht of op een andere datum binnen het kwartaal voor de datum van overdracht. Alleen als DNB daar ruimte voor geeft. ABP laat de ontvangende pensioenuitvoerder de hoogte van de gemiste indexatie per persoon weten.

Bij de beoordeling van inkomende en uitgaande collectieve waardeoverdrachten kijkt DNB in de eerste plaats naar de belangen van de bij beide pensioenfondsen betrokken (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Zij mogen geen nadeel hebben van de waardeoverdracht.

Hebben we een dekkingstekort? Het bestuur beslist dan onder welke voorwaarden we meewerken aan inkomende en uitgaande collectieve waardeoverdrachten. Het bestuur kan, afhankelijk van de specifieke omstandigheden, afwijken van het beleid. DNB toetst of de deelnemer hierdoor geen nadeel heeft.

Is er sprake van een grote collectieve waardeoverdracht? Of wijken we bij de uitvoering af van ons beleid? Dan leggen we de collectieve waardeoverdracht voor een advies voor aan het Verantwoordingsorgaan.

Bij collectieve waardeoverdrachten gaan we uit van de actuariële grondslagen (Hoofdstuk 7 [Actuariële grondslagen](#)).

Verzekeringstechnisch nadeel (VTN)

Als een groep deelnemers vertrekt of binnenkomt bij ABP, kan het zijn dat hierdoor de premie stijgt. Dat is voor ABP een verzekeringstechnisch nadeel. Dit verschil moet de werkgever dan betalen. Ook als een werkgever geen nieuwe deelnemers meer aanmeldt, betaalt de werkgever het verschil. Dit noemen we een afwikkelingsaansluiting. De vergoeding die we krijgen, voegen we toe aan het verzekeringstechnisch nadeel.

Omdat het VTN wijzigt na de invoering van het Nieuwe Pensioencontract vanaf 2027 (vervallen doorsneesystematiek), berekenen we het VTN-bedrag vanaf de start van de collectieve toetreding/uittreding of afwikkelingsaansluiting tot 1 januari 2027. ABP heeft het recht om alsnog tot (een deel van de) inning van het VTN over te gaan. Afhankelijk van de inhoud van de pensioenregeling na het invoeren van het Nieuwe Pensioencontract, bekijkt ABP of en welke VTN-kosten de werkgever aan ABP moet betalen.

4. Premiebeleid

In het premiebeleid gebruiken wij de volgende premiebegrissen:

Basispremie	Actuarieel benodigde premie op basis van een verwacht reëel rendement zonder op- of afslagen.
Kostendeekkende premie	De premie die we wettelijk minimaal in rekening moeten brengen. In Bijlage B vindt u de hoogte van de premiecomponenten. Bij de berekening van de kostendeekkende premie kozen wij te rekenen met het verwacht portefeuillerendement in plaats van de rentetermijnstructuur. Dit noemen we de 'gedempte kostendeekkende premie'. Voor de berekening gebruiken we het verwacht beleggingsrendement op basis van de wettelijke parameters van artikel 23a Besluit FTK.
Feitelijke premie	De premie die de werkgever aan ons betaalt. Dit is de basispremie plus mogelijke op- en afslagen. De feitelijke premie mag niet lager zijn dan de kostendeekkende premie. In Bijlage B vindt u de hoogte van de feitelijke premie.

4.1 Hoogte premie van de OP/NP-regeling

Keuze premiebeleid op basis van verwacht reëel rendement

We willen een betaalbare en stabiele premie. We berekenen de premie via het verwachte reële beleggingsrendement. Dit is het verwachte portefeuille rendement min onze gewenste indexatie. Wij verwachten hiermee een stabielere premie dan met een berekening via de marktrente. De marktrente schommelt van dag tot dag. Deze schommelingen leiden tot premieschommelingen. Dat willen we juist zorgen dat dit niet gebeurt. Dit verwachte rendement passen we aan voor onze gewenste indexering. We hebben de ambitie om de pensioenen te indexeren met de prijsindexatie. Hiermee houden we rekening bij de premiebepaling. We gaan bij de premieberekeningen uit van de actuariële grondslagen volgens het laatste grondslagenonderzoek.

Uitgangspunten van ons premiebeleid:

1. We gebruiken een verwacht reëel rendement om de feitelijke premie te berekenen. We gaan bij de premie uit van een verwacht rendement omdat we een stabiele premie willen. We gebruiken een reëel rendement omdat we graag willen indexeren.
2. De feitelijke premie moet minimaal kostendeekkend zijn.
3. Het bestuur stelt minimaal 1 x per jaar de feitelijke premie vast.
4. We zetten elk jaar de volledige bestemmingsreserve VTN in bij de premiestelling. Het bestuur kan beslissen om eventuele andere bestemmingsreserves ook bij het premiebeleid te gebruiken.
5. Het premiepercentage ronden we af op 0,1%-punt.

Premie op basis van een verwacht reëel rendement

Het verwacht reëel rendement waar we mee rekenen

Met het verwacht reëel rendement berekenen we de basispremie. Het verwacht reëel rendement voor de premie noemen we de disconteringsvoet. Deze bedraagt voor ABP 2,0%.

Is de premie
kostendekkend?

Pensioenfondsen zijn verplicht om een kostendekkende premie te berekenen. De feitelijke premie die we in rekening brengen moet minimaal gelijk zijn aan de kostendekkende premie.

Bij de berekening van de kostendekkende premie gebruiken we de volgende uitgangspunten:

1. We gaan uit van dezelfde [grondslagen](#) als die waarmee we de technische voorzieningen vaststellen volgens artikel 2 van het Besluit FTK, en
2. We dempen de kostendekkende premie. Dit doen we met het verwachte portefeuillerendement. We gebruiken hiervoor de wettelijke parameters van artikel 23a Besluit FTK.

Aan demping met een verwacht rendement moet (volgens artikel 4 Besluit FTK 2) voldoen aan:

- In de kostendekkende premie moeten we rekening houden met een indexatieopslag van minstens de verwachte prijsinflatie.
- Het rendement op vastrentende waarden en verwachte prijsinflatie hebben we eind 2023 voor 5 jaar vastgezet (artikel 23a en 36b Besluit FTK).

De kostendekkende premie bestaat uit de volgende onderdelen:

- A. De actuariel benodigde premie voor de inkoop van nieuwe pensioenverplichtingen (inclusief risicopremies, exclusief premie voor de indexatieopslag).
- B. Een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen.
- C. Een opslag voor uitvoeringskosten van het pensioenfonds.
- D. Indien van toepassing: de actuariel benodigde premie voor voorwaardelijke indexatie.

Bij voorwaardelijke indexatie berekenen we in de premie welke opslag nodig is voor de indexatie. Is deze opslag hoger dan de opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen? Dan wordt het meerdere opgenomen onder D.

Toets kostendekkende premie

De premie is kostendekkend als de feitelijke premie hoger of gelijk is aan de som van de kostendekkende premie van onderdelen A, B, C en D.

De kosten die we maken om de premies te beleggen, verrekenen we met het beleggingsrendement. Deze kosten zitten dus niet in de premie.

In de rapportages aan DNB en in de jaarrekening staat de hoogte van de onderdelen van de premie. Zie Bijlage B voor de opsplitsing van de premie ouderdoms- en nabestaandenpensioen.

4.2 Premiekorting

Voorwaarden voor een
premierekorting

Het bestuur stelde vast dat een premiekorting pas doorgevoerd mag worden als de dekkingsgraad minimaal 150% is.

Wij kunnen de gedempte kostendekkende premie verlagen als aan al deze wettelijke voorwaarden is voldaan:

- de beleidsdekkingsgraad is hoger dan de vereiste dekkingsgraad;
- we indexeerden de laatste 10 jaar en behaalden daarmee onze ambitie;
- we maakten de verlagingen van de afgelopen 10 jaar op pensioenen ongedaan.

4.3 Nadere omschrijving premievaststelling van de overige regelingen

4.3.1 Hoe financieren we ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen voor militairen?

Afwijking rond de pensioenregeling voor burgers.

Vanaf 2019 hebben de militairen een middelloonregeling. Deze wijkt af van de middelloonregeling voor de rest van ABP. Vanwege deze afwijkende middelloonregeling zijn ook de overgangskansen, promotie-indices en incassokosten gebaseerd op de militairen. Voor de financiering van ouderdoms- en nabestaandenpensioen gebruiken we dezelfde methode als voor de middelloonregeling van de burgers (hieronder valt ook het burgerpersoneel van Defensie). Zie paragraaf 4.1 en 4.2.

Het premiepercentage ronden we af op 0,1%-punt.

Defensie betaalt de uitkeringen van het ouderdomspensioen over de pensioengeldige tijd vóór 1 juni 2001 op declaratiebasis [1]. Dit geldt niet voor militairen die overgingen naar een niet-militaire functie binnen de sector Overheid en Onderwijs, en ook niet bij een overstap naar een functie buiten de sector Overheid en Onderwijs gevolgd door waardeoverdracht.

4.3.2 Hoe financieren we het arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP)?

Financiering via rentedekking

De financiering van het arbeidsongeschiktheidspensioen doen we via de rentedekking. We gebruiken dezelfde actuariële grondslagen als bij ouderdoms- en nabestaandenpensioen voor de burgers. Voor de arbeidsongeschiktheidskansen gebruiken we per sector de actuele cijfers over instroom en verdeling over WIA-fases.

Het premiepercentage ronden we per sector af op 0,1%-punt.

Premie per sector

Werkgevers betalen een premie voor de risico's die speciaal gelden voor de sector waarin zij actief zijn. Dit geldt niet voor de risico's waar zij geen invloed op hebben. Dit zijn de risico's die samenhangen met de bestandsopbouw van de deelnemers naar geslacht en leeftijd. Dit risico wordt door alle werkgevers gedeeld. Uitzondering hierop zijn de militairen. De militairen kennen een apart arbeidsongeschiktheidspensioen ten laste van het ministerie van Defensie.

We berekenen de premie met de volgende variabelen:

- A. De collectieve doorsneepremie op basis van het hele ABP-bestand.
- B. De premie per sector op basis van het sectorale bestand en de arbeidsongeschiktheid kansen in de sector.
- C. De premie per sector op basis van het sectorale bestand en de ABP-brede arbeidsongeschiktheidskansen.

De premie per sector = A + (B-C).

Voor de AOP-premie gebruiken we de volgende clusters (groepen sectoren):

- een cluster van de sector Rechterlijke Macht en de sector Rijk;
- een cluster van de sector Waterschappen en de sector Provincies;
- een cluster van de sector Wetenschappelijk Onderwijs en de sector Onderzoek en Wetenschapsbeleid;
- voor de andere sectoren geldt een eigen AOP-premie.

4.3.3 Hoe financieren we individuele aanvullingen op het pensioen?

Vrijwillige deelneming

Een deelnemer die vrijwillig deelneemt in de ABP-regeling betaalt hiervoor dezelfde premie als die voor de basisregeling geldt. Hij betaalt naast het

werknemersdeel ook het werkgeversgedeelte zelf. Sinds 2020 is ook gedeeltelijke vrijwillige deelneming mogelijk voor 25%, 50% of 75%. De premies zijn dan naar rato van het deelnamepercentage.

ABP ExtraPensioen (AEP)

ABP ExtraPensioen is een beschikbare premieregeling. Het rendement is gelijk aan het ABP-rendement na aftrek van kosten. Over de laatste 2 maanden voor pensionering gebruiken we een fictief rendement van 0,3% (1 januari 2024). De deelnemer heeft een inleggarantie; het saldo is altijd minimaal de som van zijn inleg. Deze inleggarantie financieren we via een afslag op het rendement, die onderdeel uitmaakt van de benodigde kostenafrek die wij bepalen in het actuarieel grondslagenonderzoek. Het saldo zetten wij bij pensionering om in extra ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Dat doen we ook bij ontslag of overlijden. Hiervoor gebruiken wij dezelfde actuariële grondslagen als voor de basisregeling voor de burgers. De inkoop berekenen we vanaf 2023 met een verwacht reëel rendement van 2,0%.

Voorziening voor inleggarantie

Als de waarde lager is dan de som van de inleg, lijden wij een verlies. Hiervoor hebben we een voorziening.

Nettopensioen

Nettopensioen is een vrijwillige beschikbare premieregeling. Met een nettopensioenregeling kan de deelnemer extra pensioen opbouwen boven wat fiscaal maximaal mag in de basisregeling. De deelnemer kan ook een nabestaandenpensioen verzekeren. Voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid geldt hetzelfde als voor de basisregeling.

De deelnemer kiest voor het Opbouw-, Risico- of Totaalpakket (zie [pensioenreglement](#)):

- Het Opbouwpakket is een beschikbare premieregeling.
- Het Risicopakket is een risicoverzekering.
- Het Totaalpakket is zowel het Opbouwpakket als het Risicopakket.

Deelnemers aan het nettopensioen hebben een salaris boven een jaarlijks door de fiscus vastgesteld maximum. De werkgever kan in plaats van de nettopensioenregeling een andere nettopensioenregeling aan zijn werknemers aanbieden. Deze andere regeling moet minimaal gelijk zijn aan de nettopensioenregeling van ABP.

Premistaffel

Voor het nettopensioen gebruiken we de fiscale staffel 3. Deze gaat uit van een rekenrente van 3%.

4.3.4. Overige tarieven en factoren

Tarieven uit het tabellenboek

De overige tarieven en factoren, zoals de afkooptarieven en de flexfactoren, gaan uit van dezelfde disconteringsvoet als die voor de OP/NP-premie. Deze overige tarieven en factoren gebruiken we bijvoorbeeld om pensioen te vervroegen of uit te stellen. Of om OP of PP te verhogen.

5. Beleggingsbeleid

ALM studie en
strategisch
beleggingskader

In de financiële opzet zoeken we een balans tussen een verwacht pensioenresultaat dat zo goed mogelijk aansluit bij onze ambitie en een slechter pensioen dat nog acceptabel is. Die balans bepalen we met behulp van een ALM-studie. We zorgen ervoor dat de balans past binnen onze financiële risicohouding. De ambitie van ABP is een zo hoog mogelijk oftewel volledig geïndexeerd pensioen en het beperken van het aantal kortingen.

In onze ALM-studie vergelijken we diverse beleggingsportefeuilles in verschillende economische scenario's met elkaar. Wij hebben deze opnieuw uitgevoerd in 2022, als voorbereiding voor het nieuwe beleid en het Strategisch beleggingsplan (STIP) voor de periode 2024-2026. De uitkomst van deze studie is het strategisch beleggingskader. Dit is het kader voor onze beleggingsportefeuille. Op basis van dit kader beleggen we voor 59% in zakelijke waarden en voor 41% in vastrentende waarden. Onze afdekking van de rentegevoeligheid van de dekkingsgraad is 50% en we hebben geen expliciete strategische afdekking van het inflatierisico.

Het strategisch beleggingskader is vervolgens leidend voor de volgende stap in het beleggingsproces waarbij we een strategisch beleggingsplan uitwerken. Dit is een afweging tussen:

- Rendement
- Risico
- Kosten
- Duurzaamheid

5.1 Strategisch Beleggingsplan 2024-2026 en Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer

Strategisch
beleggingsplan 2024-
2026 (STIP)

Iedere drie jaar stelt het algemeen bestuur van ABP een nieuw strategisch beleggingsplan vast, dit noemen we het STIP. Na het opnieuw vaststellen van de financiële risicohouding en strategisch beleggingskader in 2022, is in 2023 een nieuw STIP voor de periode 2024-2026 vastgesteld.

De strategische portefeuille is gericht op:

1. verdere verbetering (optimaliseren) van de portefeuilleverdeling op hoofdlijnen (allocatie naar beleggingscategorieën), en
2. een goed beleggingsresultaat op langere termijn waarbij we rekening houden met rendement, kosten, risico en duurzaam en verantwoord beleggen.

Het STIP beschrijft het meerjarig beleggingsraamwerk en is vastgesteld door het algemeen bestuur. Het uitvoerend bestuur stelt aanvullende kaders op die samen met de jaarlijkse normportefeuille en benchmarks zorgen voor de uitvoeringsrichtlijnen. Als uitvloeisel hiervan stelt de uitvoerder een Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer (UV) op. Het UV heeft geen afgebakende periode van geldigheid; de uitvoerder stelt een nieuwe versie vast wanneer daar aanleiding voor is, en ABP verleent goedkeuring.

Naast het UV wordt voor iedere beleggingscategorie een mandateringscyclus doorlopen, waarvan de verschillende stappen worden vastgesteld door het uitvoerend bestuur. ABP stelt periodiek vast of een beleggingscategorie interessant is voor ABP om in te beleggen. De allocatie wordt bepaald via het STIP. In de mandateringscyclus stelt ABP een productontwerp vast, met een

kader voor de doelen, structuur en richtlijnen, en een onderbouwing van de gemaakte keuzes. Dit vertaalt zich uiteindelijk in de implementatie in de portefeuille naar één of meerdere vermogensbeheerders en/of beleggingsstructuren.

Allocatie beleggingscategorieën

Beleggingscategorie	STIP 2024-2026
Equity Developed	28%
Equity Emerging	4%
Aandelen	32%
Real Estate	10%
Infrastructure	7%
Private Equity	6%
Commodities	4%
Alternatives	27%
Zakelijke waarden	59%
Government Bonds	10%
Long Duration Government Bonds	13%
Credits	11%
Emerging Market Debt	4%
Hypotheke	2%
Cash	1%
Vastrentende waarden	41%
Totaal	100%

Strategische valutahedge

Valutahedge	STIP 2024-2026
Zakelijke waarden excl. commodities	
USD, GBP, JPY, CHF, AUD, CAD	25%
Overige valuta's	0%
Commodities	
Alle valuta's	0%
Vastrentende waarden	
USD, GBP, JPY, CHF, AUD, CAD	100%
Overige valuta's	0%

Voorgenomen
verhoging van het
risicoprofiel

Op basis van het Besluit Financieel Toetsingskader (FTK 1 januari 2015) mogen we ons risicoprofiel eenmalig verhogen. Dit mogen fondsen die een VEV-tekort hebben, maar die wel over het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) beschikken.

Op het moment dat we voldoen aan de criteria uit het nFTK (artikel 36 Besluit FTK) beoordelen we of we ons risicoprofiel willen verhogen. Bij de afweging kijken we naar factoren als marktomstandigheden, waarderingen, liquiditeit, capaciteit, kosten en beschikbaarheid. Tot nu toe hebben we geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

Duurzaam en verantwoord beleggen

Doelen en instrumenten Samen bouwen aan een goed pensioen in een leefbare wereld, dat is onze missie. We willen onze deelnemers nu en in de toekomst een goed pensioen bieden. Voor ons betekent dat: een financieel goed pensioen waar onze deelnemers in een leefbare wereld van kunnen genieten. Om onze deelnemers een goed pensioen te kunnen bieden, beleggen we de premies die zij en hun werkgevers inleggen. Het rendement dat we zo behalen, maakt een groot deel uit van het pensioen dat zij nu of later van ABP ontvangen.

De wereld verandert snel. Dat brengt kansen en uitdagingen voor ons als belegger met zich mee. We moeten herkennen wat de grote veranderingen zijn en daarop inspelen om goede beleggingsrendementen voor deelnemers ook in tijden van grote verandering in stand te houden. Zo beheersen we de risico's die invloed hebben op de waarde van de beleggingen van ABP. Daarbij ontstaan ook kansen om een positieve bijdrage te leveren aan de oplossingen voor maatschappelijke problemen.

In [het DVB-beleid](#) laten we zien wat onze visie voor 2050 is, en welke ambitie we op basis daarvan voor 2030 hebben geformuleerd.

Voor de komende jaren zien we twee grote transitie waar wij met ons beleggingsbeleid op inspelen. Deze transitie zijn cruciaal voor het vermogen van bedrijven om lange-termijnwaarde te creëren. De twee grote transitie zijn:

1. Klimaatverandering en de noodzaak van de transitie naar nieuwe energieopwekking en duurzame energiebronnen;
2. Behoud van natuur en biodiversiteit in het licht van toenemende schaarste van grondstoffen en voedsel, en de noodzaak om anders om te gaan met natuur en biodiversiteit;

Daarnaast zijn mensenrechten en goed bestuur voor ABP voorwaarden voor goede investeringen, én voorwaarden om de transitie goed te beheersen.

Hoe gaan we onze doelen bereiken?

Als belegger beschikken we over verschillende mogelijkheden om onze doelen te behalen. Allereerst beleggen wij alleen in bedrijven die financieel aantrekkelijk zijn én duurzaam en verantwoord te werk gaan. Daarvoor zetten we onze DVB-instrumenten in: insluitingsbeleid, actief aandeelhouderschap en onze SDI- en impactinvesteringen. Ons **insluitingsbeleid** zijn we momenteel aan het aanscherpen om te zorgen dat ons beleid leidt tot een duurzamere portefeuille. Dat doen we door scherper randvoorwaarden te stellen aan wanneer ondernemingen voor ABP investeerbaar zijn, als eerste in de [ABP aandelenportefeuille](#). Onze **SDI's** maken het mogelijk bewust te beleggen in bedrijven, vastgoed of infrastructuur, die bijdragen aan de [klimaattransitie](#) en het behoud en herstel van [biodiversiteit](#). Daarbovenop willen we met [impactinvesteringen](#) onze rol als investeerder inzetten om zelf het verschil te maken, met investeringen in oplossingen voor maatschappelijke problemen.

Nederlandse
Stewardship Code

Binnen ons **actief aandeelhouderschap** stemmen we op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen waarin we zijn belegd, conform het [ABP stembeleid](#), en voeren we verbetertrajecten met bedrijven om hun bedrijfsvoering te verduurzamen en om goed ondernemingsbestuur verder aan te sporen. Daarbij bundelen we waar dat kan onze krachten met andere partijen en versterken lopende samenwerkingen met andere beleggers en

stakeholders. Hoe we dit doen leggen we uit in ons [Corporate Governance Raamwerk](#) en het [ABP engagementbeleid](#). Met dit beleid geven we invulling aan de vereisten van de Nederlandse Stewardship Code.

Herziene Richtlijn Aandeelhoudersrechten

ABP is open over hoe we de pensioengelden van onze deelnemers beheren. Europese regelgeving (de herziene Richtlijn Aandeelhoudersrechten) vraagt dit ook van ons. Wij beleggen de pensioengelden niet zelf, maar besteden dit uit aan onze vermogensbeheerder APG Asset Management (APG AM). Hierover hebben we afspraken gemaakt in een vermogensbeheerovereenkomst. We lichten de belangrijkste elementen uit deze overeenkomst op onze [website](#) toe, zoals het belang van beleggen voor de lange termijn en hoe we APG AM hierop beoordelen en belonen.

OESO richtlijnen

ABP onderschrijft de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's). We gebruiken het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad voor de manier waarop wij eventuele negatieve impact van de beleggingen meewegen in het nemen van een beleggingsbeslissing.

SFDR

In het convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) heeft de Nederlandse pensioensector, waaronder ABP, afspraken gemaakt met de overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties over de aanpak van misstanden bij bedrijven waarin wordt belegd. Hoewel het IMVB-convenant in 2022 afliep handelen we hier nog steeds naar.

Sinds 2021 geldt een nieuwe Europese informatieverordening, beter bekend als de Sustainable Finance Disclosure Regulation of 'SFDR'. Deze verordening geldt voor ABP en haar vermogensbeheerders. Volgens de SFDR moeten we informatie verschaffen over duurzaamheid en onze beleggingen. Op onze website beschrijven we hoe we invulling geven aan de SFDR.

Wij verwachten ook van APG AM dat zij, en alle partijen waar zij mee samenwerken, conform deze standaarden handelen. Op onze [website](#) leggen we dit in meer detail uit.

Fiscaal Beleid

Belastingheffing is een belangrijk maatschappelijk onderwerp. Als een van de grotere pensioenfondsen ter wereld vinden wij dat fiscaal verantwoord gedrag niet alleen van ons verwacht mag worden, maar ook van de bedrijven waarin en waarmee wij beleggen. Wij hebben onze visie vastgelegd in ons fiscaal beleid, waarbij wij rekening houden met onze brede maatschappelijke functie en verplichting naar onze deelnemers. Het beleid is te vinden op onze [website](#). Wij herzien ons fiscaal beleid regelmatig, zodat het meegroeit met de maatschappelijke normen en opvattingen.

5.2 Organisatie en governance

Verantwoordelijkheid Algemeen Bestuur en Uitvoerend Bestuur

Het Algemeen Bestuur (AB) is eindverantwoordelijk voor het gehele beleggingsproces. Het bestuur richt zich daarbij met name op de strategische en beleidsmatige zaken. Het Uitvoerend Bestuur adviseert het bestuur over Strategisch beleggingsbeleid en heeft het mandaat over de uitvoering. Het bestuur heeft een commissie beleggingen ingericht bestaande uit uitvoerend bestuurders en niet uitvoerend bestuurders. Deze adviseert het UB bij de voorbereiding van het vormen van het beleid en de strategie van het fonds met betrekking tot beleggingzaken.

Uitbesteding aan APG AM

Voor de uitbesteding van het vermogensbeheer op basis van de Service Level Agreement, de Nadere Overeenkomst Vermogensbeheer (NOVB), het STIP, de Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer en de aanvullende kaders, beleidsdocumenten en operationele richtlijnen geldt het volgende:

- APG hoeft beleggingen die ze binnen de afspraken wil gaan doen niet vooraf aan het Uitvoerend Bestuur voor te leggen. Dit moeten ze wel doen als dat expliciet vermeld staat.
- Beleggingen die APG buiten de gestelde grenzen wil gaan doen, moet APG ter goedkeuring aan het Uitvoerend Bestuur voorleggen.
- APG legt periodiek conform de geldende afspraken verantwoording af aan het Uitvoerend Bestuur over de voortgang van de uitvoering, of vaker in uitzonderlijke marktomstandigheden en indien het Uitvoerend Bestuur dat nodig acht.

Benchmarks

In het STIP beschrijven we hoe we het beschikbare vermogen toebedelen aan verschillende beleggingscategorieën. Deze beleggingscategorieën zijn ten opzichte van elkaar onderscheidend (in termen van verklarende risico- en rendementsfactoren) en dragen daardoor bij aan het bereiken van de doelstellingen.

Sinds 2015 gebruiken we voor elke beleggingscategorie twee benchmarks (vergelijkingsmaatstaven):

- een common benchmark;
- een 'smart beta' benchmark (hierna: smart benchmark)

Common benchmark

De common benchmarks vertegenwoordigen de categorieën waarin ABP strategisch wil beleggen. De tabel in bijlage G vermeldt de common benchmarks voor 2024-2026.

Smart benchmark

Smart benchmarks hebben als doel om een aantal inefficiënties van common benchmarks weg te nemen en zo een benchmark met een hoger rendement en/of lager risico en/of een betere afdekking van de verplichtingen te creëren. De smart benchmarks zijn het startpunt van de modellering van het verwacht rendement voor de ALM studie, de strategische asset allocatie en het startpunt van de actieve risicoruimte.

Beleggingsstijl

ABP kijkt voor elke beleggingscategorie wat de beste manier is om onze ambitie te behalen. Voor liquide beleggingscategorieën is index beleggen met lage kosten het startpunt. Vormen van actief beleggen worden toegevoegd als ABP voldoende bewijs heeft dat dit na aftrek van kosten structureel meer bijdraagt aan het behalen van onze ambitie dan index beleggen, op de schaal van ABP. We bewaken het actieve beleid op basis van tracking error limieten; zie 5.3 [Risicometing en -beheersing](#). Voor illiquide beleggingscategorieën (veelal private markten) is er geen mogelijkheid voor index beleggen en beheren we portefeuilles actief. Daarnaast voert APG een beperkt actief beleid over de verschillende beleggingscategorieën door smart (tactische) rebalancing en tactische valuta-afdekking.

Benchmarks voor vastrentende bouwstenen

De common benchmarks voor vastrentende waarden bestaan uit wereldwijd belegde indices. Dit geldt voor de bouwstenen:

- Staatsobligaties
- Long Duration Staatsobligaties

- Bedrijfsobligaties

Deze bouwstenen hebben we in de portefeuille opgenomen met als belangrijkste doelen het leveren van rente-afdekking en behoud van kapitaal. Met het oog op de rente-afdekking hebben wij een voorkeur voor euro rente obligaties. Voor het kapitaalbehoud kiezen we liever voor een wereldwijde gespreide obligaties in verschillende valuta's. Daarom hebben we gekozen voor een combinatie van wereldwijde en euro-gedeneerde obligatie-indices.

Afwijking bij
uitzonderlijke situaties

Na het vaststellen van het STIP kunnen omstandigheden sterk veranderen. Als deze een grote impact hebben op de toekomstige verwachte rendementen of risico's van de beleggingsportefeuille, dan kan het algemeen bestuur afwijken van het STIP. Voor een dergelijke afwijking is de procedure 'Afwijkingen in geval van uitzonderlijke situaties' van toepassing.

Ons beleid voor het
afdekken van het
renterisico

We dekken ons renterisico af met vastrentende waarden en door een positie in te nemen in derivaten via de rente-overlay. De beleggingen en de rente-overlay moeten samen 50% van de rentegevoeligheid afdekken. Het strategisch renteafdeckingsbeleid stelt dat

- bij (marktrente)-dekkingsgraden van 100% of hoger volgen we de dekkingsgraadmethode;
- bij (marktrente)-dekkingsgraden lager dan 100%: dekken we het renterisico van de verplichtingen af.

Curverisico

Wij houden bij de beheersing van het renterisico rekening met de beperkingen van de duratie als renterisicomaatstaf. De balans van ABP is ook gevoelig voor niet-parallelle verschuivingen van de rentetermijnstructuur. Daarom besteden wij aandacht aan de beheersing van het rentecurverisico.

In de uitvoering van de rente-afdekking streven wij naar een evenwichtige verdeling van het renterisico over de rentecurve. Door de omvang van de rente-afdekking en de beperkte liquiditeit en capaciteit in vooral de langere looptijden (40- en 50-jaars) is het niet goed mogelijk om exact te sturen op de curve-neutrale normafdekking per looptijd. Daarom geven wij in de uitvoering ruimte om af te wijken van curve-neutrale normafdekking per looptijd. Concreet betekent dit dat aanpassingen van de rente-afdekking er uitsluitend op gericht mogen zijn om de afdekking op een verantwoorde wijze dichterbij de normafdekking toe te brengen. De uitvoeringsruimte is uitsluitend bedoeld om de rente-afdekking efficiënt te kunnen implementeren.

Op maandbasis monitoren wij de evenwichtige verdeling van het renterisico over de verschillende looptijden.

Beleid voor het
afdekken van
inflatierisico

Ons beleid is dat we het inflatierisico niet specifiek afdekken. Voor de inflatiebeschermende beleggingen streven we dan ook niet naar een bepaald niveau. De inflatiebescherming die we wel hebben komt grotendeels van indirect aan inflatie gerelateerde beleggingen.

Beleid voor het
afdekken van het
valutarisico

Verplichtingen luiden in euro's. Bezittingen veelal in vreemde valuta's. Omdat de wisselkoersen kunnen veranderen lopen we een valutarisico. Dit risico dekken we deels af. Uit onderzoek komt naar voren dat de impact van de valuta-afdekking bij zakelijke waarden beduidend minder is dan bij vastrentende waarden. In het STIP 2024-2026 is daarom besloten om de valuta-afdekking bij

zakelijke waarden te verlagen naar 25%. De valuta-afdekking voor commodities is 0%.

Herbalancering
(rebalancen) van het
vermogen over de
beleggingscategorieën

Door schommelingen in de markt verandert de waarde van de verschillende beleggingscategorieën. Hierdoor fluctueren de feitelijke portefeuillegewichten en de benchmarkgewichten. In de normportefeuille hebben we neutrale niveaus bepaald. Herbalanceren is het terugbrengen van de gewichten naar deze neutrale niveaus.

Geen herbalancering bij assets die niet liquide zijn

Beleggingen die niet liquide zijn herbalanceren wij niet. Dit doen we niet omdat deze categorieën illiquide zijn en het in praktijk vrijwel onmogelijk (of alleen tegen zeer hoge kosten mogelijk) is om de omvang van deze beleggingen steeds bij te sturen naar een gewenst niveau. Daarnaast is het gedurende het jaar lastig om deze beleggingen goed te kunnen waarderen.

Smart rebalancing

De uitvoerder heeft het mandaat om de herbalancering in beperkte mate tactisch uit te voeren (Smart Rebalancing) .

Bij de uitvoering van dit beleid mogen posities alleen meer of minder naar neutraal worden teruggebracht. Posities mogen niet worden vergroot ten opzichte van neutraal (dus niet meer over- of onderwogen). De gewichten van beleggingscategorieën moeten daarnaast binnen de bandbreedte blijven (zie tabel hieronder). Als posities buiten de bandbreedte komen moeten deze worden teruggebracht tot binnen de bandbreedte. De bandbreedte bepaalt het uitvoerend bestuur. Dit zijn harde limieten: bij overschrijding moeten posities worden teruggebracht tot binnen de limiet, uiterlijk op de eerstvolgende datum dat we herbalanceren.

Bandbreedtes voor Smart Rebalancing

Bandbreedte Smart Rebalancing

Beleggingscategorie	Bandbreedte
Equity Developed	±3.0%
Equity Emerging	±1.2%
Real Estate	
Infrastructure	
Private Equity	
Commodities	±1.0%
Government bonds	±2.0%
Long Duration Government bonds	±1.0%
Credits	±1.5% ^A
Emerging Markets Debt	
Overlay	±3.0%

^A Credits is semi-liquide; de maandelijkse mutatie kan de portefeuille manager maximeren waarbij de uitvoerder de bandbreedte voor Credits tijdelijk niet hoeft te handhaven.

De rol van 'funding
assets' bij het
herbalanceren

We herbalanceren om binnen de bandbreedtes van de normportefeuille te blijven. We gebruiken hierbij de gewichten van onze strategische portefeuille. We hebben ook liquide middelen nodig om derivaten te kunnen financieren als dat nodig is. Dat doen we met assets die liquide zijn. Hiervoor gebruiken we

Aandelen ontwikkelde landen, Staatsobligaties en Credits. Zij fungeren als 'funding asset'.

5.3 Risicometing en -beheersing

Binnen ABP wordt het risicomanagement integraal vormgegeven. Specifiek voor het beleggingsrisico, wordt bij het meten en beheersen een verdere onderverdeling gemaakt naar subrisico's zoals markt-, rente- en liquiditeitsrisico. De specifieke meting van deze risico's en de manier waarop we deze risico's beheersen is vastgelegd in separate beleidsdocumenten.

Implementatieopdrachten zijn een belangrijk vertrekpunt bij het meten en beheersen van risico's die gepaard gaan met beleggingen. ABP krijgt via een management dashboard op kernachtige wijze inzicht in verantwoordingsrapportages en stuurinformatie.

Via de beleggingsrapportages wordt ABP geïnformeerd over de uitgevoerde werkzaamheden die onder vermogensbeheer vallen. Hierdoor wordt inzichtelijk of de uitvoering in lijn is met de gemaakte afspraken.

Door middel van de portfolio review wordt -veelal geclusterd per beleggingscategorie- uitgelegd hoe de uitvoering van implementatie- opdrachten gestalte krijgt, en of hier nog bijzonderheden of aanvullende risico's ontstaan.

De SLA rapportage is een weergave van de mate waarin partijen voldoen aan overeengekomen KPI's en KRI's.

De treasury en trading-, en liquiditeitenrapportage tonen relevante aspecten die raken aan het meten en beheersen van het liquiditeitsrisico.

Tenslotte bieden de kostenrapportage, en benchmarkstudies aanvullende inzichten over de marktconformiteit van de dienstverlening.

Naast inzicht in de relevante risico's, krijgt ABP daardoor aanvullende inzichten over de risicobeheersing en eventueel benodigde vervolgafspraken.

Eerstelijns-risicomanagement vindt plaats in het primaire proces. Degene die de werkzaamheden uitvoert is eigenaar van de risico's en verantwoordelijk voor o.a. de risicobeheersing. De eerste lijn draagt bij aan de voorstellen van de tweede lijn over het risicomanagementraamwerk en risicomanagementbeleid en past dit kader toe.

De tweede lijn coördineert en initieert het risicomanagement- raamwerk en -beleid (bijv. de risicotaxonomie) en toetst onafhankelijk of het ontwikkelde risicomanagementraamwerk (waaronder risicometing en risicobeheersing) op de juiste wijze wordt toegepast.

Financiële risico's

Omdat we beleggen lopen we financiële risico's. Die lichten we hieronder toe. We verdelen onze financiële risico's in:

- Mismatchrisico
- Marktrisico of beleggingsrisico
- Derivatennisico
- Liquiditeitsrisico

Mismatch risico

Het mismatchrisico is het risico dat de beleggingsportefeuille en de verplichtingen zich ongelijk ontwikkelen. Bij een nominaal mismatchrisico houden we geen rekening met inflatie.

Het mismatchrisico is de standaarddeviatie van het verschil tussen het rendement op de beleggingsportefeuille en de groei van de verplichtingen, gewaardeerd tegen de actuele marktrente.

We berekenen ons mismatchrisico op een 1-jaars horizon. Dit is voorgeschreven in het FTK. Daarbij gebruiken we het standaardmodel zoals omschreven in de Regeling Pensioenwet.

Aangezien we een reservetekort hebben, mogen we met onze beleggingen niet meer risico nemen dan we in onze strategische portefeuille hebben opgenomen.

Deze grens is overigens niet constant. Door veranderingen in bijvoorbeeld het renteniveau, creditspreads, veranderingen in de levensverwachting en het deelnemersbestand wijzigt ook het vereist eigen vermogen. Een verhoging van het risicoprofiel boven dat van de strategische beleggingsmix als gevolg van autonome koersstijgingen is wettelijk toegestaan.

Marktrisico of Beleggingsrisico

In onze beleggingsportefeuille onderscheiden we een strategisch risico en actief risico.

Strategisch risico

Strategisch risico is het marktrisico van de strategische beleggingsportefeuille, ofwel de volatiliteit van het verwachte rendement. Volatiliteit is de standaarddeviatie van de rendementen van de strategische assets.

Actief risico

Actief risico is het marktrisico dat ontstaat door afwijkingen van de benchmark. Dit drukken we uit in een tracking error. De tracking error is de standaarddeviatie van het verschil tussen het feitelijk rendement dat we behalen en het rendement op de smart benchmark. De tracking error geeft de grenzen aan waar we binnen willen blijven. Het is dus een risicomaatstaf. Er is hierbij sprake van een ex-ante (vooraf) toetsing. Dit doen we op basis van historische reeksen. Op deze wijze monitoren we of we binnen de limiet blijven.

Ex-post (achteraf) kan deze standaarddeviatie hoger of lager uitvallen dan de gestelde limiet. Dit is niet te voorkomen.

Managen van beleggingsrisico's

Voor het managen van de beleggingsrisico werken we met:

- Beleidsvrijheid voor de portefeuillemanagers
- Dagelijkse bewaking
- Limieten

Beleidsvrijheid voor de portefeuillemanagers

De portefeuillemanagers hebben de vrijheid om af te wijken van de benchmark.

Deze vrijheid begrenzen we door:

- beperkingen op te leggen betreffende de vermogenstitels waar per strategische beleggingscategorie in belegd mag worden (de zogenoemde fondskarakteristieken), en;
- het meegeven van een tracking error limiet.

Dagelijkse bewaking

We meten het actief risico dagelijks door de fondsen waar we in beleggen te vergelijken met de tracking error limieten. Als de gestelde limiet dreigt te worden overschreden, brengt de portefeuillemanager het actieve risico beneden de gestelde limiet.

Limieten

De tracking error geeft aan hoeveel binnen de beleggingscategorieën de afwijking mag zijn ten opzichte van hun benchmark. Het beleid hierachter is dat er een passende risicobegrenzing moet zijn. Elke beleggingscategorie heeft zijn eigen bandbreedte. Dit zijn harde grenzen.

De gebruikte tracking error ruimte wordt gerapporteerd en we kunnen deze risicoruimte reduceren als dat nodig wordt geacht.

Derivatenrisico

- Wij gebruiken derivaten op strategisch niveau, voornamelijk voor het afdekken van het:
- renterisico;
- valutarisico.

Daarnaast stellen derivaten ons in staat om:

- efficiënt(er) in bepaalde beleggingscategorieën te beleggen;
- het herbalanceringsbeleid efficiënt uit te voeren.

In paragraaf [5.4](#) gaan we verder in op de rol en toepassing van derivaten.

De renteswaps die we kunnen inzetten om het renterisico te beheersen hebben een lange looptijd. Door de schommeling van de rente kunnen onze verplichtingen aan en schulden bij onze financiële tegenpartijen sterk in hoogte stijgen en dalen. Een vergelijkbaar effect kan optreden voor de derivaten die we gebruiken om het valutarisico te beheersen.

Vanwege regelgeving mogen derivaten alleen nog in een cleared omgeving worden afgesloten. Dit maakt het tegenpartijrisico anders. Via een clearing member wordt een derivaat afgesloten en de tegenpartij wordt de CCP (Central Counterparty Clearing House).

Ons risico hierbij is dat de tegenpartij niet aan zijn contractuele verplichtingen kan voldoen. Om dit tegenpartijrisico te beheersen ontvangt ABP onderpand ter waarde van de contractuele verplichtingen. ABP stelt minimum eisen aan (de kredietwaardigheid van) het onderpand. Als de kredietwaardigheid van een tegenpartij te veel daalt, sluit ABP geen nieuwe transacties met deze tegenpartij. We kijken iedere dag naar dit risico.

Als een tegenpartij van een derivatenpositie in gebreke blijft, wenden we het onderpand aan om de verplichting van de tegenpartij te voldoen. Er resteert dan nog een ander risico; het vervangingsrisico. ABP zal de derivatenposities die vervielen willen vervangen om de afdekking van risico's ongewijzigd te houden. Het vervangingsrisico is het risico dat we de vervangende transacties niet, of niet tegen vergelijkbare voorwaarden kunnen afsluiten. Het vervangingsrisico beheersen we zoveel mogelijk door spreiding van derivatenposities over verschillende tegenpartijen en door in het geval van cleared derivaten te kunnen overschakelen op een andere partij.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat we onvoldoende middelen hebben om aan onze directe verplichtingen te kunnen voldoen. Dit kan op verschillende manieren optreden:

- Door een gebrek aan liquiditeit in de markt kunnen we een bezitting niet, of slechts tegen een ‘niet-economische’ prijs verkopen. Dit wordt ook wel *asset liquiditeitsrisico* genoemd en is eigenlijk een vorm van marktrisico.
- We kunnen niet voldoen aan een verplichting, of slechts tegen een ‘niet-economische’ prijs. Dit wordt ook wel *funding liquiditeitsrisico* genoemd en kan op twee manieren optreden:
 - er kan een situatie ontstaan waarin er onvoldoende liquide middelen hebben om onze pensioenen te betalen. De komende jaren is dit echter geen risicofactor. Het pensioen dat we moeten betalen is wel groter dan de premies die we ontvangen en dit zal in de toekomst toenemen. Maar dit is een geleidelijk proces en de geldstroom muteert langzaam. We kunnen dit goed opvangen door de portefeuille aan te passen.
 - We lopen ook liquiditeitsrisico wanneer we een derivatenpositie aangaan. We kunnen dan verplicht worden meer onderpand te geven dan we op dat moment aan liquide middelen hebben. Met iedere tegenpartij maken wij afspraken over welke beleggingen zij dan als onderpand accepteren. In praktijk zijn dit hoofdzakelijk Noord-Europese staatsobligaties.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico op directe of indirecte verliezen die het resultaat zijn van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen. Operationeel risico wordt binnen APG Asset Management onder meer beheerst door incidenten vast te leggen, te monitoren en waar nodig maatregelen te nemen.

De verschillende risico's worden op maandbasis gerapporteerd aan het Uitvoerend bestuur. Daarnaast ontvangt het Uitvoerend bestuur op kwartaalbasis de rapportage ter bespreking in de bestuursvergadering. In bijzondere omstandigheden stuurt de uitvoerder ad hoc rapportages aan het Uitvoerend bestuur.

Verlagen van de uitvoeringskosten van vermogensbeheer

De relatieve kosten van het beleggen van de premie zijn de afgelopen vijf jaar gedaald. Wij blijven ambitieus om de dalende lijn vast te houden. Zie ook ons [jaarverslag](#).

5.4 Rol en toepassing derivaten

Verschillende niveaus

Financiële derivaten passen binnen het geheel van het strategische en tactische beleggingsproces en risicobeheer. Ze zijn onderdeel van ons beleggingsbeleid. Winsten en verliezen op derivaten beoordelen we daarom binnen onze totale beleggingsactiviteiten. Dit neemt niet weg dat een toegespitst beleid van uitvoering nodig is voor het beheer van de derivaten. Derivaten gebruiken we op de volgende twee niveaus in ons beleggingsbeleid:

Allocatieniveau

- Derivaten zijn een onmisbaar instrument voor het snel kunnen bijsturen van de (tactische) allocatiekeuzes binnen en tussen beleggingscategorieën of tussen geografische regio's.
- Derivaten bieden de mogelijkheid voor invulling van het gewenste risicokader, bijvoorbeeld het (gedeeltelijk) afdekken van valutarisico of renterisico om het mismatch risico op balansniveau te beperken.

Specifieke beleggingen

- Bij sommige assets is het niet mogelijk om zonder derivaten te investeren. Een voorbeeld daarvan zijn grondstoffen waarbij het duidelijk is dat een pensioenfonds grondstoffenproducten niet in opslag kan houden. Daarnaast komen situaties voor dat de liquiditeit van derivaten groter is dan de liquiditeit van de fysieke assets. Het ligt dan voor de hand om deze derivaten (tijdelijk) te gebruiken om deze op gepaste wijze om te zetten in fysieke assets.
- Derivaten gebruiken we als instrument om snel exposure te krijgen tegen relatief lage kosten. Dit doen we bij beleggingen die al in onze portefeuille voorkomen. Voorbeelden: swaps en futures bij aandelen en vastrentende waarden.
- Specifieke derivaten, zoals Credit Default Swaps (CDS) en bepaalde soorten opties, gebruiken we voor opbrengst verhogende of risico verlagende strategieën. Bijvoorbeeld bij vastrentende waarden en aandelen.

Aandachtspunten bij derivaten

Het gebruik van derivaten heeft de volgende risico's:

- Het belangrijkste risico van het gebruik van derivaten is het liquiditeitsrisico bij sterke marktbewegingen. Dat speelt vooral wanneer valuta's sterk in waarde stijgen of als de rente oploopt. Wij moeten dan liquiditeit als onderpand geven. Dit wordt dan wel gecompenseerd door andere voordelen die deze marktbewegingen met zich meebrengen.
- Een ander nadeel betreft het risico op illiquiditeit in de markt. Door de omvang van ons belegd vermogen kunnen we niet snel in sterke mate uitbreiden of inkrimpen in derivaten.

Inzet derivaten

De karakteristieken van de verschillende fondsen bepalen in hoeverre we derivaten kunnen inzetten. In principe kunnen we uit alle derivaten kiezen, zolang we het duidelijk is wat we ermee kunnen bereiken, het risico kunnen beheersen en het goed kunnen administreren.

Het risicobeheer van derivaten is niet zozeer geënt op specifieke derivaten, maar eerder op exposure/ risico type, bijvoorbeeld marktrisico en tegenpartijrisico. Verder geldt dat het normenkader waarbinnen bij APG Asset Management derivaten ingezet worden, wordt bepaald door de UV, het risicomangement, de administratieve organisatie en maatregelen van interne controle en de waarderings- en verslaggeving regels.

5.5 Leningen en garantstellingen

Leningen verstrekken of aangaan

Wij hebben de gebruikelijke fricties tussen in- en excasso die bij een pensioenfonds voorkomen. Deze tekorten lossen we op door via APG Liquiditeiten Beheer BV geldleningen aan te trekken met een relatief korte looptijd. Deze leningen hebben een looptijd van één jaar of korter. Daarmee worden deze activiteiten niet geraakt door vermeld verbod van artikel 136 Pensioenwet.

Wij mogen aansprakelijkheid aanvaarden of zekerheden stellen voor de schulden van een derde als dit plaatsvindt in de gewone uitoefening van het beleggingsbedrijf (inclusief de beleggingsactiviteiten via beleggingsdochters). Achterliggende gedachte is dat een garantie in bepaalde situaties inherent is aan een prudente beleggingstransactie.

Een garantstelling die niet valt onder de uitoefening van het beleggingsbedrijf achten wij niet toelaatbaar.

5.6 Uitvoering en vermogensbeheer

	Rollen van de betrokken partijen
Algemeen Bestuur	Opstellen en goedkeuren van strategische besluitvorming.
Uitvoerend bestuur	Het Uitvoerend Bestuur heeft de volgende taken voor de uitvoering van vermogensbeheer: • Het UB werkt binnen het door het bestuur geformeerde strategisch beleid om zelfstandig besluiten te nemen. • Het UB bereidt voorstellen voor ten behoeve van strategische besluitvorming door het Algemeen Bestuur. • Het UB monitort eindproducten, processen en functioneren van de kernstappen van het beleggingsproces en escaleert naar het bestuur wanneer nodig. • Zorgdragen voor uitvoering besluitvorming.
APG Asset Management	Het vermogensbeheer hebben we uitbesteed aan APG Asset Management N.V. (APG AM) zie onderdeel Regie op uitbesteding in hoofdstuk 2.3 Beheerste en integrale bedrijfsvoering. De uitvoering van het vermogensbeheer betreft op hoofdlijnen de volgende werkzaamheden: • Beleidsvoorbereiding en advisering. • Uitvoering van het beleggingsbeleid. Als uitvoerder van ons vermogensbeheer heeft APG ook de volgende drie functies: 1. Fiduciaire Functie ABP geeft een mandaat voor de uitbesteede fiduciaire functie. Dit leggen we vast in een uitbestedingsovereenkomst met APG AM. Hierin worden duidelijke producten en randvoorwaarden voor de levering van deze producten en diensten opgenomen. 2. Riskfunctie ABP verleent een heldere opdracht aan de uitvoering van de tweedelijs risicomanagement bij APG. Dit leggen we vast in een uitbestedingsovereenkomst. Hierin splitsen we de risicoactiviteiten op in: • risicobeleid • uitvoerend risicomanagement; • risk control, en; • compliance. 3. Portfoliomanagementfunctie ABP verleent een opdracht aan de portfoliomanagementfunctie bij APG AM voor het leveren van verschillende diensten wat betreft de uitvoering van de door de fiduciair verleende mandaten aan portfoliomanagement. Dit leggen we vast in een uitbestedingsovereenkomst.

5.7 Rapportage en verantwoording

Kwartaalrapportage APG informeert het Uitvoerend Bestuur van ABP op kwartaalbasis over gerealiseerde rendementen, risico's en de realisatie van de UV (actuele beleggingsmix afgezet tegen de normportefeuille conform bestuursbesluit). ABP ontvangt wekelijks een rendementsoverzicht en maandelijks een integrale rapportage.

De kwartaalrapportage bevat onder andere de volgende elementen:

- rendementsoverzicht voor lopend jaar en over langere termijn;
- overzicht van de beleggingsmix;
- overzicht van de rendementen binnen de beleggingsmix;
- overzicht van de performance ten opzichte van de benchmark;
- (historische) stress-scenario's;
- informatie over solvabiliteitsrisico, marktrisico en kredietrisico van de ABP portefeuille;
- verklaring van rendementen en performance;
- overzicht van rente- en curverisico monitoring items.

Normportefeuille Z-score Op basis van de Wet Bpf stellen we een normportefeuille op. We rapporteren aan DNB en in ons [jaarverslag](#) over de performance ten opzichte van die normportefeuille (z-score).

6. Indexatiebeleid

Voorwaardelijke indexering

De pensioenregeling kent een voorwaardelijke indexatie. Het bestuur beslist elk jaar of er geïndexeerd wordt. Als de financiële situatie voldoende is, dit volgens de regels mag, en het bestuur dit evenwichtig acht, proberen wij uw pensioen met de Consumentenprijsindex te verhogen. Dit geldt voor alle pensioenen⁵. Deelnemers hebben door eerdere verhogingen niet automatisch ook recht op een verhoging in de toekomst. Indexatie blijft ook dan voorwaardelijk.

Consumentenprijsindex

Als maatstaf voor de hoogte van de voorwaardelijke indexatie, gebruiken we vanaf 2016 de consumentenprijsindex zoals die geldt voor alle huishoudens (niet afgeleid). Deze wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (in september). We nemen de index van het voorafgaande jaar, en kijken dan naar de stijging of daling van deze index in de periode van 1 september tot 1 september.

Indexatie

Bij indexeren houden we ons aan regels artikel 137 van de Pensioenwet en artikel 15 en 15c van het Besluit FTK. We kunnen alleen indexeren als de financiële positie van ons fonds dit toelaat. Hierbij is de (beleids)dekkingsgraad (gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden) per 31 oktober van het voorafgaande jaar bepalend.

Beleidsdekkingsgraad voor
toekomstbestendige
indexatie

Beleidsdekkingsgraad < 110%	Beleidsdekkingsgraad ≥ 110%
We mogen niet indexeren.	De regel voor <i>toekomstbestendige indexatie</i> geldt.

Toekomstbestendige indexatie (TBI)

Indexatie is toekomstbestendig als we het pensioen van alle deelnemers tot het einde kunnen indexeren. Dit berekenen we via de te verwachten prijsindexatie, zoals in artikel 23a Besluit FTK. Het eigen vermogen dat daarvoor nodig is, bepaalt de dekkingsgraad waarboven we toekomstbestendig kunnen indexeren.

De beleidsdekkingsgraad bepaalt de indexering als volgt:

- De TBI-dekkingsgraad bepalen we ieder jaar op 31 oktober.
- Bij een beleidsdekkingsgraad boven TBI-dekkingsgraad kunnen we volledig indexeren. Dit is de beschikbare indexeringsruimte. Er is dan mogelijk ook ruimte voor na-indexatie en om mogelijke verlagingen uit het verleden te beëindigen.
- Ligt de beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de TBI-dekkingsgraad? Dan rekenen we uit met welk percentage we toekomstbestendig kunnen indexeren.

Samengevat:

Beleids-DG	< 110%	110% - TBI-DG	≥ TBI-dekkingsgraad
Indexering	Geen	Gedeeltelijke indexering	• Volledige Indexering • Als ook beleidsdekkingsgraad ≥ VEV-dekkingsgraad, dan mogelijkheid tot compensatie van verlagingen uit het verleden en na-indexatie

⁵ Bij de indexatie van een nettopensioenuitkering geldt een afwijkende benadering: de levensverwachting speelt daar ook een rol (zie H14.2 paragraaf 8 PR). Dit is ook wettelijk vastgelegd in artikel 41 lid 1 sub d Besluit Uitvoering PW.

Regels bij het toekennen
van voorwaardelijke
indexatie

Voor het bepalen of we kunnen indexeren geldt het volgende:

- Het bestuur bepaalt elk jaar op 31 oktober de beleidsdekkingsgraad.
- Is de beleidsdekkingsgraad $\geq$ TBI-dekkingsgraad?
 - Dan kunnen we indexeren volgens de prijsindex.
- Is de beleidsdekkingsgraad ook $\geq$ VEV-dekkingsgraad?
 - Dan kijken we of we een in het verleden doorgevoerde verlaging kunnen beëindigen. Dit gaat niet met terugwerkende kracht.
 - Daarnaast kijken we of we in het verleden niet verleende volledige indexaties nu wel kunnen doorvoeren (na-indexeren). Dit gaat niet met terugwerkende kracht.
- Is de beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de TBI-dekkingsgraad?

Dan kunnen we gedeeltelijk indexeren. We berekenen dan welke indexering toekomstbestendig is.

Is de werkelijke prijsontwikkeling in een jaar hoger (of lager) dan de prijsindex die we over een lange periode verwachten? Dan kunnen we meer (of minder) indexeren dan bestendig mogelijk is. We berekenen de indexering dan naar rato.

Voorbeeld

Is de beschikbare indexeringsruimte de helft van de ruimte voor volledige indexatie? Dan mag 50% van de prijsontwikkeling over het achterliggende jaar worden geïndexeerd. Stel de prijsontwikkeling over het achterliggende jaar is 1%, dan mag (maximaal) 0,5% indexatie worden verleend.
- Indexering gaat in per 1 januari van het komende jaar.
- Als de prijsontwikkeling in enig jaar negatief is, wordt er niet geïndexeerd. En blijft de indexatieachterstand ongewijzigd.
- In een herstelplan berekening kan het bestuur de indexatie administratief op 0 zetten.

Wettelijke verruiming voor
indexatie (AMvB)

In 2022 en 2023 heeft ABP gebruik gemaakt van de wettelijke verruiming voor indexatiemogelijkheden in de vorm van een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Onder specifieke voorwaarden⁶ mochten fondsen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105% de pensioenen verhogen, zolang de actuele dekkingsgraad na de verhoging niet onder de 105% komt. Hierdoor was het mogelijk om de verhoging van 2,39% op 1 januari 2022 alsnog toe te kennen, en het besluit te nemen om een volledige verhoging van 11,96% (per 1 januari 2023) en 3,03% (per 1 januari 2024) toe te kennen. Deze verruiming voor indexatiemogelijkheden komt in een soortgelijke vorm terug in het transitie-FTK. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in juni 2025 de indexatie-AMvB (de opvolger van de indexatie AMvB's die indexatiebesluiten in 2022 en 2023 mogelijk maakten) tijdelijk opnieuw leven in geblazen. De noodzaak van deze AMvB vervalt zodra het wetsvoorstel Verlenging transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel (met onderliggende lagere regelgeving) in werking treedt, omdat het dan weer mogelijk wordt gebruik te maken van het transitie-FTK (door een overbruggingsplan in te dienen). ABP maakt in 2025 weer gebruik van de indexatie-AMvB om de pensioenen per 1 januari 2026 te kunnen verhogen.

Transitie-FTK

ABP wil per 1 januari 2027 overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel. In aanloop daar naartoe is ABP per 1 juli 2024 overgestapt op het transitie-FTK. Als onderdeel

⁶ Een fonds mag gebruik maken van de AMvB als het (1) de verwachting onderbouwt dat het zal invaren in het nieuwe pensioenstelsel, (2) onderbouwt waarom de pensioenverhoging plaatsvindt vanuit het belang van (gewezen) deelnemers en andere aanspraak- en pensioengerechtigden, en (3) inzicht geeft in de generatie-effecten van dit besluit.

hiervan wilde ABP tot de beoogde transitie per 1 januari 2027 jaarlijks een overbruggingsplan indienen bij DNB, indien ABP voldoet aan de wettelijke voorwaarden daarvoor⁷. ABP hoeft dan geen herstelplan in te dienen, als de financiële positie daar aanleiding toe zou geven. In de Pensioenwet is geregeld dat als een pensioenfonds uiterlijk op 1 juli 2025 geen implementatieplan indient bij de toezichthouder, er geen overbruggingsplan kan worden ingediend voor de jaren 2025 en 2026. En het pensioenfonds dus geen gebruik (meer) kan maken van het transitie-FTK. Het wetsvoorstel Verlenging transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel had het mogelijk moeten maken om toch gebruik te blijven maken van het transitie-FTK, ook als het implementatieplan later wordt ingediend, maar de behandeling van dit wetsvoorstel heeft vertraging opgelopen. Fondsen zoals ABP, die voor het transitie-FTK willen gaan en ná 1 januari 2026 willen invaren zijn daarom nu nog niet zover dat zij hun implementatieplan vóór 1 juli 2025 kunnen indienen. Zij vallen daardoor in 2025 weer verplicht terug op het FTK en moeten afhankelijk van de hoogte van de beleidsdekkingsgraad een herstelplan, in plaats van een overbruggingsplan, indienen. Omdat ABP in het najaar van 2025 een implementatieplan zal indienen bij DNB, is het naar verwachting in 2026 (als het wetsvoorstel dan door de Eerste Kamer is) wel weer mogelijk om gebruik te maken van het transitie-FTK en een overbruggingsplan in te dienen. ABP heeft voor 1 oktober een herstelplan ingediend bij DNB.

ABP heeft het indexatiebeleid, richting het nieuwe pensioenstelsel, als volgt ingevuld:

- indexatie is mogelijk vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105% en een actuele dekkingsgraad van 110% op de peildatum;
- de peildatum is 31 oktober, voorafgaand aan de indexatiedatum;
- indexatie hoeft niet toekomstbestendig plaats te vinden, als de actuele dekkingsgraad op de peildatum door indexatie maar niet onder 110% zakt;
- als we kunnen indexeren gaat deze in per 1 januari van het komende jaar;
- als we kunnen indexeren is dat maximaal de Consumentenprijsindex;
- Als de prijsontwikkeling in enig jaar negatief is, wordt er niet geïndexeerd. En blijft de indexatieachterstand ongewijzigd.
- na-indexatie is mogelijk als de beleidsdekkingsgraad zich op de peildatum zowel boven de dekkingsgraad voor toekomstbestendige indexatie (ca 135%), als boven de vereiste dekkingsgraad (ca 126%) bevindt.

Indexatie nettopensioen

Afwijkende regel indexatie nettopensioen

De wet schrijft voor dat, wanneer de stijging van de levensverwachting voor nettopensioen groter is dan de stijging van de levensverwachting voor de basisregeling, er een (neerwaartse) correctie moet plaatsvinden op de indexatie van nettopensioen. Hiertoe toetst ABP periodiek of sprake is van een afwijkende ontwikkeling van de levensverwachting bij nettopensioen en past zo nodig de indexatie van nettopensioen hierop aan. Daar zal pas sprake van kunnen zijn wanneer ABP in staat is een eerlijke vergelijking te maken van de levensverwachting voor de basisregeling en nettopensioen. Dat hangt samen met de momenten waarop de levensverwachting voor beide wordt vastgesteld.

Beëindiging verlagingen

Beëindigen van verlagingen en na-indexatie via de 'evenredige methode'

Is onze beleidsdekkingsgraad hoger dan de TBI- en VEV-dekkingsgraad? Dan kunnen we het verschil gebruiken om verlagingen uit het verleden te beëindigen

⁷ In 2026 is dit niet mogelijk, omdat ABP vóór 1 juli 2026 geen implementatie plan heeft ingediend. Onder gebruikmaking van de indexatie-AMvB kan het indexatiebeleid onder het transitie-FTK worden voortgezet.

en voor na-indexatie. We mogen van dat verschil 1/5^e gebruiken. Dat doen we als volgt:

- We bepalen de ruimte van het eigen vermogen die we kunnen gebruiken.
- We bepalen de totale omvang van verlagingen uit het verleden.
- Is de ruimte groter dan de omvang van de verlagingen? Alle verlagingen uit het verleden worden beëindigd en het meerdere gebruiken we voor na-indexatie.
- Is de ruimte kleiner dan de omvang van verlagingen? We bepalen het percentage van de ruimte van de omvang van de verlagingen. Dit is dan het percentage waarmee de verlagingen uit het verleden verminderen.
- Vervolgens behandelen we de na-indexatie op dezelfde manier als we de verlagingen uit het verleden hebben omschreven.
- Een beëindiging van een verlaging of een na-indexatie voeren we niet met terugwerkende kracht uit.

Een besluit tot na-indexatie is geen garantie voor in toekomstige jaren toe te kennen aanpassingen en houdt geen beperking in van de beleidsvrijheid die wij op dit gebied hebben.

7. Actuariële grondslagen

Algemeen	De actuariële grondslagen die wij gebruiken staan in het laatste grondslagenonderzoek. De grondslagen toetsen we in principe elke 3 jaar. In 2024 vond het laatste grondslagenonderzoek plaats.
	<i>Sterfte</i> Vanaf 2017 gebruiken wij de meest recente beschikbare Prognosetafel van het Actuarieel Genootschap (AG). Sinds eind 2024 is dat de prognosetafel die het AG in september 2024 heeft gepubliceerd. Deze prognosetafel bevat een inschatting van de toekomstige sterfte voor de Nederlandse bevolking. Voor ons is de levensverwachting van de eigen deelnemers van belang. Daarom passen we voor onze deelnemers correctiefactoren toe op de AG prognosetafel. Deze correctiefactoren bepalen we door de sterfte van ons fonds (per geslacht en per geboortjaar) te verbinden aan de sterfte van de hele Nederlandse bevolking volgens het CBS over dezelfde waarnemingsperiode. We gaan ervan uit dat deze verhouding tussen de bevolkingssterfte en de sterfte binnen ons fonds (onze ‘ervaringssterfte’), ook in de toekomst zal gelden. <i>Tussentijdse bijstelling van de grondslagen</i> Wij kunnen de grondslagen ook in de tussentijd aanpassen als dat nodig is. Bijvoorbeeld als de waargenomen sterfte sterk afwijkt van de verwachte sterfte. Of als het AG een nieuwe prognose over de ontwikkeling van de levensverwachting publiceert. Zo stelden we in 2020 de kans op een arbeidsongeschiktheidspensioen omhoog bij, omdat wij vanaf 2019 over informatie beschikken, waarmee we een deelnemer erop kunnen wijzen dat deze de uitkering kan aanvragen. <i>Uitkeringen</i> Bij de waardering van de aanspraken gaan we ervan uit dat de pensioenuitkeringen gelijk over het jaar plaatsvinden.
Vaststelling leeftijd	Bij de vaststelling van de leeftijd van deelnemers en hun nabestaanden, gaan we ervan uit dat zij op 1 juli geboren zijn.
Overgangskansen	Voor de overgangskansen gebruiken we geslachts- en leeftijdsafhankelijke tabellen. Deze gaan uit van gegevens uit het eigen deelnemersbestand met betrekking tot: • sterfte (van deelnemers en van nabestaanden); • invalideren met recht op arbeidsongeschiktheidspensioen; • ontslag zonder recht op wachtgeld; • ontslag met recht op wachtgeld; • mate waarin deelnemers eerder of later met pensioen gaan. Daarnaast gebruiken we bij onze actuariële berekeningen: • partnerfrequentie bij overlijden; • participatiegraden (aandeel man/vrouw in populatie) voor uitruil tussen OP en PP; • leeftijdsverdeling van toetreders; • promotie-indices (individuele salarisverhogingen);

Nettopensioen	Voor de nettopensioenregeling gebruiken we andere grondslagen. Zoals bijvoorbeeld aparte geslachts- en leeftijdsafhankelijke correctiefactoren ervaringssterfte, een uniforme correctiefactor op de arbeidsongeschiktheidskansen en aparte man/vrouw-verhoudingen. De verhoudingen stellen we vast o.b.v. de Nettopensioen deelnemers. De correctiefactoren stemmen we af op de deelnemers met een inkomen boven de inkomensgrens voor Nettopensioen. De uniforme correctiefactor op de arbeidsongeschiktheidskansen toetsen we tijdens het driejaarlijkse grondslagenonderzoek. De overige grondslagen stellen we elke 2 jaar vast. Zodra het vermogen is omgezet in pensioen, passen we de standaard correctiefactoren weer toe.
Leeftijdsverschil partners	We gebruiken de 'onbepaalde partner'-methode. We gaan ervan uit dat op het moment van overlijden van: • een man, zijn partner 3 jaar jonger is; • een vrouw, haar partner 1 jaar ouder is.
Rendementsafslag AEP	De uitvoeringskosten en de inleggarantie van AEP (ABP Extra Pensioen) financieren we uit een vaste rendementsafslag, die we als kostenaf trek in mindering brengen op het gerealiseerde rendement. Het deel voor de inleggarantie voegen we toe aan de reserve voor de inleggarantie, die tezamen met de toekomstige rendementsafslagen voldoende moet zijn voor de financiering van de inleggarantie.
Excassokosten	We gebruiken een kostenopslag voor toekomstige administratiekosten (toekenings- en excassokosten).
Actuariële omzettingen	Als we pensioen omzetten (bijvoorbeeld vervroegen of uitruilen) doen we dat met actuariel neutrale factoren. We gebruiken dezelfde rekenrente als bij de premieberekening (verwacht reëel rendement).

Bijlage A: Overzicht documenten waar wij naar linken

In de ABTN linken we naar de onderstaande documenten.

	Onderdeel ABTN
ABP Gedragscode	
Duurzaam en Verantwoord Beleggingsbeleid ABP	
Financieel Crisisplan	X
Incidentenregeling	
Jaarverslag	
Klimaatbeleid ABP	
Pensioenreglement	
Statuten	
Stembeleid (bijlage 10 van Corporate Governance Raamwerk)	
Stewardshipbeleid	
Uitvoeringsreglement	
Verklaring inzake beleggingsbeginselen	X

Bijlage B: Premie OP/NP burgers 2025

Feitelijke premie
OP/NP burgers

Deze premie is als volgt opgebouwd (Zie paragraaf 4.2):

De basispremie gaat uit van een disconteringsvoet van 2,0%. Deze premiecomponent gaat over de verwachte opbouw van de pensioenaanspraken (inclusief de risico gedekte onderdelen en uitvoeringskosten) in het betreffende jaar.	27,0%
Eenmalige premies & inzet bestemmingsreserve VTN	+ 0,0%
Feitelijke premie OP/NP burgers	27,0%

Kostendekkende
premie OP/NP
burgers (waar
'premie' staat,
bedoelen we
feitelijke premie)

Via de Pensioenwet moet een pensioenfonds een kostendekkende premie heffen. De hoogte van de feitelijke premie vergelijken we met de hoogte van de premie volgens de kostendekkende benadering.

Bij het vaststellen van de kostendekkende premie zijn 4 componenten verplicht (zie paragraaf 4.1 [Hoogte premie van de middelloonregeling](#)):

- A. de actuariel benodigde premie voor de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen;
- B. de solvabiliteitsopslag;
- C. de opslag voor uitvoeringskosten;
- D. de premie voor voorwaardelijke indexering.

Onderdeel A. zijn de nominale aanspraken. Bij de berekening kunnen we de volgende keuzes maken:

- 1. Ongedempte premie op basis van een nominale marktrente (c.q. rentetermijnstructuur).
- 2. Gedempte premie op basis van het verwachte portefeuillerendement of een voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur.

ABP koos voor de 2e keuze op basis van het portefeuillerendement.

Het verschil tussen de feitelijk vastgestelde premie en de som van de componenten A t/m C is de premieruimte die (in onderstaande opstelling volgens de kostendekkende premie) beschikbaar is voor indexatie. Dit verschil staat in de kostendekkende opstelling weergegeven als component D.

Gedempte
kostendekkende
premie OP/NP
burgers op basis
van een
disconteringscurve

De opbouw van de gedempte premie OP/NP burgers ziet er voor de premie 2025 als volgt uit:

A	12,3%	(actuariel nodig)
B	3,2%	(solvabiliteitsopslag)
C	0,3%	(opslag voor uitvoeringskosten)
D	6,5%	+ (premie voor voorwaardelijke indexering)
	22,3%	Gedempte kostendekkende premie OP/NP burgers

De actuariel benodigde premie van 12,3% (onderdeel A) gaat uit van een verwacht nominaal rendement van ~4,89%. De opslag voor het vereist eigen vermogen is 3,2%, en de opslag voor de kosten is 0,3%. De gedempte kostendekkende premie is 22,3%, zodat hieruit een premie voor voorwaardelijke indexering volgt van 6,5%.

De feitelijke premie (27,0%) is hoger dan de kostendekkende premie (22,3%) en is dus kostendekkend. De feitelijke, kostendekkende en gedempte kostendekkende premie staat in ons jaarverslag.

Bijlage C: Historisch overzicht premie, franchise en indexatie OP/NP burgers in de periode 2008-2025

Jaar	Maand	Verandering
2009	Juli	Voor de rest van het jaar premie OP/NP verhoogd met 1,0 procentpunt.
2010	Augustus	Premie OP/NP verhoogd met 1,0 procentpunt.
2011	April	Premie OP/NP en de premie Anw-compensatie is in de tussentijd aangepast door een aanpassing van de actuariële grondslagen.
2012	April	Herstelopslag verhoogd van 1,0 procentpunt naar 3,3 procentpunt, zodat over de periode 2012-2013 de gemiddelde herstelopslag uitkomt op 3,0 procentpunt.
2013	Januari	Voor 2013 is voor de premie OP/NP de herstelopslag van 3,3 procentpunt gehandhaafd. 0,1 procentpunt van deze herstelopslag wordt gefinancierd vanuit de egalisatiereserve. Inclusief deze herstelopslag droeg de premie OP/NP (21,9%) nog niet bij aan herstel. Daarom was nog een extra opslag van 0,3 procentpunt nodig. Deze extra opslag is verwerkt in de premie van 22,2% (21,9%+0,3%).
2014	Januari	In 2014 vervalt de extra opslag voor de bijdrage aan herstel. De herstelopslag van 3,0 procentpunt is gehandhaafd, dit bracht de premie op 21,6% (18,6% + 3,0%).
2015	Januari	Toepassing van het Witteveen 2015 kader leidde tot een aanpassing van de middelloonregeling per 1 januari 2015. Het bestuur besloot om de herstelopslag per 2015 te beëindigen. Hierdoor werd de premie OP/NP 19,6% inclusief een eenmalige premie van 0,9 procentpunt i.v.m. de aansluiting van regelingen op de AOW-leeftijd.
2016	Januari	Vanaf 2016 werd de pensioenregeling aangepast door het loonruimteakkoord 2015. De premie daalde naar 17,8%, voornamelijk door de aanpassing in de indexatieambitie. Deze ging van looninflatie naar prijsinflatie.
2016	April	Vanaf 1 april 2016 geldt een premieopslag van 1,0 procentpunt op de premie OP/NP.
2017	Januari	Vanaf 2017 is het verwacht reëel rendement voor de premie omlaag bijgesteld naar 2,8%. Dit leidt tot een stijging van de premie. Deze premiestijging vindt niet direct plaats, maar over een tijd van 2 jaar (premiefasering). Voor 2017 leidt dit tot een (feitelijke) premie OP/NP van 21,1%. Vanaf 1-1-2017 stellen we de indexatie vast op basis van de prijsontwikkeling (CPI).
2018	Januari	Vanaf 2018 verviel de premiefasering van -/- 1,2% en geldt een premieopslag van 1,0 procentpunt op de premie OP/NP. De rekenleeftijd van het ouderdomspensioen is verhoogd naar 68 jaar. Daarnaast is het nabestaandenpensioen verhoogd naar 70% ongeacht het moment van overlijden en is het wezenpensioen verlengd naar 25 jaar. Nieuwe opbouw in kapitaal gedekt tijdelijk nabestaandenpensioen verviel. Daarnaast is de ANW-regeling afgeschaft.
2019	Januari	Vanaf 2019 is een premieopslag van 2,0 procentpunt van toepassing op de premie OP/NP. Verder geldt er in totaal een eenmalige premie van 0,7 procentpunt voor het verschuiven van het kantelpunt PP, de Anw-coulance regeling en de Anw-uitzonderingsregeling.
2020	Januari	In 2020 is een premieopslag van 2,5 procentpunt van toepassing op de premie OP/NP. Verder gelden eenmalige premies voor de Anw-uitzonderingsregeling en is de bestemmingsreserve VTN aangewend. Per saldo hebben deze posten geen effect op de feitelijke premie.
2021	Januari	Vanaf 2021 is het verwacht reëel rendement voor de premie omlaag bijgesteld naar 2,4%. Hierdoor stijgt de premie. Daarnaast geldt er een premieopslag van 1,5 procentpunt op de premie OP/NP. Verder geldt er in totaal een eenmalige premie van 0,1 procentpunt voor de Anw-uitzonderingsregeling en de dagloonwissel IP.
2022	Januari	In 2022 gaan de premies uit van een verwacht reëel rendement van 2,2%. Daarnaast geldt er een premieopslag van 1,5 procentpunt op de premie OP/NP. Tevens is er sprake van een 2-jarige premiefasering, die zich kenmerkt door een gelijkblijvende premie OP/NP in 2022 (t.o.v. 2021). Om tot dezelfde premie OP/NP (25,9%) te komen in 2022, is een afslag van 0,9 procentpunt nodig. Verder gelden er eenmalige premies voor de Anw-uitzonderingsregeling. Deze premies hebben geen effect op de feitelijke premie.

2022	Juli	Voor actieven en slapers zijn de opgebouwde rechten tot 1 januari 2022 (met terugwerkende kracht) geïndexeerd met 2,39%. Voor pensioengerechtigden is het pensioen per 1 juli 2022 geïndexeerd met 2,39%. Over de eerste 6 maanden van 2022 hebben de pensioengerechtigden een nabetaling ontvangen.
2023	Januari	Per 1 januari 2023 zijn de pensioenen geïndexeerd met 11,96%. In 2023 is het verwacht reëel rendement voor de premie bijgesteld van 2,2% naar 2,0%. Hierdoor stijgt de premie. Verder vervalt de premieopslag van 1,5 procentpunt omdat de beleidsdekkingsgraad in oktober 2022 hoger was dan de minimale dekkingsgraad van 110%. Er is ook sprake van een 2-jarige premiefasering, welke zich kenmerkt door een gelijkblijvende OP/NP-premie in 2022 (t.o.v. 2021). De afslag van 0,9 procentpunt die in 2022 is toegepast, wordt in 2023 weer als opslag (van 0,9 procentpunt) meegenomen. Bovendien gelden er eenmalige premies voor de Anw-uitzonderingsregeling. Deze premies hebben geen effect op de feitelijke premie.
2024	Januari	Per 1 januari 2024 zijn de pensioenen verhoogd met 3,03%. In 2024 vervalt de opslag van 0,9%-punt door de fasering weer. Hierdoor daalt de premie. Daarnaast gelden er eenmalige premies voor de Anw-uitzonderingsregeling en is de bestemmingsreserve VTN ingezet. Deze premies hebben geen effect op de feitelijke premie.
2025	Januari	Per 1 januari 2025 zijn de pensioenen verhoogd met 1,84%. Er gelden eenmalige premies voor de Anw-uitzonderingsregeling en de bestemmingsreserve VTN is ingezet. Dit heeft geen effect op de feitelijke premie.

Tabel 1 Overzicht premie en franchise 2008-2025

	OP/NP			Anw- compensatie	AOP		Inkoop voorwaardelijk pensioen
Jaar	Premie ⁸	Premieopslag ⁹	Franchise ¹⁰	Premie	Premie	Franchise	Premie ¹¹
	(%)	(%)	(€)	(%)	(%)	(€)	(%)
1-1-2008	19,60	0,00	10.100	0,40	0,48	17.300	0,02
1-1-2009	20,00	0,00	10.350	0,40	0,48	17.900	0,02
1-7-2009	20,00	1,00	10.350	0,40	0,48	17.900	0,02
1-1-2010	20,30	0,00	10.500	0,30	0,48	18.200	0,26
1-8-2010	20,30	1,00	10.500	0,30	0,48	18.200	0,26
1-1-2011	20,40	1,00	10.700	0,30	0,30	18.450	0,30
1-4-2011	20,90	1,00	10.700	0,20	0,30	18.450	0,30
1-1-2012	20,90	1,00	10.850	0,30	0,29	18.700	0,90
1-4-2012	20,90	3,20	10.850	0,30	0,29	18.700	0,90
1-1-2013	22,20	3,20	10.950	0,30	0,37	19.000	1,20
1-1-2014	18,60	3,00	11.150	0,30	0,34	19.250	1,36 ¹²
1-1-2015	19,60	0,00	12.650	0,30	0,40	19.450	1,16 ¹³
1-1-2016	17,80	0,00	13.000	0,30	0,44	19.750	2,30 ¹⁴
1-4-2016	17,80	1,00	13.000	0,30	0,44	19.750	2,30
1-1-2017	21,10 ¹⁵	0,00	13.150	0,40	0,44	20.100	2,60
1-1-2018	21,90	1,00	13.350	n.v.t. ¹⁶	0,49	20.450	2,60
1-1-2019	22,90 ¹⁷	2,00	13.800	n.v.t.	0,45	20.900	2,60
1-1-2020	22,40	2,50	14.200	n.v.t.	0,82	21.400	2,60
1-1-2021	24,40 ¹⁸	1,50	14.550	n.v.t.	0,84	21.800	3,00 ¹⁹
1-1-2022	24,40 ²⁰	1,50	14.850	n.v.t.	0,76	22.350	3,00
1-1-2023	27,90 ²¹	0,00	16.350	n.v.t.	0,73	25.050	n.v.t. ²²
1-1-2024	27,00	0,00	17.550	n.v.t.	0,73	26.800	n.v.t.
1-1-2025	27,00	0,00	18.500	n.v.t.	0,77	28.350	n.v.t.

⁸ Exclusief eventuele herstelopslag, exclusief de regeling inkoop voorwaardelijk pensioen, rekening houdend met eventuele toevoeging of onttrekking aan egaliseringsreserve en rekening houdend met een (eventuele) extra opslag vanwege de eis van DNB tot bijdrage van de premie aan herstel. In 2015 inclusief eenmalige premie van 0,9 procentpunt i.v.m. aansluiting van de regelingen op de AOW-leeftijd. Vanaf 2017 betreft dit de basispremie.

⁹ Premie-/herstelopslag rekening houdend met eventuele toevoeging of onttrekking aan egaliseringsreserve.

¹⁰ Franchise voor de structurele regeling, vanaf 2015 is dit de (hoge) premiefranchise.

¹¹ De premiegrondslag is gelijk aan het salaris (geen franchise).

¹² De kostendekkende premie voor de inkoop van voorwaardelijk pensioen in 2014 is 1,46%. Een inkooppremie van 1,46% leidt samen met de omslagpremie FPU tot een niet afgeronde overgangspremie VPL van 4,050%. Om te bewerkstelligen dat deze overgangspremie niet groter wordt dan 4,0% is een deel van de bestemmingsreserve aangewend. Een eenmalige aanwending van € 37 miljoen euro leidt tot een premie inkoop voorwaardelijk pensioen van 1,36% en een overgangspremie VPL van 4,0%.

¹³ De kostendekkende premie voor de inkoop van voorwaardelijk pensioen in 2015 is 2,08%. Een onttrekking van 1,02 procentpunt uit de bestemmingsreserve leidt tot een premie inkoop voorwaardelijk pensioen van 1,16%.

¹⁴ De kostendekkende premie voor de inkoop van voorwaardelijk pensioen in 2016 is 1,77%. Vanaf 2016 wordt met het oog op de affinanciering van de inkoopregeling een geëgaliseerde premie geheven.

¹⁵ Dit is de basispremie inclusief een premiefasering in 2017.

¹⁶ Na 1 januari 2018 worden geen nieuwe Anw-compensaties meer toegekend, behoudens een beperkt aantal toekenningen op basis van de zogenoemde coulonce-regeling. De premie Anw is niet meer van toepassing vanaf 1 januari 2018.

¹⁷ De OP/NP premie is inclusief een eenmalige premie van 0,7 procentpunt voor het verschuiven van het kantelpunt PP, de Anw-coulance regeling en de Anw-uitzonderingsregeling.

¹⁸ De OP/NP premie is inclusief een eenmalige premie van 0,1 procentpunt voor de Anw-uitzonderingsregeling en de dagloonwissel IP.

¹⁹ Tot 2,6% betaalt de werkgever de IVP-premie. Daarboven betalen de werknemers 30% mee via een verhoging van de werknemersbijdrage aan de OP/NP-premie.

²⁰ De OP/NP premie voor 2022 is inclusief een afslag van 0,9 procentpunt t.b.v. de 2-jarige premiefasering.

²¹ De OP/NP premie voor 2023 is inclusief een opslag van 0,9 procentpunt als gevolg van de 2-jarige premiefasering.

²² De IVP-premie is komen te vervallen vanaf 1 januari 2023.

Tabel 2 Historisch overzicht indexatie (in %)

Tabel 2 toont de contractloonontwikkeling in de sector Overheid & Onderwijs (over het voorafgaande jaar d.w.z. van oude tot nieuwe peildatum) en de daarvan afgeleide structurele indexatie voor de periode 2002-2025. Vanaf 2017 indexeren we op basis van de prijsontwikkeling (CPI)

Jaar	Indexatie-ambitie	Indexatie toegekend ²³	Maximale cumulatieve indexatie-achterstand
1-1-2002	4,14	4,14	0,00
1-1-2003	3,79	3,79	0,00
1-1-2004	2,65	1,77	0,86
1-1-2005	0,15	0,12	0,89
1-1-2006	0,38	0,17	1,11
1-1-2007	3,66	2,82	1,93
1-1-2008	2,05	4,05	0,00
1-1-2009	4,73	0,00	4,73
1-1-2010	2,20	0,28	6,74
1-1-2011	1,16	0,00	7,97
1-1-2012	0,25	0,00	8,24
1-1-2013	0,70	0,00	9,00
1-1-2014	0,22	0,00	9,24
1-1-2015	0,63	0,00	9,93
1-1-2016	1,61	0,00	11,70
1-1-2017	0,19	0,00	11,91
1-1-2018	1,38	0,00	13,46
1-1-2019	2,08	0,00	15,82
1-1-2020	2,84	0,00	19,10
1-1-2021	0,71	0,00	19,95
1-1-2022	2,39	2,39 ²⁴	19,95
1-1-2023	11,96	11,96	19,95
1-1-2024	3,03	3,03	19,95
1-1-2025	3,56	1,84	21,98

²³ Op 1-1-2008 inclusief (maximaal) 1,96% na-indexatie.

²⁴ Het indexatiebesluit per 1 januari 2022 is vanaf 1 juli 2022 uitgevoerd. Voor actieven en slapers is het pensioen dat tot 1 januari 2022 is opgebouwd geïndexeerd met 2,39%. Voor pensioengerechtigden is het pensioen per 1 juli 2022 geïndexeerd met 2,39%. Over de eerste 6 maanden van 2022 hebben de pensioengerechtigden een nabetaling ontvangen.

Bijlage D: Vereist eigen vermogen 31-12-2024

Vereist eigen vermogen per 31-12-2024 (x € 1mln.)

	StIP2024-2026
S1 Renterisico	€ 12.976
S2 Zakelijkewaardenrisico	€ 100.255
S3 Valutarisico	€ 43.879
S4 Grondstoffenrisico	€ 8.582
S5 Kredietrisico	€ 21.017
S6 Verzekeringstechnisch risico	€ 13.517
S10 Actief risico	€ 6.867
Subtotaal	€ 207.094
Diversificatie-effect	-€ 79.594
Vereist eigen vermogen	€ 127.499
% van de verplichtingen	126,3%

Bijlage E: Afkortingen en begrippen

Afkortingen

ABTN	Actuariële en bedrijfstechnische nota
AEP	ABP Extra Pensioen
AFM	Autoriteit Financiële Markten
AG	Actuarieel Genootschap
ALM	Asset en Liability Management
Anw	Algemene Nabestaanden wet
AOP	Arbeidsongeschiktheidspensioen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COSO	Committee of Sponsoring Organizations
DNB	De Nederlandsche Bank
EPRA	European Public Real estate Association
FTK	Financieel Toetsingskader
ISAE	International Standard on Assurance Engagements
IVP	Inkoop Voorwaardelijk Pensioen
MSCI	Morgan Stanley Capital International (internationale aandelenindex)
MVEV	Minimaal Vereist Eigen Vermogen
NAREIT	National Association of Real Estate Investment Trusts
NAV	Net asset value (marktwaarde beleggingsinstrument)
NP	Nabestaandenpensioen (partnerpensioen en wezenpensioen)
OP	Ouderdomspensioen
REIT	Real Estate Investment Trusts
STIP	Strategic Investment Plan
UFR	Ultimate Forward Rate
UV	Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer
VEV	Vereist Eigen Vermogen
VPL	VUT/Prepensioen en Levensloop
VPV	Voorziening Pensioenverplichtingen
VSI	Verantwoordings- en Stuurinformatie
WIA	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen

Begrippen

ABP KeuzePensioen	Het pensioenproduct van ABP dat keuzes biedt over het verhogen van ouderdoms- en partnerpensioen. Zo hebben deelnemers flexibele keuzes uit: • eerst een hoger en later een lager pensioen, of andersom; • eerder dan de AOW-leeftijd met pensioen, of later; • gedeeltelijk met pensioen.
Actief risico	Het risico dat wordt veroorzaakt door het verschil in samenstelling tussen de eigen portefeuille en de norm portefeuille.
Actuele dekkingsgraad	De dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen en verplichtingen. Is de dekkingsgraad 100%? Dan hebben we precies genoeg geld om alle pensioenen te betalen. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe beter de financiële situatie. De actuele dekkingsgraad is een momentopname: deze geeft de financiële situatie op één moment weer.
Asset	Beleggingscategorie.
ALM (Asset Liability Management)	Analyse van de onderlinge samenhang van de ontwikkeling van beleggingen (assets) en verplichtingen (liabilities) om het premie-, indexatie en beleggingsbeleid te toetsen.
Beleidsdekkingsgraad	De gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden.
Benchmark	Norm waarmee kosten en prestaties van instellingen uit dezelfde sector worden vergeleken.
Beschikbare premiereregeling	Pensioensysteem waarbij de pensioentoezegging bestaat uit een jaarlijkse inleg die voor rekening en risico van de pensioengerechtigde wordt belegd (dus een onzekere uitkomst). Op pensioendatum wordt met het verworven beleggingskapitaal pensioen ingekocht. Een aantal factoren zoals marktrente, levensverwachting en een mogelijke solvabiliteitsopslag heeft invloed op de hoogte van de uiteindelijke pensioenuitkering (dus een onzekere pensioenuitkomst).
Bestemmingsreserve	Bestemmingsreserves zijn door het bestuur afgezonderde eigen vermogensbestandsdelen of reserve. Deze reserves hebben een specifieke toekomstige bestemming. De bestemmingsreserves worden daarom niet meegeteld bij het bepalen van de dekkingsgraad.
Commodities	Beleggingen in grondstoffen.
Compliance	Handelen in overeenstemming met (in- en externe) wet- en regelgeving en integriteitsbeleid.
Corporate governance	Goed ondernemerschap, gericht op (het toezien op) integer en transparant handelen en het afleggen van verantwoording daarover.
Disconteringsvoet	Rekenrente die wordt gebruikt voor de berekening van de premie.
Duration of duratie	De duratie is het gewogen gemiddelde van de looptijden van een verzameling vastrentende waarden. Duratie is een term die veel gebruikt wordt in de beleggingswereld. Daar wordt de duratie als een goede maatstaf gezien voor de rentegevoeligheid van een obligatie of een portefeuille obligaties.
Feitelijke premie	De premie die wij bij de werkgevers in rekening brengen.
Future	Op de beurs verhandeld termijncontract met verplichte levering van de onderliggende waarden in de toekomst tegen een vooraf vastgestelde prijs.
Herstelplan	Plan dat volgens wettelijk voorgeschreven rekenregels bepaalt of een kortingsmaatregel noodzakelijk is om het vereist eigen vermogen te kunnen bereiken na ommekomst van de wettelijke hersteltermijn (maximaal 10 jaar).
Indexatie	Aanpassing van de pensioenen aan de algemene prijsontwikkeling in enig jaar. De indexatie is strikt voorwaardelijk.
Index obligaties	Obligatie waarvan de couponbetaling gecorrigeerd wordt voor de inflatie.

Inflatie	Het minder waard worden van geld.
Interest rate swap	Uitwisseling tussen partijen van vaste of variabele renteopbrengsten over een afgesproken onderliggende waarde.
Invaardekkingsgraad	De dekkingsgraad waarvoor geldt dat een verlaging moet worden doorgevoerd als deze in het overbruggingsplan niet wordt bereikt op het moment van invaren.
Jaarverslag	Het jaarverslag bestaat uit het bestuursverslag en de jaarrekening.
Kritische dekkingsgraad	De grens waaronder we volgens het overbruggingsplan de pensioenen moeten verlagen.
Nabestaandenpensioen	Nabestaandenpensioen is zowel het partnerpensioen als het wezenpensioen.
Nominaal	Uitgedrukt in geldwaarde of procenten zonder rekening te houden met toekomstige loon- of prijsinflatie.
Overbruggingsplan	Plan dat volgens wettelijk voorgeschreven rekenregels bepaalt of een pensioenverlaging noodzakelijk is om de invaardekkingsgraad te kunnen bereiken bij de transitie naar het nieuwe pensioencontract (beoogd per 1 januari 2027).
Pensioen of Pensioenen	We gebruiken de term pensioen voor zowel pensioenaanspraken als -rechten in de volgende situaties: • Waarde die een deelnemer opbouwt om later uitkeringen van te krijgen bij pensionering of arbeidsongeschiktheid. • De uitkeringen die u krijgt na uw pensioendatum, die uw partner of kinderen ontvangen na uw overlijden of als u arbeidsongeschikt wordt.
Pensioengerechtigde	Persoon voor wie op grond van een pensioenovereenkomst het pensioen is ingegaan.
Pensioenresultaat	Het pensioenresultaat is de som van de verwachte uitkeringen gedeeld door de som van de verwachte uitkeringen zonder verlagingen en volledig geïndexeerd. Het is een gemiddeld resultaat uit alle scenario's.
Private Equity	Participatie in het risicodragend vermogen van niet beursgenoteerde ondernemingen.
Reële rente	Rente uitgedrukt in procenten, rekening houdend met toekomstige loon- of prijsinflatie.
Rentedekking	Financieringswijze waarbij op het moment dat iemand recht op zijn pensioen krijgt, in één keer het hele bedrag voor alle toekomstige uitkeringen wordt gefinancierd. Om de premie vooraf vast te kunnen stellen, maken we ieder jaar een schatting van het aantal mensen dat in het komende jaar recht op pensioen zal krijgen.
Risicopremie	Bij een pensioen dat uitgaat van risicodkking, betaalt u een premie om een risico af te dekken. Net als bij een brandverzekering betaalt u ieder jaar een bedrag. Gebeurt er niets dan bent u het geld kwijt. Maar als het fout gaat bent u verzekerd, zodat u een bepaald bedrag krijgt dat de schade dekt.
Swap	Derivaat waarmee partijen kasstromen uitruilen (zie ook interest rate swap).
Ultimate Forward Rate	Voor pensioenfondsen is dit onderdeel van de rekenrente waarmee pensioenfondsen de waarde van hun toekomstige verplichtingen berekenen.
Vastrentende waarden	Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing. Denk aan onderhandse leningen, obligaties en hypothecaire leningenbedrijfsobligaties, (langlopende) obligaties, schulden van overheden en bedrijven in opkomende markten.
Vereiste dekkingsgraad	De vereiste dekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij juist voldoende financiële buffers aanwezig zijn, zodat er net geen sprake is van een reserve tekort.
Zakelijke waarden	Aandelen, private equity, grondstoffen, infrastructuur en onroerend goed.
Z-score	Een maatstaf die het verschil meet tussen het feitelijk behaald rendement en het rendement van de vooraf gedefinieerde norm portefeuille, rekening houdend met kosten. De Z-score is één van de criteria op grond waarvan mogelijk kan worden afgezien van de verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds.

Bijlage F: Financieel Crisisplan

Financieel Crisisplan ABP 2026

Inleiding

Stap 1 Aanleiding voor crisisplan

Stap 2 Analyse crisissituatie

Stap 3 Inventarisatie van maatregelen

Stap 4 Beoordeling maatregelen

Stap 5 Voorgenomen besluitvorming door bestuur

Stap 6 Advisering door het Verantwoordingsorgaan en definitieve besluitvorming door het bestuur

Financieel crisisplan ABP

Doel	Het doel van een financieel crisisplan is: • Het bestuur voorbereiden op een financiële crisissituatie en duidelijkheid geven over welke stappen er genomen moeten worden. • Deelnemers inzicht geven hoe met hun pensioen wordt omgegaan als er een crisis is.
Geldigheid	Het Financieel crisisplan evalueren we minimaal 1 keer per jaar. Als dan blijkt dat het nodig is, passen we het aan.
Voor wie van belang	Het financieel crisisplan is ook voor alle betrokkenen bij ABP van belang. Dit zijn: • Deelnemers • Gewezen deelnemers • Andere aanspraakgerechtigden (partners en kinderen) • Gepensioneerden • Werkgevers
Wanneer treedt het in werking?	Er is sprake van een crisissituatie²⁵ wanneer: • De waarde van de beleidsdekkingsgraad onder de (wettelijke) grenzen komt (zie 1.1 Daling beleidsdekkingsraad). • Er zich incidenten op financiële markten voordoen. • Er zich overige ontwikkelingen voordoen met potentiële impact op de financiële positie van ABP. In dit financiële crisisplan hanteren we als definitie van een crisissituatie, de situatie dat het fonds in een tekortsituatie terecht kan komen. Dit is in lijn met de beschrijving in de pensioenwet. In de meeste gevallen gaat het hier dus niet om een urgente crisis. Bij een crisissituatie stemmen we de maatregelen altijd concreet af op de aard van de crisis en de omstandigheden van dat moment.
Bepaling dekkingsgraad	We bepalen de dekkingsgraad op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Het bestuur krijgt elke maand deze informatie samen met het op dat moment geldende vereiste eigen vermogen volgens de standaardmethode. Deze informatie is een vast agendapunt op de bestuursvergadering. Dit geldt ook voor mogelijke maatregelen die dan genomen moeten worden. Bij een grote verslechtering van de financiële positie van ons fonds, vindt tussentijdse rapportage plaats aan het bestuur.

²⁵ In het financieel crisisplan is sprake van een crisissituatie als het fonds mogelijk in een tekortsituatie terechtkomt, zoals beschreven in artikel 145 PW en artikel 29b Besluit FTK.

Proces en besluitvorming	Wij onderscheiden de volgende stappen:
Stap 1	Een aanleiding voor toepassing van dit plan doet zich voor.
Stap 2	Analyse van de specifieke kenmerken van de crisissituatie.
Stap 3	Inventarisatie van de mogelijk te ondernemen maatregelen en hun bijdrage aan de oplossing van de crisissituatie.
Stap 4	Beoordeling van de doorwerking van mogelijke maatregelen in het kader van evenwichtige belangenafweging naar de verschillende doelgroepen van ABP.
Stap 5	Voorgenomen besluitvorming door bestuur over al dan niet te nemen maatregelen.
Stap 6	Advisering over de voorgenomen maatregelen door het Verantwoordingsorgaan en definitieve besluitvorming door het bestuur.

Stap 1 Aanleiding voor toepassing van het crisisplan

Urgente crisissituatie	Is er een dringende crisissituatie? Dan kunnen we tijdelijk afwijken van het reguliere beleggings- of fondsbeleid. De beschikbare tijd en ruimte om passend te handelen is leidend voor de keuze voor de besluitvormingsprocedure.
Aanleidingen	Door de volgende zaken kunnen we het Financieel crisisplan gaan gebruiken: 1. Daling van de dekkingsgraad. 2. Incidenten op financiële markten. 3. Overige gebeurtenissen met mogelijke impact op de financiële positie van ABP.
1. Daling beleidsdekkingsgraad	1. Beleidsdekkingsgraad ABP komt onder een wettelijke grens Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad (ca 126%) dienen wij een herstelplan in (zie 3.2.2 Herstelplan). Er is sprake van een 'tekortsituatie'. Het herstelplan geeft aan hoe wij volgens een methode van DNB van het huidige dekkingsgraadniveau toegroeien naar de vereiste dekkingsgraad. Dit moet in het herstelplan binnen maximaal 10 jaar worden gerealiseerd. Is een herstel tot aan de vereiste dekkingsgraad binnen de regels van het herstelplan niet mogelijk? Dan moeten we aanvullende maatregelen treffen. Als we daarmee niet het gewenste resultaat bereiken, moeten we de pensioenen verlagen. Deze verlaging mag in 10 jaar worden uitgesmeerd waarbij alleen de verlaging in jaar 1 moet worden doorgevoerd. Zolang wij in een tekortsituatie zitten, dienen wij elk jaar een nieuw herstelplan in. <i>Kritische dekkingsgraad</i> Belangrijk ijkpunt is de kritische dekkingsgraad. Dit is de grens van waaruit het fonds precies in 10 jaar het niveau van de vereiste dekkingsgraad bereikt, zonder de pensioenen te verlagen. Per 31-12-2024 is de hoogte van deze kritische dekkingsgraad 96,9%. Duiken wij onder deze grens, dan moeten we de pensioenen verlagen. Voor de berekening van de kritische dekkingsgraad gaan we uit van de volgende uitgangspunten: 1. <i>Rente</i>. We gebruiken de rentetermijnstructuur²⁶ per 31-12-2024. De onderliggende marktrente is in de tabel opgehoogd/verlaagd met 1%-punt. Dit is doorvertaald naar de bijbehorende aanpassing in de rentetermijnstructuur. Dit geeft ons inzicht op het effect van renteschommelingen op de kritische dekkingsgraad. 2. <i>Rendement</i>. Het rendement op zakelijke waarden volgt uit de SZW-parameters. Het rendement op vastrentende waarden is gelijk aan de 1-jaars forward rente die we afleiden van de curve van de rentetermijnstructuur in het betreffende jaar. 3. <i>Premie</i>. Uitgangspunt is dat alle premies (en tarieven) worden vastgesteld op een disconteringsvoet van 2,0%. Als de beleidsdekkingsgraad onder de 110% komt, wordt geen premieopslag meer geheven 4. <i>Indexatie</i>. We gaan ervan uit dat we niet indexeren.

²⁶ Zoals maandelijks door DNB gepubliceerd en gebaseerd op de zogeheten Ultimate Forward Rate (UFR).

Op deze manier bepalen we de kritische dekkingsgraad.

2. ABP is te lang in dekkingsgraadtekort (zie 3.2.1 Beoordeling en sturing op basis van de beleidsdekkingsgraad)

Als we te lang in dekkingsgraad tekort zitten is het mogelijk dat we de pensioenen moeten gaan verlagen. Dit is het geval wanneer:

- de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lang (zes meetmomenten) lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad is, en;
- de actuele dekkingsgraad ook lager is dan het minimaal vereiste niveau.

Hoe we de minimaal vereiste dekkingsgraad moeten berekenen, is wettelijk voorgeschreven.

We berekenen de verlaging zo dat de dekkingsgraad direct op de MVEV-dekkingsgraad uitkomt. De verlaging is onvoorwaardelijk, maar mag over maximaal de hersteltermijn worden uitgesmeerd.

2. Incidenten op financiële markten	Alleen als incidenten op financiële markten een grote impact hebben op de toekomstige verwachte rendementen of risico's van de beleggingsportefeuille, dan mogen we het Financieel crisisplan gebruiken. Er moet dan sprake zijn van een financieel-economische ontwikkeling die anders is dan wat wij normaal vinden voor het gedrag van beleggingen. Het zijn ontwikkelingen die per definitie niet vooraf volledig benoemd kunnen worden. Deze situaties worden uitgewerkt in overleg met de materiedeskundigen van de uitvoeringsorganisatie.
3. Overige gebeurtenissen met mogelijke impact op de financiële positie van ABP	Er kunnen zich andere schokken voordoen die invloed hebben op de financiële positie van ABP. Bijvoorbeeld een grote verschuiving in de populatie of een significante schok in de langlevens-trend. Ook zien we het politieke risico. Dit kan gebeuren als het niveau of de methodiek van de rentetermijnstructuur ter discussie wordt gesteld. Daarnaast kan de pensioenwetgeving of wetgeving over beleggingen veranderen waardoor risico's anders worden.

Stap 2 Analyse crisissituatie

Keuze

Is er aanleiding voor vervolgstappen crisisplan?

Dan analyseren ABP medewerkers samen met de uitvoeringsorganisatie de situatie. Via deze analyse kan het Crisisteam (zie stap 5) besluiten om direct verdere stappen te nemen, of om ervoor kiezen om op frequente basis de verdere ontwikkelingen te monitoren en pas in een later stadium over te gaan op de vervolgstappen uit dit plan.

Zie hoofdstuk 3.2.1 [Beoordeling en bijsturing op basis van de \(beleids\)dekkingsgraad.](#)

Stap 3 Inventarisatie van maatregelen

De maatregelen

Bij een crisissituatie kan het bestuur de volgende maatregelen nemen. Als een maatregel onvoldoende is, zal het bestuur kiezen voor de volgorde in de rij.

1. Geen of gedeeltelijke indexatie
2. Premieverhoging
3. Pensioen verlagen als laatste redmiddel of ultimum remedium

Daarnaast is aanpassing van het beleggingsbeleid ook een maatregel.

1. Korten op indexatie

Volgens het huidige FTK vindt onder een beleidsdekkingsgraad van 110% geen indexatie plaats. Vanaf 110% wordt de voorwaardelijke indexatie beperkt door de rekenregel voor toekomstbestendige indexatie.

2. Premieverhoging

We volgen het premiebeleid zoals in hoofdstuk 4 [Premiebeleid](#).

Na een positief advies van het verantwoordingsorgaan, heeft het bestuur in november 2023 het premieopslagbeleid afgeschaft. Dat betekent dat er geen premieopslag bovenop de basispremie meer komt als de beleidsdekkingsgraad op 31 oktober voorafgaand aan het jaar waarin de premie wordt gegeven, lager is dan 110%.

3. Pensioen verlagen

In de volgende gevallen moeten wij de pensioenen verlagen.

1. De actuele dekkingsgraad is aan het eind van het jaar lager dan de kritische dekkingsgraad.
2. Als de beleidsdekkingsgraad 5 jaar lang (6 opeenvolgende jaarlijkse meetmomenten) lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, en de actuele dekkingsgraad ook lager is dan het minimaal vereiste niveau. Hoe we de minimaal vereiste dekkingsgraad moeten berekenen, is wettelijk voorgeschreven.

Voordat het bestuur over een verlagingmaatregel beslist, vraagt het bestuur eerst advies aan het verantwoordingsorgaan.

Ons beleid is om verlagingen die we in het verleden moesten toepassen, in de toekomst te herstellen, maar niet met terugwerkende kracht. Dit zijn dan geen nabetalingen en dit moet wel voldoen aan de voorwaarden uit artikel 137 Pensioenwet en artikel 15 Besluit FTK.

Overwegingen bij het verlagen van pensioenen

Het verlagen van pensioenen is een laatste redmiddel. Bij het vaststellen van de noodzaak om de pensioenen te verlagen, zorgt het bestuur voor een grondige inventarisatie en analyse van alle relevante factoren. Op basis daarvan geeft het bestuur dan haar visie over de volgende punten:

- De verwachte herstelcapaciteit van ons fonds (indien van toepassing);
- Het juridische kader en de opvattingen van de toezichthouders;
- Een evenwichtige afweging van de belangen van de diverse categorieën belanghebbenden. Het bestuur beoordeelt de gevolgen voor de diverse pensioenproducten en overweegt daarbij ook de generatie-effecten van deze maatregel.

Uniform als het kan, gedifferentieerd als het moet

Uitgangspunt van het bestuur is om bij een herstelplanverlaging **uniform** te verlagen, en de verlaging evenredig te spreiden over de duur van het herstelplan. We kunnen besluiten niet te spreiden als de verlaging zo laag is dat spreiding niet zinvol is.

Als we gedifferentieerd moeten verlagen, doen we dat op de volgende 2 manieren:

- Verlagen per **pensioenproduct** (bijvoorbeeld ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen of arbeidsongeschiktheidspensioen; zowel via de basisregeling als via een vrijwillige pensioenregeling), of:
- Verlagen per **status van de belanghebbende** (actief, gewezen deelnemer of gepensioneerd).

Tot slot

Of een verlaging nodig is, beoordelen we uiteindelijk per crisissituatie. We houden daarbij rekening met het ultimatum remedium-karakter van deze maatregel. Een besluit tot verlagen kan pas een maand na de aankondiging aan de deelnemers worden gerealiseerd.

Aanpassing
beleggingsbeleid

Het bestuur kan besluiten om het beleggingsbeleid aan te passen. Of kan maatregelen nemen die het risico verkleinen op verslechtering van de beleidsdekkingsgraad. Verder kan het bestuur beslissen het **risicoprofiel eenmalig** te vergroten in een tekortsituatie. Hierbij moeten we o.a. voldoen aan de eisen in artikel 16 lid 4 en 36 van het Besluit FTK. Willen we het risicoprofiel door de beleidsdekkingsgraad aanpassen? Dan is de belangrijkste voorwaarde dat **op dat moment onze dekkingsgraad voldoet aan de minimaal vereiste dekkingsgraad (ca 104%)**. Daarnaast gelden de prudent person regel en de regels voor beheerste en integere bedrijfsvoering en de regels voor uitbesteding van het vermogensbeheer.

Bij het nemen van een beleggingsmaatregel door een uitzonderlijke situatie gelden de volgende voorwaarden:

1. De uitvoeringsorganisatie stelt samen met ABP vast dat er sprake is van een uitzonderlijke situatie.
2. De afwijkende beleggingsmaatregel wordt specifiek vastgesteld.
3. De duur van de afwijking van het beleggingsplan waarbinnen de afwijking weer wordt opgeheven is in de tijd begrensd en moet worden gespecificeerd. De afwijking loopt maximaal tot het einde van het lopende beleggingsplan. Verlenging van deze periode is mogelijk volgens dezelfde procedure.
4. Het UB is vooraf in de gelegenheid gesteld om over de voorgestelde afwijkende beleggingsmaatregel te adviseren.
5. Het AB besluit over de te nemen afwijkende beleggingsmaatregel.

Het genomen besluit wordt in de eerstvolgende volledige bestuursvergadering van ABP schriftelijk toegelicht en door het bestuur bekrachtigd.

Effectiviteit maatregelen

De effectiviteit van de bovengenoemde maatregelen voor het herstel van de financiële positie van ons fonds, vatten wij als volgt samen:

	Δ	Dekkingsgraad
Indexatiekorting	1%	+ 1%
Aanpassing beleggingsbeleid	Zie hieronder	
Verlaging pensioenen	1%	+ 1%

Aanpassing beleggingsbeleid

Aanpassingen in het beleggingsbeleid hebben geen direct effect op de actuele financiële positie. In een stresssituatie zouden ze wel mogelijke verdere verslechtering kunnen tegengaan.

Op de volgende pagina ziet u de 4 maatregelen met elkaar vergeleken.

Aspect	Indexatiekorting	Premieverhoging	Aanpassen beleggingsbeleid	Verlaging van de pensioenen
Juridisch kader	Pensioenovereenkomst Pensioenreglementen ABTN Uitvoeringsreglement	Pensioenreglementen ABTN Uitvoeringsreglement	Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds (artikel 16 lid 4 en 36), Statuten	Pensioenreglementen ABTN Statuten Uitvoeringsreglement
Advies	Verantwoordingsorgaan (voorgenomen besluit + advies actuaris)	Verantwoordingsorgaan (voorgenomen besluit + advies actuaris)	Verantwoordingsorgaan, mits sprake is van wijziging strategisch beleggingsbeleid of gekoppeld is aan het vaststellen of wijzigen van het herstelplan.	Verantwoordingsorgaan (voorgenomen besluit + advies actuaris).
Betrokkenen	Deelnemers Gewezen deelnemers Gewezen partners Pensioengerechtigden (direct koopkrachteffect)	Werkgevers Indirect koopkrachteffect voor werknemers door arbeidsvoorwaarden. Deelnemers Direct koopkrachteffect.	Deelnemers Gewezen deelnemers Gewezen partners Pensioengerechtigden	Deelnemers Gewezen deelnemers Gewezen partners Pensioengerechtigden (direct koopkrachteffect)
Voordelen	Het niet (volledig) indexeren levert (op termijn) een grote bijdrage aan herstel van de financiële positie van ons fonds. Deze maatregel kan later worden hersteld.	Premie instrument is inzetbaar en zo toe te passen bij financiële schokken.	Afhankelijk van situatie (c.q. beleggingsmaatregel).	Levert een grote bijdrage aan herstel. Maatregel kan later worden hersteld. Dit is onder het FTK moeilijker te realiseren.
Nadelen	Op langere termijn niet voldoen aan de ambitie kan ertoe leiden dat de ambitie naar “beneden” wordt bijgesteld. Deze maatregel leidt tot direct koopkrachtverlies bij gepensioneerden.	Deze maatregel gaat ten koste van de arbeidsvoorwaardenruimte en kent daardoor een beperkte inzetbaarheid (premie-maximum). Terugdraaien van deze maatregel ligt niet voor de hand.	Afhankelijk van situatie	Deze maatregel geldt als een laatste redmiddel. Dit houdt in dat we alleen verlagen als alle overige aanvullende maatregelen onvoldoende zijn. Deze maatregel heeft directe financiële gevolgen voor bepaalde doelgroepen. Vooral

				koopkrachteffect bij gepensioneerden.
Inzetbaarheid	Zeer realistische maatregel. Deze maatregel vloeit in principe “automatisch” voort uit de regeling in combinatie met wetgeving.	Deze maatregel wordt wel als reële optie gezien. Bij deze maatregel leveren de werkgevers ook een bijdrage. Het premie-instrument is een algemeen sturingselement als er een crisissituatie is.	Als sprake is van een tekortsituatie mogen de risico's voor de deelnemers etc. niet toenemen (beperking van inzetbaarheid maatregel).	Het verlagen van pensioenaanspraken en pensioenrechten kan worden toegepast: • als we een maatregel MVEV moeten toepassen (artikel 140 PW), of; • als we in een tekortsituatie zitten (artikel 138 en 139 PW).

Stap 4 Beoordeling evenwichtige belangenafweging

Inleiding

Bij het inzetten van maatregelen tijdens een crisissituatie, kijken we naar de belangen van de bij het fonds betrokken (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en werkgevers. Besluiten toetsen we aan de norm van evenwichtige belangenafweging. Deze analyses worden in principe zowel kwalitatief als kwantitatief vormgegeven. Hiervoor gebruiken we de Besluitwijzer evenwichtige belangenafweging. De Besluitwijzer (zie ook paragraaf 2.5) staat in Bijlage I van de ABTN.

Breder perspectief evenwichtige belangenafweging

De keuze voor de maatregelen die we inzetten tijdens een crisissituatie moet de toets aan de norm van evenwichtige belangen doorstaan. Door de Besluitwijzer beoordelen we de maatregelen ook vanuit een breder perspectief. Daarom houdt het bestuur o.a. rekening met:

- maatregelen die zijn ingezet en die nog ingezet kunnen worden;
- de bijdrage die bepaalde groepen al geleverd hebben en zullen leveren door de te treffen maatregelen;
- in welk (financieel) scenario het fonds verkeert op het toetsmoment;
- de verwachte herstelkracht, en;
- de omvang (percentage) van de verlaging.

Stap 5 Voorgenomen besluitvorming door bestuur

Urgente crisissituatie

In een crisissituatie moeten we afwijken van ons reguliere beleid. Uitgangspunt hierbij is onze reguliere besluitvormingsprocedure (zie tabel).

Het reguliere besluitvormingsproces per maatregel.

Maatregel	Betrokken partijen besluitvorming	Inschatting reguliere tijdslijn besluitvormings-traject	Regulier traject en besluit
Indexatiekorting	Bestuur Verantwoordingsorgaan	1 – 3 maanden	- Bespreken van maatregel in de UB-vergadering en de Commissie Pensioenen; - Advies van het UB aan het Bestuur; - Na advies van Verantwoordingsorgaan wordt een definitief bestuursbesluit genomen over het verlenen van geen of geen volledige indexatie.
Aanpassen beleggingsmix	Bestuur Commissie Beleggingen	0 – 3 weken	- Bespreken van maatregel in de UB-vergadering en de Commissie Beleggingen; - UB adviseert het bestuur. Bestuur vraagt advies van Verantwoordingsorgaan. - Daarna neemt bestuur een definitief besluit over het wijzigen van de beleggingsmix, -beleid.
Verlagen aanspraken	Bestuur Verantwoordingsorgaan	1 – 3 maanden	- Bespreken van maatregel in de UB-vergadering en de Commissie Pensioenen; - Advies van het UB aan het Bestuur; - Na advies van Verantwoordingsorgaan wordt een definitief bestuursbesluit genomen over het verlagen van pensioen.

Voorgenomen besluitvorming door het bestuur over de te nemen maatregelen

Als er een urgente crisissituatie is, kunnen we (tijdelijk) afwijken van het normale beleggings- en/of fondsbeleid. Dit kan alleen volgens de wettelijke bepalingen hierover zoals artikel 16 lid 4 en 36 Besluit FTK.

Het besluitvormingsproces kent de volgende stappen:

Het reguliere proces wordt waar mogelijk gevolgd. Dit is inclusief stap 6 van het financiële crisis plan ABP, waarbij advies wordt gevraagd aan het verantwoordingsorgaan. Alleen in noodgevallen kunnen we afwijken van het normale proces. Dan wordt het verantwoordingsorgaan na het besluit van het bestuur gevraagd om alsnog advies te geven c.q. worden het bestuursbesluit verantwoord. Afhankelijk van de urgentie van de uitzonderlijke situatie, gelden de volgende gradaties van de te volgen procedure:

- I. *Reguliere besluitvorming: De situatie kan wachten tot reeds geplande reguliere vergaderingen.*
De besluitvorming over de (tijdelijke aanpassing) van het beleid volgt het normale proces.
N.B. Hoewel het te nemen besluit impactvol kan zijn voor fonds en/of deelnemers, is er dus voldoende tijd om het besluit te nemen binnen het normale proces.
- II. *Versnelde besluitvorming: De situatie kan niet wachten tot een al geplande normale vergadering, maar wel tot een extra vergadering.*
Bestuursvoorzitter besluit om á tempo een extra vergadering voor het bestuur te organiseren.
Kan het bestuur niet op tijd voor de extra ingeplande bestuursvergadering bijeen komen? Dan start de bestuursvoorzitter de noodprocedure op (zie gradatie III).
Als er geen vergadering kan worden belegd via meeting/call, dan kiezen we voor een schriftelijke besluitvormingsprocedure. Een besluit wordt per e-mail genomen als het quorum van te voren instemt met een e-mail procedure én het quorum instemt met het voorgenomen besluit.
- III. *Noodprocedure: De situatie kan niet wachten tot een versnelde besluitvormingsprocedure*
Is de versnelde (gradatie II) procedure onmogelijk? Bijvoorbeeld omdat er bijna direct een beslissing moet worden genomen en er niet voldoende bestuursleden (al dan niet telefonisch) bereikbaar en beschikbaar zijn? Dan kunnen de bestuursvoorzitter samen met een plaatsvervangend voorzitter en de secretaris of de plaatsvervangend secretaris, of, bij belet of ontstentenis van de bestuursvoorzitter, door een plaatsvervangend voorzitter samen met de secretaris of de plaatsvervangend secretaris (conform artikel 11.1 van de statuten) besluiten dat de noodprocedure wordt opgestart. Als de bestuursvoorzitter, de plaatsvervangend voorzitters en de secretaris of plaatsvervangend secretaris niet bereikbaar zijn, dan kunnen 2 bestuursleden samen besluiten tot het starten van de noodprocedure. Let wel, de bestuursvoorzitter, de plaatsvervangend voorzitter(s) en de secretaris of plaatsvervangend secretaris of de 2 andere bestuursleden stellen vast dat:
 - Sprake is van een situatie met een significante invloed op het fonds en/of deelnemer, en
 - Geen tijd en ruimte is om de hele vergadering bijeen te roepen.
 Dan worden de hiervoor genoemde bestuursleden bijeengeroepen. Dit inclusief de mogelijke bestuursleden die wél beschikbaar zijn, maar in totaal niet leiden tot het noodzakelijke quorum. Fysieke aanwezigheid hierbij hoeft niet. Online aanwezigheid is hier ook voldoende.
Voorzitter AB bepaalt tijdens de vergadering de verantwoordelijkheid voor de vastlegging van het besluit. De Voorzitter AB, samen met de voorzitter UB en de secretaris, besluiten over het tijdelijk afwijken van beleid. Het besluit leggen we schriftelijk vast. En delen het zo snel mogelijk met de overige bestuursleden. Ook een toelichting rondom het genomen (spoed)besluit moet altijd zo snel mogelijk worden gegeven. Daarbij hoeven we niet te wachten tot de eerste normale bestuursvergadering. Is een van bovenstaande functionarissen niet bereikbaar? Dan wijst het bestuur een vervanger aan.

Bij het nemen van een maatregel wegens de noodprocedure, houden betrokkenen het volgende voor ogen:

- De in te zetten maatregel wordt specifiek en limitatief vastgesteld, incl. onder welke voorwaarden en hoe lang van kracht;
- ABP medewerkers bewaken de voorwaarden en termijnen (het besluit wordt in een later stadium ingetrokken dan wel het besluit stopt van rechtswege, dan wel het vigerend beleid wordt aangepast).
- Het besluit wordt schriftelijk vastgelegd en zo snel mogelijk na besluitvorming met de overige bestuursleden gedeeld;
- Het proces rondom het besluit wordt zo snel mogelijk toegelicht.

Stap 6 Advisering door het Verantwoordingsorgaan en definitieve besluitvorming door bestuur

Advies over voorgenomen
maatregelen

Het bestuur vraagt advies voor het nemen van maatregelen aan het
verantwoordingsorgaan. Daarna neemt het bestuur een besluit.

Bijlage G: Benchmark 2025

In de onderstaande tabel ziet u een overzicht van alle common benchmarks voor 2025. De common benchmarks zijn gelijk aan de Z-score benchmarks.

Common benchmarks (performance)

Beleggings-categorie	Common benchmark
Equity Developed	iStoxx ABP Developed Markets Equity, total return (gross dividends)
Equity Emerging	MSCI Emerging markets index, total return (net dividends) unhedged in Euro uitgezonderd alle namen volgens de ABP Uitsluitingslijst met een reductie van het gewicht naar de sector Energie gelijk aan het gewicht van alle Energiebedrijven die geïdentificeerd zijn als klimaatachterblijvers
Real Estate	FTSE EPRA/NAREIT Developed Index total return (net dividends)
Infrastructure	Met primo jaarlijks aangepaste NAV gewichten samengesteld uit ¹ : 40% NAV gewogen samengesteld vlg regionale Bloomberg Treasury indices 30% NAV gewogen samengesteld vlg regionale MSCI Utilities indices (gross dividends), unhedged 30% NAV gewogen samengesteld vlg regionale MSCI Transportation Infrastructure indices ² (gross dividends), unhedged
Private Equity	MSCI AC World Investable Markets Index, total return (gross dividends) + 2%, aangepast voor de feitelijke valutamix ³
Commodities	S&P GSCI Total Return Index USD
Government Bonds	70% Government Bonds, bestaand uit: 50% Bloomberg Euro Treasury Index 50% Bloomberg Global Majors Treasury Index, hedged naar EUR 30% Government related bonds benchmark Bloomberg Euro Govt related Bonds, ex-Sovereigns
Long Duration Government Bonds	50% Bloomberg Euro Treasury Index, 10y+ AA en hoger 50% Bloomberg Global Majors Treasury Index, 10y+ AA en hoger, hedged naar Euro
Credits	85% Investment Grade, samengesteld uit: 32% Bloomberg Euro Aggregate: Corporate 21% Bloomberg US Aggregate: Corporate, hedged naar Euro 11% Bloomberg Euro Aggregate: Securitized 21% Bloomberg US Aggregate: US MBS, hedged naar Euro 15% High Yield, samengesteld uit: 5% Bloomberg Pan European HY 2% Capped ex-Financials, hedged naar Euro 10% Bloomberg US High-Yield 2% Capped ex-Financials, hedged naar Euro
Emerging Markets Debt	Marktgewogen samengesteld uit ⁴ : JPM EMBI Global Index voor harde valuta (in USD), hedged naar Euro JPM GBI-EM Global Index voor lokale valuta (in USD)
1. Deze common benchmark stellen we aan het begin van het jaar vast. De benchmark beweegt gedurende het jaar mee op basis van de rendementen op de samengestelde delen.	
2. Voor enkele regio's waarvoor geen separate MSCI Transportation Infrastructure index beschikbaar is, vullen we het ontbrekende gedeelte in met een additionele weging naar MSCI Utilities indices.	
3. Deze common benchmark berekenen we per vintage/heritage beleggingsaccount en wegen we vervolgens op basis van de primo maand NAV.	

4. We stellen geen vaste gewichten vast. De gewichten bewegen mee met de marktgewichten op basis van marktkapitalisatiewaarde. We passen bij de individuele indices de maandelijkse rebalancing via de indexprovider toe.

Alle benchmarks zijn gedenomineerd in Euro. Degene die oorspronkelijk in andere valuta luiden converteren we naar de Euro. Maar dekken we niet af naar de Euro (tenzij we dit anders vermelden).

Samengestelde indices herbalanceren we maandelijks (tenzij we dit anders vermelden).

Smart en Common benchmarks (performance)

Beleggingscategorie	Smart benchmark
Equity Developed	iStoxx ABP Developed Markets Equity, total return (gross dividends)
Equity Emerging	MSCI Emerging markets index, total return (net dividends) unhedged in Euro uitgezonderd alle namen volgens de ABP Uitsluitingslijst met een reductie van het gewicht naar de sector Energie gelijk aan het gewicht van alle Energiebedrijven die geïdentificeerd zijn als klimaatachterblijvers
Real Estate	NAV gewogen samengesteld volgens: Strategic Real Estate benchmark: NAV gewogen samengesteld volgens regionale MSCI/FTSE EPRA/NAREIT property indices Tactical Real Estate benchmark: NAV gewogen samengesteld volgens regionale FTSE/EPRA/NAREIT property indices Real Estate Heritage benchmark: MSCI Dutch Residential
Infrastructure	Samengesteld volgens: 25% Bloomberg Euro Treasury index, total return 50% MSCI World Utilities index (gross dividends), total return 25% MSCI World Transportation & Infrastructure index (gross dividends), total return met aangepaste valutagewichten op basis van de feitelijke valutamix
Private Equity	MSCI AC World Investable Markets Index, total return (gross dividends) + 2%, aangepast voor de feitelijke valutamix ³
Commodities	NAV gewogen samengesteld volgens: Liquid Commodities benchmark, gelijk aan de Regular Liquid Commodities benchmark, welke betrekking heeft op het cumulatieve gewicht van: Commodities Active External S&P GSCI Non-Energy Segregated Account Commodities Active Internal S&P GSCI Non-Energy Segregated Account Commodities Passive Internal S&P GSCI Non-Energy Segregated Account Commodities Passive Internal S&P GSCI Gold Segregated Account Regular Liquid Commodities benchmark, samengesteld volgens: 80% S&P GSCI Non-Energy index USD, total return 20% S&P GSCI Gold index USD, total return Illiquid Commodities, NAV gewogen samengesteld volgens: Commodities Private Natural Capital Segregated Account benchmark NAV gewogen samengesteld volgens:

	NCREIF Farmland index USD, total return -1% NCREIF Timberland index USD, total return -1% Commodities Natural Resources Fund Heritage Benchmark NAV gewogen samengesteld volgens de overliggende sectorweringen: Energy: (MSCI World IMI Oil & Gas Exploration & Production index USD, total return) * 0.9 + 1.0 Mining: (MSCI ACWI IMI Metals & Mining index USD, total return) * 0.9 + 1.0% Timberland: (NCREIF Timberland index USD, total return) -1.0% Farmland: (GSCI Agriculture and Livestock 3m forward index USD, total return) * 0.45 + (NCREIF Timberland index, total return) * 0.45
Thematic Investments	NAV gewogen samengesteld volgens: Opportunities Pool US Opportunities Heritage Diversified Heritage Opportunities Pool: MSCI Developed World index, NAV gewogen per land, total return (gross dividends) US Opportunities Heritage: MSCI Developed World index, NAV gewogen per land, total return (gross dividends) Diversified Heritage: MSCI Developed World index, NAV gewogen per land, total return (gross dividends)
Government Bonds	NAV gewogen samengesteld volgens: Government Bonds Segregated Account benchmark Government Related Bonds Segregated Account benchmark Government Bonds Segregated Account, dynamisch samengesteld o.b.v. initiële verdeling: 50% Bloomberg Euro Treasury ex-Italy index 50% Bloomberg Global Majors ex-Japan ex- Italy Treasury index, hedged naar EUR Government Related Bonds Segregated Account: Bloomberg Euro Government Related ex-Sovereign, AA- en hoger, total return
Long Duration Government Bonds	50% Bloomberg Euro Treasury Index, 10y+ AA en hoger 50% Bloomberg Global Majors ex-Japan Treasury Index, 10y+ AA en hoger, hedged naar Euro
Credits	85% Investment Grade, samengesteld uit: 32% Bloomberg Euro Aggregate: Corporate, ex-energy, ex-tobacco 21% Bloomberg US Aggregate: Corporate, ex-energy, ex-tobacco, hedged naar Euro 11% Bloomberg Euro Aggregate: Securitized 21% Bloomberg US Aggregate: US MBS, hedged naar Euro 15% High Yield, samengesteld uit: 5% Bloomberg Pan European HY, ex-energy, ex-tobacco, 2% Capped ex-Financials, hedged naar Euro 10% Bloomberg US High-Yield, ex-energy, ex-tobacco, 2% Capped ex-Financials, hedged naar Euro

Nederlandse Hypotheken	NAV gewogen samengesteld naar de feitelijke allocaties volgens: Dutch residential Mortgages Segregated Account benchmark Dutch residential Mortgages Legacy benchmark Dutch residential Mortgages Segregated Account benchmark: Gewogen Bloomberg Euro swap benchmark + 100bps. De gewichten van de looptijden worden per primo kwartaal gelijk gezet aan het duratieprofiel van de portefeuille op dat moment. Dutch residential Mortgages Legacy benchmark: Gewogen Bloomberg Euro swap benchmark. De gewichten van de looptijden worden per primo kwartaal gelijk gezet aan het duratieprofiel van de portefeuille op dat moment.
Emerging Markets Debt	Samengesteld met driemaandelijke rebalancing volgens: 40% JPM EMBI Global Diversified index voor harde valuta, minus exclusions (in USD) 60% JPM GBI-EM Global Diversified index voor lokale valuta, minus exclusions (in USD)
Asset Allocation & Overlay	Euro short-term rate (€STR)

Risicobenchmarks (modellering rendementsgedrag)

Sommige performance benchmarks (benchmarks volgens bovenstaande tabel) zijn niet geschikt om als benchmark te worden gebruikt voor het meten van risico's. Daarom wordt er in een aantal gevallen een specifieke risicobenchmark gedefinieerd. Waar de risicobenchmark gelijk is aan de rendementsbenchmark, is dit aangegeven in de tabel.

Beleggings-categorie	Risicobenchmark
Equity Developed	Gelijk aan smart benchmark
Equity Emerging	MSCI Equity Emerging Markets Index minus exclusions, reduced energy, total return¹ Deze total return index gaat uit van 0% dividendbelasting. Hierdoor wijkt deze index zeer beperkt af van de performance benchmarks. Omdat voor de risicobenchmarks niet-volatiele effecten zoals dividendbelasting nagenoeg geen effect hebben op het gemeten risico, is dit verschil niet materieel van aard.
Real Estate	NAV gewogen samengesteld volgens regionale FTSE EPRA/NAREIT property indices
Infrastructure	Samengesteld volgens: 25% Bloomberg Euro Treasury index, total return 50% MSCI World Utilities index (gross dividends), total return 25% MSCI World Transportation & Infrastructure index (gross dividends), total return
Private Equity	Samengesteld volgens: 36% MSCI Europe Value index EUR, total return, gross dividends 4% MSCI Europe Growth index EUR, total return, gross dividends 54% MSCI USA Value index USD, total return, gross dividends, unhedged 6% MSCI USA Growth index USD, total return, gross dividends, unhedged - waarbij value leverage met LTV = 0.25 en growth leverage met LTV = 0.5 - met maandelijke rebalancing
Commodities	NAV gewogen samengesteld volgens: Liquid Commodities benchmark Illiquid Commodities benchmark Liquide Commodities benchmark gelijk aan smart benchmark

	Illiquid Commodities benchmark NAV gewogen samengesteld volgens: Commodities Private Natural Capital Segregated Account benchmark, samengesteld volgens: 50% MSCI ACWI Select Agriculture Producers IMI Index in USD 50% MSCI ACWI IMI Timber Select Capped Index in USD Commodities Natural Resources Fund Heritage benchmark, NAV gewogen samengesteld volgens de onderliggende sectorwegingen: Energy: MSCI World IMI Oil & Gas Exploration & Production index USD Mining: MSCI ACWI IMI Metals & Mining index USD Timberland: MSCI ACWI IMI Timber Select capped index USD Farmland: MSCI ACWI Select Agriculture Producers IMI index USD + MSCI ACWI IMI Timber Select capped index USD
Thematic Investments	MSCI Developed World Index, NAV gewogen per land, total return, gross dividends
Government Bonds	Gelijk aan smart benchmark
Long Duration Government Bonds	Gelijk aan smart benchmark
Credits	Gelijk aan smart benchmark
Nederlandse Hypotheken	Gewogen Bloomberg Euro swap benchmark. De gewichten van de looptijden worden per primo kwartaal gelijk gezet aan het duratieprofiel van de portefeuille op dat moment.
Emerging Markets Debt	Gelijk aan smart benchmark
Asset Allocation & Overlay	Niet van toepassing
1. Deze total return index gaat uit van 0% dividendbelasting. Hierdoor wijkt deze index zeer beperkt af van de performance benchmarks volgens tabel 2.2. Omdat voor de risicobenchmarks niet-volatiele effecten zoals dividendbelasting nagenoeg geen effect hebben op het gemeten risico, is dit verschil niet materieel van aard.	

Bijlage H: Verklaring inzake de beleggingsbeginselen

Samenvatting

Doel	In onze 'Verklaring inzake de beleggingsbeginselen' ('Verklaring') staan in het kort de uitgangspunten van ons beleggingsbeleid. Het doel van ons beleid is het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement ten behoeve van al onze (gewezen) deelnemers. Het bestuur bepaalt welke risico's ABP hierbij wil accepteren. We houden daarbij rekening met de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies.
Planning	ABP stelt het 'beleggingsproces' centraal in haar beleggingsbeleid. Dat doen we om een consistent en beredeneerd beleggingsgedrag te realiseren in alle onderdelen van de organisatie. Via grondige economische analyses en een integraal financieel en risicobeleid stellen we in dit proces een strategisch (meerjaren) beleggingsplan op. Op basis hiervan stellen we een jaarlijkse normportefeuille op en maakt de uitvoerder een Uitvoeringsnotitie Vermogensbeheer (de UV). In de normportefeuille beschrijven we de implementatie van de strategische beleggingsportefeuille voor het komende jaar inclusief gewichten en benchmarks. De UV geeft verdere richtlijnen en invulling en heeft geen afgebakende periode van geldigheid. We stellen een nieuwe versie op als dat nodig is, met name bij tussentijdse wijzigingen van benchmarks. Hiermee realiseren we een samenhang tussen het beleggingsbeleid en de overige financiële sturingsinstrumenten, waaronder met name het premie- en indexatiebeleid.
Uitvoering	Bij de uitvoering gelden de volgende uitgangspunten: • Bij de uitvoering van de UV houdt de uitvoerder voldoende spreiding in de beleggingen. En wordt rekening met het effect van een belegging op de totale portefeuille in relatie tot de verplichtingenstructuur. • Wij sluiten geen enkele afzonderlijke beleggingscategorie, beleggingsinstrument of beleggingstechniek op voorhand uit. • Wij wegen steeds duidelijk af of het gebruik van de aan de beleggingen verbonden zeggenschapsrechten bijdraagt aan het realiseren van onze beleggingsdoelen. • Bij de keuze tussen intern vermogensbeheer (door de uitvoeringsorganisatie) of (gedeeltelijke) uitbesteding, toetsen we aan criteria die samenhangen met beschikbare deskundigheid, schaalvoordelen en flexibiliteit. Hier stelden we een normenkader voor op. • Het Uitvoerend Bestuur van ABP ziet er op toe dat de kosten van het beleggingsbeleid redelijk en proportioneel zijn.

1. Doelstelling

1.1 ABP en haar deelnemers

Stichting Pensioenfonds ABP (ABP) is het bedrijfstakpensioenfonds voor werkgevers en werknemers in de sectoren overheid, onderwijs en daarmee gelieerde lichamen. Werknemers bouwen bij ABP pensioen op voor de financiële gevolgen van arbeidsongeschiktheid, overlijden of pensionering.

1.2 Duurzaam pensioenstelsel

De rechten en plichten van de bij ABP aangesloten werkgevers en werknemers, staan in het pensioenreglement, het uitvoeringsreglement en de actuariële en bedrijfstechnische nota van ABP. Om de pensioenen in de toekomst te kunnen betalen in combinatie met onze indexatie-ambitie, is een voldoende hoog rendement op het belegd vermogen nodig²⁷. Dit vereist het voeren van een consequent lange-termijn beleid binnen het vastgestelde risicoprofiel van het fonds. Daarbij houden we ook rekening met het financiële toetsingskader dat meer aandacht vraagt voor korte-termijn fluctuaties in de financiële positie van ons fonds. Een duurzaam pensioenstelsel heeft een evenwichtige en door de tijd heen consistente financiële sturing nodig.

1.3 Doelstelling beleggingsbeleid

Met het oog op onze pensioenverplichtingen is het doel van ons beleggingsbeleid het behalen van een maximaal reëel lange-termijn rendement voor al onze (gewezen) deelnemers²⁸.

Het Algemeen bestuur bepaalt welke risico's we daarbij willen accepteren. Hierbij kijken we naar de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit, de wenselijkheid van stabiele premies en welke grenzen zij stelt aan het beleggingsbeleid (zie duurzaam en verantwoord beleggen in paragraaf 3.6).

1.4 Beleggingsovertuigingen

Wij hebben een aantal beleggingsovertuigingen die leidend zijn voor het opstellen en implementeren van het strategisch beleggingsbeleid. Deze overtuigingen vormen de basis voor de inrichting van de organisatie en de verdeling van de beschikbare middelen. Ze gaan uit van academische inzichten, jarenlange ervaring en de huidige visie op de kritische succesfactoren voor de komende jaren. Een aantal ervan is nog steeds onderwerp van discussie in de beleggingswereld. ABP blijft deze principes daarom steeds evalueren. Onze beleggingsovertuigingen weerspiegelen hoe ABP tegen de wereld van beleggen aankijkt en hoe we daarin succesvol denken te zijn. Op onze [website](#) leggen we in meer detail uit wat de argumentatie is en welke consequenties onze beleggingsovertuigingen hebben.

1. Risico, Rendement, Kosten en Duurzaamheid

“Onze deelnemers hebben baat bij een evenwichtige afweging bij het nemen van beleggingsbeslissingen. Dit doen wij door iedere belegging op vier criteria te beoordelen: risico, rendement, kosten en duurzaamheid.”

²⁷ ABP voert een samenhangend premie-, beleggings- en indexatiebeleid met een relatie tussen dekkingsgraad en mogelijke indexatie. Dit beleid is nader vastgelegd in het pensioenreglement en de actuariële en bedrijfstechnische nota van het fonds.

²⁸ Er wordt bij deze doelstelling bewust gesproken van een reëel rendement, met het oog op de ambitie van het fonds om de opgebouwde financiële aanspraken volledig en bestendig te kunnen indexeren aan de loonontwikkeling in de sector overheid en onderwijs.

2. Duurzaam en verantwoord beleggen

“De beleggingen van ABP hebben invloed op de maatschappij, en de maatschappij heeft impact op de beleggingen van ABP. Verantwoord beleggen en het verduurzamen van de beleggingsportefeuille gaat niet ten koste van het rendement-risico-profiel van de portefeuille.”

3. Lange termijn horizon

“Als pensioenfonds belegt ABP voor de lange termijn. Dit biedt beleggingsmogelijkheden die niet beschikbaar zijn voor beleggers met een kortere horizon.”

4. Strategische asset allocatie

“De beslissing in welke beleggingscategorieën te beleggen heeft meer impact op rendement dan beslissingen die gaan over de keuzes binnen een categorie.”

5. Beleggingsrisico

“We moeten risico nemen om rendement te behalen op de beleggingen. Een hoger verwacht rendement gaat in de regel samen met een hoger verwacht risico. Waar we geen rendement verwachten vermijden we risico's zoveel als mogelijk.”

6. Diversificatie

“De spreiding over verschillende beleggingscategorieën resulteert in een naar verwachting betere verhouding tussen rendement en risico voor de beleggingsportefeuille. Spreiding binnen beleggingscategorieën kan dit effect verder versterken. De toegevoegde waarde van diversificatie is niet eindeloos.”

7. Kostenbewust

“ABP is kostenbewust. Beleggingen moeten toegevoegde waarde hebben zodra we kosten maken.”

8. Beleggen in Nederland

“ABP kan met haar beleggingen in Nederland direct impact hebben op het leven van haar deelnemers.”

1.5 Verantwoordingsorgaan

ABP heeft een Verantwoordingsorgaan, die werknemers en gepensioneerden respectievelijk werkgevers binnen Overheid en Onderwijs vertegenwoordigt. Het Algemeen bestuur heeft aan het Verantwoordingsorgaan gevraagd te adviseren over het voorgenomen besluit tot vaststelling van deze Verklaring.

In november 2023 adviseerde het Verantwoordingsorgaan positief over de Verklaring over de beleggingsbeginselen.

1.6 Deze Verklaring en wijzigingen daarin

De onderwerpen die we behandelen zijn steeds onderwerp van discussie. Niet alleen bij ons, maar ook daarbuiten. Wij herzien deze Verklaring daarom periodiek. Dat doen

we in ieder geval om de 3 jaar als we ons strategisch beleggingsplan actualiseren. Dat doen we ook na iedere belangrijke wijziging van het beleggingsbeleid²⁹.

2. Organisatie

2.1 Beleggingsproces

ABP stelt het 'beleggingsproces' centraal in haar beleggingsbeleid. Onder beleggingsproces verstaan we alle regels die toezien op de voorbereiding en de uitvoering van het beleggingsbeleid en het beheer van de beleggingen. Deze regels gelden ook voor onze uitvoeringsorganisatie. Dit leidt tot een consistent en beredeneerd beleggingsgedrag.

2.2 ABP- organisatie

In het beleggingsproces hebben verschillende organen van de ABP-organisatie elk hun eigen taken en verantwoordelijkheden. Deze staan in het strategisch beleggingsplan. Het daadwerkelijk beleggen van de beschikbare gelden besteden we uit aan onze uitvoerder APG.

Het Algemeen bestuur is eindverantwoordelijk voor het hele beleggingsproces, en neemt beslissingen van beleidsmatige en strategische aard. Dit wordt voorbereid door het Uitvoerend bestuur.

2.3 Advies Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan adviseert het Algemeen bestuur over die zaken waarover het bestuur advies vraagt. En ook over alles rondom het beleid waarvan het Verantwoordingsorgaan het nodig vindt om te adviseren.

Het Algemeen bestuur vraagt het Verantwoordingsorgaan te adviseren over het vaststellen of wijzigen van onder andere:

- de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN);
- het Strategisch beleggingsplan (STIP)

2.4 Rapportage en verantwoording

De uitvoeringsorganisatie rapporteert periodiek aan het Uitvoerend bestuur van ABP over de manier waarop het strategisch beleggingsplan en de UV wordt uitgevoerd en de behaalde beleggingsresultaten.

Het Algemeen bestuur van ABP legt elk jaar in de jaarrekening en het jaarverslag verantwoording af over het gevoerde beheer van het pensioenvermogen. En geeft zo inzicht in de financiële toestand van het fonds.

2.5 Integraal financieel- en risicobeleid

ABP geeft op integrale manier inhoud aan het financiële en risicobeleid van het fonds. Hierbij bestaat een functioneel onderscheid tussen sturing (ex ante risicomangement), risk control en (intern) toezicht.

Ons financieel- en risicobeleid samen met de overige financiële sturingsinstrumenten analyseren we elke 3 jaar, met een jaarlijkse update. Dit doen we via verschillende economische scenario's. Belangrijk analyse-instrument hierbij is het Asset Liability Management (ALM). Hierbij kijken we naar ontwikkelingen in de beleggingen en verplichtingen in hun onderlinge samenhang. De uitkomsten staan in een risiconota, waarin het Algemeen bestuur de uitgangspunten voor dit beleid vastlegt. Hieruit bepaalt het Algemeen bestuur van ABP vervolgens de beleidsuitgangspunten voor het premie-, indexatie- en beleggingsbeleid.

²⁹ Deze Verklaring vervangt de 'Verklaring inzake de beleggingsbeginselen 2022'.

2.6 Beleggingsplannen

ABP maakt onderscheid tussen het strategisch (meerjaren) beleggingsplan, de normportefeuille en het UV.

Strategisch beleggingsplan

Het strategisch beleggingsplan (dit noemen we het STIP) neemt als uitgangspunt de verplichtingen van ABP. Het bevat de belangrijkste beleggingskeuzes die ABP moet maken, te weten:

- De gewenste vermogenssamenstelling ('strategische allocatie') naar beleggingscategorieën. Het risicoprofiel van deze vermogenssamenstelling wordt geanalyseerd in het licht van alle rechten én verplichtingen op fondsniveau, zowel op korte als op lange termijn³⁰
- De rendementsdoelstelling per beleggingscategorie, tot uitdrukking gebracht in één of meer vergelijkingsmaatstaven ('benchmarks')
- In hoeverre ABP bereid is de feitelijke beleggingsportefeuille (tijdelijk) te laten afwijken van de strategisch gewenste portefeuille
- De afweging van balansrisico's waaronder beheersing rente- en valutarisico

UV

In het UV beschrijft de uitvoerder de implementatie van het strategisch beleggingsplan voor de komende tijd.

2.7 Deskundigheid

Wij zorgen ervoor dat wij in alle fasen van het beleggingsproces beschikken over of toegang hebben tot de deskundigheid die nodig is voor:

- Een optimaal beleggingsresultaat³¹
- Een professioneel beheer van de beleggingen
- De beheersing van de aan beleggingen verbonden risico's.

2.8 Scheiding van belangen

Bij de uitvoering van het strategisch beleggingsplan waken wij voor belangenverstrengeling. Daarom houden Algemeen bestuur, medewerkers van ABP en haar uitvoeringsorganisatie zich aan een [gedragscode](#).

2.9 Risicomanagement van het vermogensbeheer

ABP gebruikt een integraal risicomanagementbeleid waarin beleidsmatige uitgangspunten en kaders en de totstandkoming van de risicohouding en de inrichting van de organisatie staan om risico's goed te monitoren en te beheersen. Het risicomanagement vermogensbeheer bestaat uit de risicometing en -beheersing van financiële en operationele risico's. Financiële risico's kunnen onderverdeeld worden in markt-, krediet en liquiditeitsrisico. De verschillende financiële risico's rapporteren we periodiek aan het Uitvoerend bestuur en aan het Algemeen bestuur. In bijzondere omstandigheden stuurt de uitvoerder ad hoc rapportages aan het Uitvoerend bestuur.

Voor het managen van de risico's van beleggingen zijn er binnen ABP en de uitvoeringsorganisatie gespecialiseerde functionarissen benoemd. Zowel op het niveau van ABP, als op het niveau van de uitvoerder, beheren we ook de risicomanagement handboeken. Hierin staan de beleidslijnen en procedures rond het managen van (financiële en operationele) risico's.

Renterisico

³⁰ De asset allocatie houdt in dat ABP 59% naar zakelijke waarden en 41% naar vastrentende waarden alloceert.

³¹ Met optimaal beleggingsresultaat wordt bedoeld een maximaal (verwacht) reëel lange termijn rendement gegeven de risico's die ABP bereid is daarbij te aanvaarden.

Voor de sturing van het renterisico op de ABP-balans (mismatch-*risico*) zijn de ‘*exposures*’ naar de strategische assets in de beleggingsportefeuille van groot belang.

Marktrisico

Specifieke sturing op marktrisico’s doen we onder andere via tracking errors.

Kredietrisico

Voor kredietrisico’s werken we met exposure limieten en credit ratings. Het liquiditeitsrisico managen we door strikte kredietwaardigheidsvereisten aan tegenpartijen en strenge onderpand vereisten op derivatenposities. Alle risicocategorieën toetsen we op niet-normale verdelingen. Naast kwantitatieve modellen, gebruiken we stress-testen en kwalitatieve benaderingen voor het risicomanagement.

Operationeel risico

Voor de beheersing van operationele risico’s implementeerden we een aantal maatregelen zoals bevoegdhedenregelingen, uitwijkbeleid en incidentenmanagement. Daarnaast gebruiken we best-practice standaarden, zoals ISAE 3402verklaringen, voor zowel de opzet als de werking van het systeem aan beheersingsmaatregelen.

3. Uitvoering

3.1 Prudent person

Bij de uitvoering van het strategisch beleggingsplan en de UV staat de prudent person regel centraal. De prudent person regel gaat uit van de volgende pijlers:

- deskundig vermogensbeheer;
- de activa worden belegd in het belang van de (gewezen) deelnemers;
- de activa worden zo belegd dat de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel wordt gewaarborgd. Dit betekent dat het risico- en rendementsprofiel van de totale portefeuille steeds afgestemd moet zijn op de verplichtingenstructuur van het fonds. En dat de beleggingen voldoende moeten zijn gespreid (diversificatie).

3.2 Beleggingsvrijheid

Beleggingsvrijheid gaat voor ons uit van de volgende punten:

- Wij beoordelen elke belegging zuiver op grond van netto rendementsoverwegingen, risico, kosten en duurzaamheid. In lijn met de prudent person regel kijken we daarbij naar het effect van de belegging op de totale portefeuille in relatie tot de verplichtingenstructuur. Wij sluiten van te voren geen enkele afzonderlijke beleggingscategorie, beleggingsinstrument of beleggingstechniek uit.
- Als belegger zijn wij verantwoordelijk voor het primaire doel van onze beleggingen.
- Wij zijn tegen iedere vorm van beleggingsdwang en beleggingsrestrictie die niet uitgaat van wet- en regelgeving.

3.3 Uitbesteding

De beleggingen voor de uitvoering van het strategisch beleggingsplan besteden we uit aan de uitvoeringsorganisatie. En via verdere uitbesteding aan derden die via een contract werken voor de uitvoeringsorganisatie.

3.4 Kosten

Bij de uitvoering van de UV maakt ABP geen andere kosten dan welke redelijk en proportioneel. De kosten moeten in relatie zijn tot de omvang en de samenstelling van het belegd vermogen en de doelen van het pensioenfonds.

3.5 Waardering

Het Handboek waarderingen ABP geeft de regels die de basis vormen voor de waardering van alle bezittingen en verplichtingen.

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, aangepast met de daaraan toewijsbare vorderingen, schulden, transitoria en liquide middelen. Als het mogelijk is gebruiken wij de beurswaarde als actuele waarde. Voor het prijzen van beursgenoteerde en het waarderen van niet-beursgenoteerde beleggingen, stelden we een Finance Risk and Valuation Committee in. Dit comité beheert ook het door haar opgestelde waarderingshandboek. Helemaal in lijn met het Handboek waarderingen ABP. Hierin staat voor ieder beleggingsproduct een beschrijving van de waarderingwijze.

3.6 Duurzaam en Verantwoord beleggen

ABP wil alle deelnemers nu en in de toekomst een goed pensioen bieden. Een pensioen waar ze van kunnen genieten in een leefbare wereld. Daarom letten we bij elke beleggingsbeslissing op rendement, risico, kosten, én de prestaties van deze beleggingen op het gebied van duurzaamheid.

Op onze [website](#) beschrijven we ons beleid in meer detail.

3.7 Dutch Stewardship Code

Een belangrijk aspect van de implementatie van ons beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen, is om inzicht te hebben en invloed uit te oefenen op de ondernemingen waarin we beleggen. Hoe we dit doen, leggen we uit in het [ABP Stewardship beleid](#). Met dit beleid voldoen we aan de eisen van de Nederlandse Stewardship Code.

3.8 Herziene aandeelhoudersrichtlijn

ABP is open over hoe we de pensioengelden van onze deelnemers beheren. Europese regelgeving (de herziene Richtlijn Aandeelhoudersrechten) vraagt dit ook van ons. Wij beleggen de pensioengelden niet zelf, maar besteden dit uit aan onze vermogensbeheerder APG Asset Management (APG AM). Hierover maakten we afspraken in een vermogensbeheerovereenkomst. Op onze [website](#) staan de belangrijkste elementen uit deze overeenkomst. Zoals het belang van beleggen voor de lange termijn en hoe we APG AM hierop beoordelen en belonen.

3.9 OESO richtlijnen

ABP onderschrijft de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Hierbij gebruiken we de volgende documenten als leidraad voor de manier waarop wij factoren op het gebied van milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur (zogenoemde 'ESG factoren') meewegen in het nemen van een beleggingsbeslissing:

- het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers
- het Instrumentarium (opgesteld voor pensioenfondsen t.b.v. het IMVB-convenant).

Wij verwachten ook van APG AM dat zij, en alle partijen waar zij mee samenwerken, volgens deze standaarden handelen.

3.10 Fiscaal Beleid

Belastingheffing is een belangrijk maatschappelijk onderwerp. Als een van de grotere pensioenfondsen ter wereld, vinden wij dat fiscaal verantwoord gedrag niet alleen van ons verwacht mag worden, maar ook van de bedrijven waarin en waarmee wij beleggen. Wij legden onze visie vast in ons fiscaal beleid. En houden hierbij rekening met onze brede maatschappelijke functie en verplichting naar onze deelnemers. Het beleid staat op onze [website](#). Wij herzien

ons fiscaal beleid regelmatig, zodat het meegroeit met de maatschappelijke normen en opvattingen.

3.11 Uitsluitingen

Beleggingstitels waar we onder geen beding in gaan beleggen zijn bedrijven die:

- Betrokken zijn bij het maken van clusterwapens
- Tabak produceren
- Antipersoons (land)mijnen maken
- Chemische en biologische wapens produceren
- Kernwapens produceren
- Daarnaast mijden wij staatsobligaties van landen waarvoor een VN- en/of EU wapenembargo van kracht is.

3.12 Verantwoording over resultaten

Kwartaalrapportage APG naar bestuur ABP

APG informeert het Uitvoerend bestuur van ABP op kwartaalbasis over gerealiseerde rendementen, risico's en de realisatie van de UV (actuele beleggingsmix afgezet tegen de normportefeuille conform UV). ABP krijgt elke week een rendementsoverzicht en elke maand een integrale rapportage.

De kwartaalrapportage bevat onder andere de volgende elementen:

- Rendementsoverzicht voor lopend jaar en over langere termijn
- Overzicht van de beleggingsmix
- Overzicht van de rendementen binnen de beleggingsmix
- Overzicht van de performance ten opzichte van de benchmark
- (Historische) stress-scenario's
- Informatie over solvabiliteitsrisico, marktrisico en kredietrisico van de ABP-portefeuille
- Verklaring van rendementen en performance
- Overzicht van rente- en curverisico monitoring items.

Rapportage naar deelnemers

We verantwoorden ons als volgt naar de deelnemers:

- Jaarlijks:
 - Legt het bestuur van ABP in het jaarverslag verantwoording af over het gevoerde beheer van het pensioenvermogen en geeft inzicht in de financiële toestand van het fonds
 - Leggen we in het jaarverslag dat door een onafhankelijke accountant gecertificeerd wordt, ook verantwoording af over het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid.
 - Publiceren wij in het jaarverslag een materialiteitsanalyse over welke onderwerpen betrokkenen belangrijk vinden in dit beleid.
 - Houden wij een deelnemersonderzoek over het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid van ABP
- Structureel:

Wij publiceerden ons duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid en fiscaal beleid op de website van ABP. Verder informeren wij deelnemers en andere stakeholders periodiek over duurzaam en verantwoord beleggen op deze website. We communiceren via dit kanaal bovendien over een breed aantal onderwerpen. Zoals waar we wel en niet in beleggen (via beleggingslijsten en een wereldkaart), hoe we strategisch kiezen bij het beleggen, onze standpunten rond diverse maatschappelijke thema's in position papers, hoe we beleggen in verschillende sectoren in factsheets, ons stembeleid en ons stemgedrag, hoe we invloed uitoefenen op bedrijven. En we maken ook inzichtelijk met wie we samenwerken. Daarnaast voeren wij met deelnemers en maatschappelijke

organisaties een permanente dialoog over onze beleggingen in relatie tot maatschappelijke onderwerpen

3.13 Nevenactiviteiten

ABP ontwikkelt activiteiten die haar in staat stelt haar maatschappelijke functie zo goed mogelijk uit te voeren. Dat is ook wel de verzorging van (gewezen) deelnemers voor de financiële gevolgen van arbeidsongeschiktheid, overlijden of pensionering via solidariteit en collectiviteit. ABP verricht geen activiteiten die niet behoren tot de kerntaken van een pensioenfonds.

3.14 Maatschappelijke verantwoordelijkheid

ABP is zich bewust van de maatschappelijke rol die haar als grote belegger vervult. Die rol dwingt ons tot grote zorgvuldigheid in ons handelen. ABP is te allen tijde bereid verantwoording af te leggen over haar beleggingsgedrag en de gevolgen die dit heeft voor de samenleving.

Bijlage I: Besluitwijzer evenwichtige belangenafweging en duiding uitgangspunten & randvoorwaarden

	Samenvatting per stap
Stap 0: uitgangspunten en randvoorwaarden	De uitgangspunten zijn: ► Solidariteit ► Proportionaliteit ► Uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid De randvoorwaarden zijn: ► Effectiviteit ► Continuïteit
Stap 1: wat moeten we besluiten?	► Waar gaat het (voorgenomen) besluit over. Wat is het hoofdonderwerp. ► Welke basisdoelgroepen zijn onderdeel van dit besluit. - Met basisdoelgroepen bedoelen we: de (actieve) deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. ► Welke verschillende belangen moeten we afwegen. ► Is een nader onderscheid in subdoelgroepen wenselijk.
Stap 2: welke informatie hebben we nodig?	► Een beschrijving van de verschillende opties / scenario's (mogelijke denkrichtingen voor het bestuur) ten behoeve van het (voorgenomen) besluit. ► Om een evenwichtig besluit te kunnen nemen is het nodig dat we de consequenties van een (voorgenomen) besluit voor de verschillende basisdoelgroepen kunnen overzien. ► Dit betekent concreet dat we kijken naar de gevolgen voor: - diegene die direct geraakt wordt door het (voorgenomen) besluit - diegene die indirect geraakt wordt door het (voorgenomen) besluit - het collectief (indien van toepassing)

	▶ Per vraagstuk bekijken we welke informatie hierbij relevant en nuttig is. Deze informatie kan zowel kwalitatief als kwantitatief van aard zijn. ▶ Analyse (of inschatting) in het kader van de uitlegbaarheid en uitvoerbaarheid. ▶ Ook meer algemene informatie bijvoorbeeld over wat er over het onderwerp speelt in de maatschappij of de pensioensector wordt, indien van toepassing, in de informatieset opgenomen.
Stap 3: weging	▶ Het afwegen van de verschillende belangen is de taak van het bestuur. ▶ Het bestuur weegt de consequenties van de opties/scenario's en onderbouwt de weging met argumenten. ▶ Tevens toets het bestuur de opties/scenario's aan de randvoorwaarden effectiviteit en continuïteit. ▶ Het resultaat van deze stap is het benoemen van een voorkeursoptie.
Stap 4: (voorgenomen) besluitvorming	▶ De voorkeursoptie wordt een (voorgenomen) besluit als het bestuur de evenwichtigheid ervan voor de basisdoelgroepen (en, indien van toepassing het collectief) kan onderbouwen op basis van: - solidariteit - proportionaliteit - uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid - effectiviteit - continuïteit ▶ NB een evenwichtig besluit zal niet altijd aan alle uitgangspunten voldoen. Als het bestuur beoordeelt dat een (voorgenomen) besluit niet aan 1 van deze uitgangspunten voldoet, dan beargumenteren we waarom het voorgenomen besluit toch wordt genomen.
Stap 5: consulteren & informerende - intern (advies plichtig besluit)	▶ Een voorgenomen besluit leggen we voor advies voor aan het VO. ▶ Bij de adviesaanvraag geeft het bestuur minimaal antwoord op de volgende vragen: - Via welke informatie is het voorgenomen besluit genomen - Hoe is de verschillende informatie / argumentatie gewogen (wat was hierbij doorslaggevend) - Zijn er alternatieve opties/scenario's bekeken en zo ja, welke - Wat betekent het voorgenomen besluit voor de verschillende basisdoelgroepen - Wat zijn de effecten van het voorgenomen besluit op de wat langere termijn ▶ Na advies van het VO, neemt het bestuur een definitief besluit.

Stap 6: communiceren - extern	Bij de communicatie over het besluit naar deelnemers en werkgevers gebruiken we de volgende uitgangspunten: ▶ helder maken wat het besluit is en ook waarom dit besluit genomen is en nodig is; ▶ expliciet benoemen van alle basisdoelgroepen die in het besluit zijn meegenomen en welk effect het besluit voor hen heeft; ▶ helder maken dat iedere basisdoelgroep z'n steentje bijdraagt of profiteert. Dat is belangrijk voor de acceptatie van het besluit; ▶ begrijpelijk communiceren in eenvoudig taalgebruik (zoveel mogelijk B1).
--	--

Nadere uitleg stap 0: uitgangspunten & randvoorwaarden evenwichtige belangenafweging

Het startpunt (stap 0) van de Besluitwijzer zijn de uitgangspunten en randvoorwaarden die de kern vormen van het maken van een evenwichtige afweging. De uitgangspunten vormen als het ware de haakjes waaraan de weging (bij stap 3) 'opgehangen' kan worden. De meest passende oplossing die volgt uit deze weging wordt vervolgens getoetst aan de randvoorwaarden. De duiding van deze uitgangspunten en randvoorwaarden die, volgens ons, gelden voor de evenwichtige belangenafweging staan in deze bijlage.

Solidariteit

Volgens het woordenboek Van Dale is **solidariteit** "bewustzijn van saamhorigheid en bereidheid om de consequenties daarvan te dragen". **Solidair** betekent: "door een gevoel van saamenhorigheid verbonden". **Saamhorigheid** is "het besef, het gevoel van bij elkaar te horen en elkaar te moeten steunen".

Solidariteit impliceert een gevoel van betrokkenheid en verbondenheid met anderen uit het pensioenfonds. Solidariteit binnen een pensioenfonds is de bereidheid om niet alleen in eigenbelang te handelen/besluiten, maar andere groepen of het groepsbelang voorop te stellen (c.q. voorrang te geven).

Een pensioenfonds kenmerkt zich door verschillende vormen van (verplichte) solidariteit. Het gaat hierbij om het delen van risico's met elkaar. Onderstaand zijn enkele voorbeelden van solidariteit binnen het pensioenfonds uitgewerkt. Dit is een niet-uitputtend overzicht en is alleen bedoeld ter illustratie.

1. Doorsneesystematiek: jong vs oud

De doorsneepremie zorgt ervoor dat de pensioenaanspraak van alle werknemers dezelfde kostprijs heeft ongeacht de werkelijke onderliggende actuariële waarde. De kostprijs van een euro pensioen voor een 60-jarige werknemer is (afgerond) hoger dan die van een 25-jarige werknemer. Voor de jonge werknemer wordt dus 'te veel' betaald en voor de oudere werknemer 'te weinig'. Jongeren zijn hierin dus solidair met oudere werknemers. Bij een volledige carrière maakt elke deelnemer een periode mee als jongere die 'te veel' betaalt en een periode als oudere die 'te weinig' betaalt, waardoor deze vorm van solidariteit uiteindelijk neutraal uitpakt. Naast dit voorbeeld zijn er ook voorbeelden die andersom uitpakken.

2. Levensverwachting: mannen vs vrouwen en laag- vs hoogopgeleiden

Op het moment van pensioeningang, wordt de pensioenaanspraak omgezet in een levenslange pensioenuitkering. Mochten mensen korter dan gemiddeld leven, dan zijn ze solidair met de langer levende deelnemers. En omgekeerd: mochten mensen langer leven dan gemiddeld, dan kunnen zij op de solidariteit rekenen van de mensen die korter dan gemiddeld leven. Vrouwen leven gemiddeld langer dan mannen en hoger opgeleiden langer dan lager opgeleiden. In het 2^e pijler pensioen zijn mannen daarmee solidair met vrouwen en laagopgeleiden met hoogopgeleiden. Bij

de solidariteit van laagopgeleiden richting hoogopgeleiden kun je de vraag stellen in hoeverre deze wenselijk is. Het is goed om te realiseren dat hier een omgekeerde solidariteit tegenover staat in de AOW waar hoogopgeleiden solidair zijn met laagopgeleiden.

3. *Arbeidsgeschied vs arbeidsongeschied*

Als sprake is van arbeidsongeschiktheid bestaat (mits aan de voorwaarden voldaan) recht op premievrije pensioenopbouw. Dit betekent dat de betreffende deelnemer pensioen opbouwt zonder dat hij/zij hiervoor premie betaald. De arbeidsgeschiedte deelnemers en de werkgevers dragen de betreffende kosten. Hiermee zijn de premiebetalers solidair met diegenen die geen premie hoeven te betalen maar toch pensioen opbouwen. Aangezien arbeidsongeschiktheid iedereen kan overkomen, heeft deze vorm van solidariteit kenmerken van een risicoverzekering tegen onheil dat iedereen kan treffen.

4. *Anti-hardheidsclausule*

Het pensioenreglement kent een anti-hardheids bepaling. Dit komt er op neer dat er in een individuele situatie anders kan worden besloten dan wat er feitelijk in de pensioenregeling staat. Als deze clausule wordt toegepast, dan gebeurt dit altijd in het voordeel van de deelnemer. In deze situaties is het collectief solidair met het individu.

Bovenstaande voorbeelden van solidariteit staan aan de basis van de pensioenregeling zoals ABP deze in opdracht van sociale partners uitvoert. Deze elementen van solidariteit staan dan ook niet ter discussie bij de evenwichtige belangenafweging die het bestuur van ABP maakt.

Solidariteit bij evenwichtige belangenafweging

In specifieke beleidsbesluiten kan ook een beroep worden gedaan op andere vormen van solidariteit. Bijvoorbeeld in geval van het heffen van een premieopslag in tijden dat de dekkingsgraad onder een bepaalde grens ligt. In dat geval betalen de deelnemers en werkgevers deze premie, maar het resultaat hiervan komt ten goede aan alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. De premiebetalers zijn dan solidair met de niet-premiebetalers.

De solidariteitsvraagstukken, gerelateerd aan evenwichtige belangenafweging, kunnen zich afspelen tussen en binnen basisdoelgroepen.

Ten aanzien van evenwichtige belangenafwegingen zijn de volgende vormen van solidariteit mogelijk:

- Solidariteit binnen basisdoelgroepen:

- (gewezen) Deelnemers / gepensioneerden zijn solidair met andere (gewezen) deelnemers / gepensioneerden

- Solidariteit tussen basisdoelgroepen:

- Deelnemers zijn solidair met gepensioneerden / gewezen deelnemers.
- Gepensioneerden zijn solidair met deelnemers/ gewezen deelnemers
- Werkgevers zijn solidair met gewezen deelnemers / gepensioneerden

Basisdoelgroepen

De basisdoelgroepen voor een vraagstuk waarbij belangen evenwichtig moeten worden afgewogen zijn: (actieve) deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Indien relevant kan er bij bepaalde vraagstukken ook gekeken worden naar specifieke subdoelgroepen. Dit wordt per vraagstuk bekeken.

Solidariteit tussen deelnemers die het financieel wat breder hebben en zij die dat niet hebben, valt buiten de scope van het pensioenfondsbestuur. Binnen een evenwichtige belangenafweging wordt alleen gekeken naar doelgroepen die ABP ook echt kan identificeren via gegevens uit het databestand. De inkomensposities en uitgavepatronen van deelnemers horen daar niet bij. Daarbij heeft het bestuur ook duidelijk gesteld dat het niet de taak is van het bestuur om zich bezig te houden met ‘inkomenspolitiek’ anders dan afgesproken in de pensioenregeling (bijvoorbeeld differentiatie in hoogte franchise).

Proportionaliteit

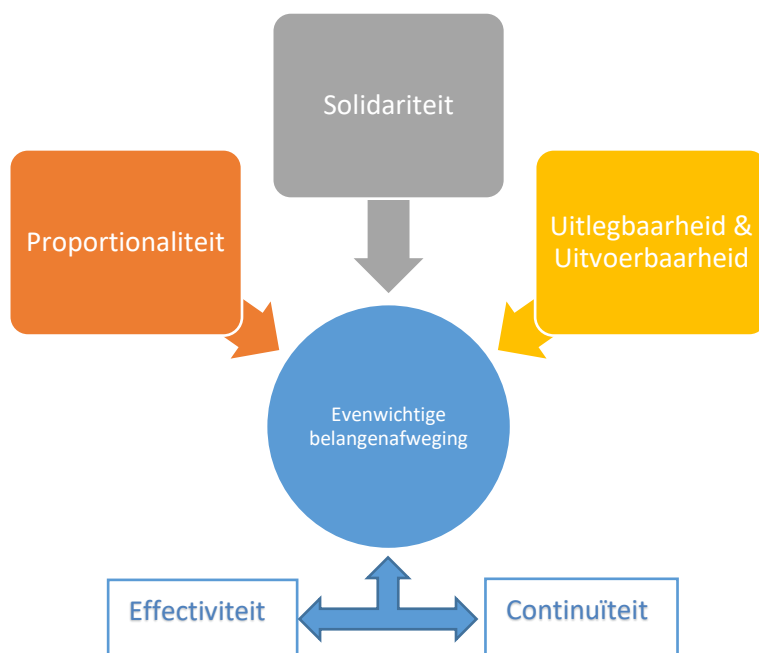
Bij evenwichtige belangenafweging gaat het om het “in passende verhouding” (proportioneel) verdelen van de lusten en lasten die niet vooraf zijn toebedeeld aan specifieke deelnemers of groepen. Het bestuur bepaalt hierbij welke verhouding passend is. Concreet betekent dit dat de besluitvorming niet mag leiden tot grote ongelijkheid tussen groepen. Maar dit betekent niet dat we alle groepen gelijk moeten behandelen. Om die afweging te kunnen maken, moet het bestuur beschikken over voldoende informatie (stap 2 Besluitwijzer). Per vraagstuk wordt bekeken welke informatie hierbij relevant en nuttig is. Deze informatie kan zowel kwalitatief als kwantitatief van aard zijn.

Uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid

Het uitgangspunt ‘uitlegbaarheid’ gaat over 2 zaken: begrijpelijk en aanvaardbaar. Dit wordt bekeken vanuit het perspectief van de basisdoelgroepen. We wegen bij de besluitvorming mee of een besluit begrijpelijk is uit te leggen aan (de verschillende groepen) deelnemers en werkgevers. En of het besluit voldoende aanvaardbaar is voor de verschillende basisdoelgroepen.

Bij het uitgangspunt “uitvoerbaarheid” kijken we of we de gekozen oplossing op een redelijk eenvoudige manier kunnen uitvoeren. En dat deze de bestaande uitvoering niet moeilijker maakt. Want: complexiteit in de uitvoering kost extra geld, verhoogt de kans op fouten en vormt een risico voor het draagvlak én de reputatie van ABP.

De begrijpelijkheid en aanvaardbaarheid van een oplossing en de mogelijke complexiteit in de uitvoering, kunnen vooraf onderzocht worden. Die informatie zal met het bestuur gedeeld worden (stap 2) zodat die meegewogen kan worden in de besluitvorming.

De relatie tussen solidariteit, proportionaliteit en uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid

De uitgangspunten solidariteit, proportionaliteit en uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid vormen de kern bij een evenwichtige belangenafweging. Deze uitgangspunten zijn met elkaar verbonden. Je kunt ze eigenlijk niet los van elkaar bekijken en ze staan soms ook op gespannen voet met elkaar.

- Binnen het uitgangspunt 'Solidariteit' geven we antwoord op de vraag **wie de lasten en de lusten met elkaar moeten delen**. Daarbij wegen we ook af of de indeling in basisdoelgroepen voor een bepaald vraagstuk genoeg is. Of dat het nodig is om ook naar specifieke subdoelgroepen te kijken.
- Proportionaliteit gaat over **hoe we die lasten en lusten verdelen**. Wie krijgt welk deel en wat vinden we hierin passend?
- Uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid gaat vooral over de vraag **of het besluit begrijpelijk en aanvaardbaar is** voor de basisdoelgroepen in algemene zin. En of het besluit **eenvoudig is uit te voeren**.

Zoals eerder beschreven vormen de uitgangspunten Solidariteit, proportionaliteit en uitlegbaarheid & uitvoerbaarheid de kern als het gaat om een evenwichtige belangenafweging. Na deze weging toetsen wij de uitkomst aan de randvoorwaarden effectiviteit en continuïteit.

Effectiviteit

Bij effectiviteit gaat het erom dat met de oplossing of het voorgenomen besluit ook echt bereiken wat we willen bereiken. Oftewel biedt het besluit een oplossing voor het probleem of de vraag (stap 1 Besluit Wijzer).

Continuïteit

Continuïteit gaat zowel over de continuïteit van het fonds zelf, als over het consistent zijn in de besluiten die we nemen. Een besluit mag de continuïteit van het fonds niet in gevaar brengen. Daarnaast zijn we consistent in onze beslissingen en ons handelen. Dat laatste is van belang omdat deelnemers en werkgevers niet voor verrassingen willen komen te staan, ze zoeken stabiliteit. Daarom kijken we bij onze besluitvorming niet alleen naar de consequenties nu, maar ook naar die op langere termijn. Daarmee maken we beslissingen van nu ook langer houdbaar. Tegelijkertijd is het niet de bedoeling dat we star en onbuigzaam worden. De default is consistent zijn, maar daar moeten we vanaf kunnen wijken als de situatie daar echt om vraagt. Dat geldt alleen als er meer toegevoegde waarde zit in het varen van een andere koers dan in het vervolgen van de bestaande koers.